

Briuselis, 2023 06 08
COM(2023) 309 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė

1. ĮVADAS

Veiksmingos teisingumo sistemos yra būtinos tam, kad būtų taikomos ir užtikrinamos ES teisės normos, būtų laikomasi teisinės valstybės principo ir būtų gerbiamos kitos ES pamatinės ir jos valstybėms narėms bendros vertybės. Nacionaliniai teismai taikydami ES teisę atlieka ES teismų funkcijas. Būtent jie pirmiausia užtikrina, kad būtų veiksmingai ginamos ES teisėje įtvirtintos teisės ir vykdomos joje nustatytos pareigos (Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnis).

Be to, veiksmingos teisingumo sistemos itin svarbios tam, kad būtų užtikrinamas tarpusavio pasitikėjimas, geresnis investicinis klimatas ir ilgalaikio ekonomikos augimo tvarumas. Dėl šios priežasties veiksmingesnis nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumo, kokybės ir nepriklausomumo užtikrinimas yra vienas iš Europos semestro – ES metinio ekonominės politikos koordinavimo ciklo – prioritetų. 2023 m. metinėje tvaraus augimo apžvalgoje ⁽¹⁾, kurioje nustatyti ES ekonominės ir užimtumo politikos prioritetai, patvirtinama veiksmingų teisingumo sistemų ir valstybių narių verslo aplinkos bei žmonėms tarnaujančios ekonomikos sąsaja. Tinkamai veikiančios ir visiškai nepriklausomos teisingumo sistemos gali padaryti teigiamą poveikį investicijoms ir yra svarbios investicijų apsaugai, tad padeda didinti našumą ir konkurencingumą. Jos taip pat yra svarbios užtikrinant veiksmingą sutarčių ir administracinių sprendimų vykdymą kitose valstybėse ar sprendžiant ginčus, o tai turi esminę reikšmę bendrosios rinkos veikimui ⁽²⁾.

Tokiomis aplinkybėmis ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama metinė įvairių rodiklių apžvalga, kurioje susitelkiama į pagrindinius veiksmingų teisingumo sistemų parametrus:

- veiksmingumą;
- kokybę;
- nepriklausomumą.

2023 m. rezultatų suvestinėje toliau plėtojami visų trijų aspektų rodikliai, be kita ko, susiję su asmenų, kuriems gresia diskriminacija, ir vyresnio amžiaus asmenų galimybėmis kreiptis į teismą, taip pat teisingumo sistemos skaitmeninimu, kuris buvo labai svarbus užtikrinant teismų veikimą per COVID-19 pandemiją ir remiant jų įprastos veiklos atnaujinimą jai pasibaigus, taip pat apskritai skatinant veiksmingas ir prieinamas teisingumo sistemas ⁽³⁾. Šioje teisingumo rezultatų suvestinėje daugiau dėmesio skiriama verslo matmeniui visais trimis aspektais, pateikiant naujus duomenis apie veiksmingumą kovos su korupcija srityje ⁽⁴⁾, atnaujintą teisinių apsaugos priemonių, susijusių su administraciniais sprendimais, diagramą ir toliau teikiant duomenis apie pasitikėjimą investicijų apsauga. Galiausiai 2023 m. rezultatų suvestinėje parodyta, kaip teisingumo sistemos pradėjo atsigauti po COVID-19 pandemijos poveikio šių sistemų veiksmingumui.

¹ COM(2022) 780 *final*.

² Žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kliūčių bendrojoje rinkoje nustatymas ir šalinimas“, COM(2020) 93, ir prie jo pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2020) 54.

³ Žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Teisingumo sistemų skaitmeninimo Europos Sąjungoje priemonių rinkinys“, COM(2020) 710 ir prie jo pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2020) 540.

⁴ 2023 m. gegužės 3 d. Europos Komisija priėmė kovos su korupcija dokumentų rinkinį, įskaitant pasiūlymą dėl Direktyvos dėl kovos su korupcija baudžiamosios teisės priemonėmis. Pasiūlymas dėl direktyvos dėl kovos su korupcija, COM(2023) 234 ir Bendras komunikatas dėl kovos su korupcija JOIN(2023) 12 *final*.

– *Metinis teisinės valstybės ciklas* –

Kaip paskelbta Pirmininkės U. von der Leyen politinėse gairėse, Komisija nustatė išsamų metinį teisinės valstybės ciklą, kad sustiprintų padėties valstybėse narėse stebėseną. Teisinės valstybės ciklas yra lyg prevencinė priemonė, padedanti stiprinti dialogą ir bendrą informuotumą teisinės valstybės klausimais. Naujojo ciklo epicentre – metinė teisinės valstybės principo taikymo ataskaita, kurioje pateikiama apibendrinta informacija apie svarbiausius – ir teigiamus, ir neigiamus – pokyčius valstybėse narėse ir visoje Sąjungoje. 2022 m. liepos 13 d. paskelbtose ataskaitose, įskaitant 2022 m. rezultatų suvestinę, remiamasi įvairiais šaltiniais, įskaitant ES teisingumo rezultatų suvestinę⁽⁵⁾. Be to, kaip savo 2021 m. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė Pirmininkė U. von der Leyen, į 2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą įtrauktos rekomendacijos valstybėms narėms. 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė taip pat toliau plėtojama, kad joje būtų perteiktas papildomos lyginamosios informacijos, nustatytos rengiant 2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, poreikis – tokia informacija turėtų padėti rengti būsimas teisinės valstybės principo taikymo ataskaitas, įskaitant kovos su korupcija srities ataskaitas.

Kas yra ES teisingumo rezultatų suvestinė?

ES teisingumo rezultatų suvestinė – metinė lyginamoji informacinė priemonė, kuria ES ir valstybėms narėms siekiama padėti užtikrinti didesnę savo nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą pateikiant objektyvius, patikimus ir palyginamus duomenis apie tam tikrus rodiklius, svarbius vertinant teisingumo sistemų i) veiksmingumą, ii) kokybę ir iii) nepriklausomumą visose valstybėse narėse. Rezultatų suvestinė nėra bendra reitingavimo sistema, veikiau tai visų valstybių narių teisingumo sistemų veikimo apžvalga remiantis visoms valstybėms narėms bendrais ir aktualiais rodikliais.

Rezultatų suvestinė neskatinama jokia konkrečia tipo teisingumo sistema ir visos valstybės narės vertinamos vienodai.

Kad ir koks būtų nacionalinės teisingumo sistemos modelis ar teisės tradicija, kuria ji pagrįsta, esminiai veiksmingos teisingumo sistemos parametrai yra veiksmingumas, kokybė ir nepriklausomumas. Su šiais trimis parametrais susiję duomenys turėtų būti nagrinėjami kartu, nes visi trys jie dažnai būna tarpusavyje susiję (iniciatyvos, kuriomis siekiama patobulinti vieną iš jų, gali paveikti kitą elementą).

Rezultatų suvestinėje daugiausia pateikiami rodikliai, susiję su civilinėmis, komercinėmis ir administracinėmis bylomis, taip pat, jei turima duomenų, tam tikromis baudžiamosiomis bylomis (t. y. su pinigų plovimu susijusios bylos pirmosios instancijos teismuose), siekiant padėti valstybėms narėms kurti veiksmingesnę, investicijoms ir verslui bei piliečiams palankią aplinką. Rezultatų suvestinė yra lyginamoji priemonė, nuolat tobulinama palaikant dialogą su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu⁽⁶⁾. Jos paskirtis – nustatyti esminius veiksmingos teisingumo sistemos parametrus ir pateikti aktualius metinius duomenis.

Kokia yra ES teisingumo rezultatų suvestinės sudarymo metodika?

Rezultatų suvestinei sudaryti naudojami įvairūs informacijos šaltiniai. Daugelį kiekybinių duomenų teikia Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ), su kuria Komisija yra sudariusi sutartį dėl specialaus kasmetinio tyrimo. Duomenys apima 2012–2021 m. ir juos valstybės narės pateikė pagal CEPEJ metodiką. Tyrime taip pat pateikiama išsamių pastabų ir sudaromos konkrečių šalių informacijos

⁵ https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_lt

⁶ Pavyzdžiui, 2018 m. gegužės 29 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės (P8_TA(2018)0216).

suvestinės, kuriose geriau atskleidžiamos aplinkybės. Į jas reikėtų atsižvelgti nagrinėjant diagramose pateiktus duomenis ⁽⁷⁾.

Iš CEPEJ surinktų duomenų apie proceso trukmę matyti, kokia yra bylų nagrinėjimo trukmė, t. y. apskaičiuotoji teismo proceso trukmė (remiantis dar nagrinėjamų ir išnagrinėtų bylų skaičiaus santykiu). Iš duomenų apie tai, kiek veiksmingai teismai ir administracinės institucijos taiko ES teisę konkrečiose srityse, matyti, kokia yra vidutinė proceso trukmė, apskaičiuota remiantis faktine teismo bylų nagrinėjimo trukme. Pažymėtina, kad įvairiose valstybės narės vietovėse, visų pirma miestų centruose, kur dėl vykdomos komercinės veiklos gaunamų bylų skaičius gali būti didesnis, teismo proceso trukmė gali labai skirtis.

Kiti 2012–2022 m. laikotarpio duomenų šaltiniai: nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupė ⁽⁸⁾, Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ) ⁽⁹⁾, ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas (NPSJC) ⁽¹⁰⁾, ES valstybių tarybų ir aukščiausiųjų administracinių teismų asociacija („ACA-Europe“) ⁽¹¹⁾, Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) ⁽¹²⁾, Europos konkurencijos tinklas (EKT) ⁽¹³⁾, Ryšių komitetas (COCOM) ⁽¹⁴⁾, Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras ⁽¹⁵⁾, Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklas (BVAS tinklas) ⁽¹⁶⁾, Kovos su pinigų plovimu ir

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lt

⁸ Siekdama padėti parengti ES teisingumo rezultatų suvestinę ir skatinti keistis geriausia patirtimi, susijusia su teisingumo sistemų veiksmingumu, Komisija paprašė valstybių narių paskirti du kontaktinius asmenis – vieną iš teismų ir vieną iš teisingumo ministerijos. Ši neformali grupė reguliariai rengia susitikimus.

⁹ ENCJ vienija nuo įstatymų vykdomosios ir leidžiamosios valdžios nepriklausomas valstybių narių nacionalines institucijas, kurios atsako už paramą teismams, kad šie galėtų nepriklausomai vykdyti teisingumą. Žr. <https://www.encj.eu/>.

¹⁰ NPSJC veikia kaip forumas, kuriame Europos institucijoms suteikiama galimybė aukščiausiųjų teismų prašyti pateikti nuomonę ir užmegzti su jais glaudesnius ryšius skatinant diskusijas ir dalijimąsi idėjomis. Žr. <http://network-presidents.eu/>.

¹¹ Asociacijos „ACA-Europe“ nariai – ES Teisingumo Teismas ir kiekvienos ES valstybės narės valstybės taryba arba vyriausiasis administracinis teismas. Žr. <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

¹² CCBE atstovauja Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų interesams Europos ir kitose tarptautinėse institucijose. Ji reguliariai tarpininkauja tarp savo narių ir Europos institucijų, tarptautinių organizacijų ir kitų teisinių organizacijų visame pasaulyje. Žr. <https://www.ccbe.eu/>.

¹³ EKT sukurtas kaip forumas, kuriame Europos konkurencijos institucijos diskutuoja ir bendradarbiauja tais atvejais, kai taikomi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 101 ir 102 straipsniai. EKT – tai Tarybos reglamente (EB) Nr. 1/2003 nustatytų glaudaus bendradarbiavimo mechanizmų taikymo pagrindas. Pasitelkdama EKT Komisija bendradarbiauja su visų ES valstybių narių nacionalinėmis konkurencijos institucijomis. Žr. https://ec.europa.eu/competition-policy/european-competition-network_lt.

¹⁴ COCOM sudaro ES valstybių narių atstovai. Jo pagrindinis vaidmuo – teikti nuomones dėl Komisijos planuojamų su skaitmenine rinka susijusių priemonių projektų. Žr. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/communications-committee>.

¹⁵ Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras – tai ekspertų ir profesionalių suinteresuotųjų subjektų tinklas. Jo nariai – viešojo ir privačiojo sektorių atstovai, bendradarbiaujantys aktyviai veikiančiose darbo grupėse. Žr. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/home>.

¹⁶ BVAS tinklas – už ES vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymo užtikrinimą ES ir Europos ekonominės erdvės (EEE) šalyse atsakingų nacionalinių institucijų tinklas. Žr. http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/consumer_protection_cooperation_network/index_en.htm.

teroristų finansavimu ekspertų grupė (EGMLTF) ⁽¹⁷⁾, Eurostatas ⁽¹⁸⁾ ir Europos teisėjų mokymo tinklas (ETMT) ⁽¹⁹⁾, taip pat nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai ⁽²⁰⁾.

Ilgainiui rezultatų suvestinės rengimo metodika dar patobulinta glaudžiai bendradarbiaujant su valstybių narių nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe, visų pirma pasitelkiant (kasmet atnaujinamą) klausimyną ir renkant duomenis apie tam tikrus teisingumo sistemų veikimo aspektus.

Toliau didėja duomenų, ypač apie teisingumo sistemų veiksmingumo rodiklius, prieinamumas, nes daugelis valstybių narių investavo į savo pajėgumus rengti geresnę teisingumo statistiką. Vis dar pasitaikančius su duomenų rinkimu ar teikimu susijusius sunkumus lemia statistinių pajėgumų trūkumas arba tai, kad nacionalinės kategorijos, pagal kurias renkami duomenys, tiksliai neatitinka rengiant rezultatų suvestinę naudojamų duomenų kategorijų. Atvejų, kai duomenų spraga atsirado dėl nepakankamos nacionalinių institucijų suteiktos informacijos, yra labai mažai. Komisija toliau ragina valstybes nares šalinti tokias duomenų spragas.

Kaip ES teisingumo rezultatų suvestinė prisidedama prie Europos semestro veiklos ir kaip ji siejasi su ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone (EGADP)?

Rezultatų suvestinėje pateikiama duomenų, svarbių vertinant nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą, kokybę ir nepriklausomumą. Taip siekiama padėti valstybėms narėms didinti savo nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą. Rezultatų suvestinėje palyginama informacija apie teisingumo sistemas, todėl yra lengviau nustatyti geriausią praktiką ir trūkumus, taip pat stebėti kylančius sunkumus ir daromą pažangą. Įgyvendinant Europos semestrą ir palaikant dvišalį dialogą su nacionalinėmis institucijomis ir atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais atliekami konkrečių šalių vertinimai. Jei nustatyti trūkumai yra reikšmingi makroekonominio požiūriu, Komisija, atlikusi Europos semestro analizę, gali pasiūlyti Tarybai priimti konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas dėl atskirų valstybių narių nacionalinių teisingumo sistemų tobulinimo ⁽²¹⁾. Pagal EGADP suteikta daugiau kaip 737 mlrd. EUR paskolų ir negrąžintinos finansinės paramos, iš kurių kiekviena valstybė narė turėtų skirti bent 20 proc. skaitmeninei pertvarkai ir ne mažiau kaip 37 proc. priemonėms, kuriomis prisidedama prie klimato srities tikslų. Iki šiol valstybių narių pasiūlytos reformos ir investicijos viršijo šiuos tikslus: apskaičiuota, kad skaitmeninės išlaidos sudarys 26 proc., o klimato srities išlaidos – apie 40 proc. EGADP teikia galimybę vykdyti su nacionalinėmis teisingumo sistemomis susijusias konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas ir sustiprinti nacionalines pastangas greičiau užbaigti teisingumo sistemų skaitmeninę pertvarką. Išmokos valstybėms narėms pagal rezultatais grindžiamą EGADP priklauso nuo nustatytų tarpinių ir siektinų reikšmių pasiekimo. Iki šiol buvo nustatyta 6 000 tarpinių reikšmių ir siektinų reikšmių, iš kurių apie du trečdaliai yra susijusios su investicijomis, o trečdalis – su reformomis. Todėl šiomis aplinkybėmis Komisija turėjo įvertinti, ar tikimasi, kad valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai (EGADP) padės veiksmingai spręsti visus arba didelę dalį problemų, nustatytų atitinkamose konkrečiai

¹⁷ EGMLTF per reguliarius susitikimus keičiasi nuomonėmis ir padeda Komisijai nustatyti politiką ir rengti naujus kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu teisės aktus. Žr. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice_lt.

¹⁸ Eurostatas yra ES statistikos tarnyba. Žr. <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>.

¹⁹ ETMT yra pagrindinė platforma, kurioje skatinama Europos teisminių institucijų teisėjų mokymo veikla ir jų žinių mainai. Žr. <https://www.ejtn.eu/en/>.

²⁰ Komisija yra sudariusi neformalią asmenų, atsakingų už kovą su korupcija, grupę. Taip pat žr. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption/how-eu-helps-member-states-fight-corruption_en.

²¹ Per Europos semestrą Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, 2019 m. parengė 7 valstybėms narėms (HR, IT, CY, HU, MT, PT ir SK), o 2020 m. – 8 valstybėms narėms (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT ir SK) skirtas rekomendacijas dėl jų teisingumo sistemų. Komisija taip pat stebi teismų sistemos reformas Bulgarijoje ir Rumunijoje pagal bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą. Dėl šiuo metu vykstančių EGADP procesų konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų 2021 m. nepateikta. 2022 m. konkrečios šalims skirtos rekomendacijos dėl teismų nepriklausomumo buvo pateiktos 2 valstybėms narėms (PL ir HU).

šaliai skirtose rekomendacijose, arba problemas, nustatytas kituose atitinkamuose Komisijos dokumentuose, priimtuose įgyvendinant Europos semestrą ⁽²²⁾. Valstybėms narėms pateikus mokėjimo prašymus, kuriuos Komisija įvertino teigiamai atsižvelgdama į tai, kad pasiektos tarpinės reikšmės ir siektinos reikšmės, pastaraisiais metais valstybėms narėms iš viso išmokėta 144,08 mlrd. EUR EGADP dotacijų ir paskolų. Tačiau iki šiol Komisija dar neįvertino, ar pasiekta 92 proc. tarpinių reikšmių ir siektinų reikšmių.

Kodėl veiksmingos teisingumo sistemos yra svarbios kuriant investicijoms palankią verslo aplinką?

Veiksmingos teisingumo sistemos, kuriomis įtvirtinamas teisinės valstybės principas, turi teigiamą ekonominį poveikį; tai ypač aktualu įgyvendinant Europos semestrą ir EGADP. Kai teismų sistemose garantuojamas teisių įgyvendinimas, didėja tikimybė, kad kreditoriai teiks paskolas, įmonės įgyja daugiau pasitikėjimo ir yra atgrasomos nuo oportunistiško elgesio, sumažinamos sandorių sąnaudos ir išauga tikimybė, kad investuos novatoriškos įmonės. Veiksminga teisingumo sistema iš tiesų yra būtina tvariam ekonomikos augimui. Ji gali pagerinti verslo aplinką, skatinti inovacijas, pritraukti tiesioginių užsienio investicijų, užtikrinti mokesčių pajamas ir remti ekonomikos augimą. Gerai veikiančių nacionalinių teisingumo sistemų nauda ekonomikai patvirtinama įvairiuose tyrimuose ir akademiniuose literatūroje, be kita ko, Tarptautinio valiutos fondo (TVF) ⁽²³⁾, Europos Centrinio Banko (ECB) ⁽²⁴⁾, Europos teismų tarybų tinklo ⁽²⁵⁾, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ⁽²⁶⁾, Pasaulio ekonomikos forumo ⁽²⁷⁾ ir Pasaulio banko ⁽²⁸⁾ šaltiniuose.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad teismo proceso trukmės (matuojamos pagal bylos nagrinėjimo laiką) sutrumpinimas ⁽²⁹⁾ ir įmonių skaičiaus augimo tempas ⁽³⁰⁾ yra glaudžiai susiję ir kad didesnė (t. y. 1 proc.) įmonių, vertinančių teisingumo sistemą kaip nepriklausomą, procentinė dalis yra susijusi su didesne įmonių apyvarta ir didesniu našumo augimu ⁽³¹⁾.

²² 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17), 19 straipsnio 3 dalies b punktas ir 24 straipsnio 3 ir 5 dalys.

²³ IMF, Regional Economic Outlook, November 2017, *Europe: Europe Hitting its Stride*, p. xviii, p. 40, 70: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>.

²⁴ ECB, *Structural policies in the euro area*, June 2018, ECB Occasional Paper Series No 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>.

²⁵ European Network of Councils for the Judiciary and the Montaigne Centre for the Rule of Law and Administration of Justice of Utrecht University, *Economic value of the judiciary – A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases*, June 2021: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/Economic%20value%20of%20te%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf>

²⁶ Žr., pvz., *What makes civil justice effective?*, OECD Economics Department Policy Notes, No. 18, June 2013; The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics, OECD Economics Department Working Papers, No. 1060.

²⁷ World Economic Forum, *The Global Competitiveness Report 2019*, October 2019: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

²⁸ World Bank, *World Development Report 2017: Governance and the Law*, Chapter 3: The role of law, p. 83, 140: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

²⁹ Bylų nagrinėjimo trukmės rodiklis – tai neišspręstų bylų skaičius, padalytas iš išspręstų bylų skaičiaus metų pabaigoje ir padaugintas iš 365 (dienų). Tai standartinis rodiklis, parengtas Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

³⁰ Vincenzo Bove ir Leandro Elia *The judicial system and economic development across EU Member States*, JRC techninė ataskaita, EUR 28440 EN, ES leidinių biuras, 2017 m.: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

³¹ *Idem*.

Be to, keliuose tyimuose pabrėžta nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumo svarba įmonėms. Pavyzdžiui, 93 proc. vienoje iš apklausų dalyvavusių didelių įmonių atsakė, kad jos sistemiškai ir nuolat peržiūri, kaip tose valstybėse, kuriose jos ketina investuoti, laikomasi teisinės valstybės principo (įskaitant teismų nepriklausomumą) ⁽³²⁾. Beveik pusė kitoje apklausoje dalyvavusių mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) atsakė, kad pagrindinės priežastys, dėl kurių jos nepradėjo teismo proceso dėl intelektinės nuosavybės teisių (INT) pažeidimų, buvo teismo proceso išlaidos ir tai, kad teismo procesas truktų per ilgai ⁽³³⁾. Komisijos komunikatuose dėl kliūčių bendrojoje rinkoje nustatymo bei šalinimo ⁽³⁴⁾ ir bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo veiksmų plano ⁽³⁵⁾ taip pat pateikta įžvalgų dėl veiksmingų teisingumo sistemų svarbos bendrosios rinkos veikimui, ypač verslui.

Kaip Komisija teikdama techninę paramą remia gerų teisingumo reformų įgyvendinimą?

Valstybės narės gali naudotis Komisijos technine parama, kurią teikia Struktūrinių reformų rėmimo generalinis direktoratas (REFORM) pagal techninės paramos priemonę (TPP) ⁽³⁶⁾, kurios 2021–2027 m. bendras biudžetas – 864,4 mln. EUR. Nuo 2021 m. pagal TPP remiami su teisingumo sistemos veiksmingumu tiesiogiai susiję projektai, pvz., apimantys teisingumo sistemų skaitmeninimą, teismų žemėlapių pertvarkymą ar galimybių kreiptis į teismą gerinimą. TPP taip pat papildo priemonės, t. y. EGADP, nes gali padėti valstybėms narėms įgyvendinti savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai apima, be kita ko, veiksmus, susijusius su teisingumo veiksmingumo didinimu: teisingumo sistemos skaitmeninimu, susikaupusių bylų mažinimu, teismų ir bylų valdymo gerinimu.

Kaip teisingumo sistemų veiksmingumas remiamas pagal Teisingumo programą?

Pagal Teisingumo programą, kurios 2021–2027 m. bendras biudžetas yra apie 305 mln. EUR, remiamas tolesnis teisinės valstybės principu grindžiamos Europos teisingumo erdvės plėtojimas, įskaitant teisingumo sistemos nepriklausomumą, kokybę ir veiksmingumą, remiantis tarpusavio pripažinimu ir tarpusavio pasitikėjimu, taip pat teisiniu bendradarbiavimu. 2022 m. projektams ir kitai veiklai pagal tris konkrečius programos tikslus finansuoti skirta apie 42,5 mln. EUR:

- 11,4 mln. EUR – teisminiam bendradarbiavimui civilinėse ir baudžiamosiose bylose skatinti, indėliui į veiksmingo ir nuoseklaus ES priemonių taikymo ir vykdymo užtikrinimą, taip pat padėti valstybėms narėms prisijungti prie sistemos ECRIS-TCN,

³² The Economist Intelligence Unit, *Risk and Return – Foreign Direct Investment and the Rule of Law*, 2015, http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, p. 22.

³³ ES intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) 2016 m. intelektinės nuosavybės MVĮ rezultatų suvestinė: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

³⁴ COM(2020) 93 ir SWD(2020) 54.

³⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *Ilgalaikis geresnio bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmų planas*, COM(2020) 94, visų pirma 4, 6 ir 18 veiksmas.

³⁶ https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/structural-reform-support-programme-srsp_en

TPP reglamentas buvo priimtas 2021 m. kovo mėn. Pagal jo 5 straipsnį siekiama remti keletą sričių, kaip antai: „institucinė reforma ir efektyvus į paslaugas orientuotas viešojo administravimo ir e. valdžios veikimas, paprastesnės taisyklės ir procedūros, auditas, didesnės galimybės įsisavinti Sąjungos lėšas, administracinio bendradarbiavimo skatinimas, **veiksminga teisinė valstybė, teisingumo sistemų reforma**, konkurencijos ir antimonopolinių institucijų pajėgumų stiprinimas, finansų priežiūros stiprinimas ir kovos su sukčiavimu, korupcija ir pinigų plovimu stiprinimas“ (išskirta autoriaus).

- 16,6 mln. EUR – teisingumo srities specialistų mokymams ES civilinės, baudžiamosios ir pagrindinių teisių teisės, valstybių narių teisinių sistemų ir teisinės valstybės klausimais paremti,
- 14,5 mln. EUR – teisei kreiptis į teismą (įskaitant e. teisingumą), aukų teisėms ir nusikaltimais įtariamų ar kaltinamų asmenų teisėms, taip pat skaitmeninių priemonių kūrimui bei naudojimui ir e. teisingumo portalo priežiūrai ir plėtrai paremti (kartu taikant Skaitmeninės Europos programą).

Kodėl Komisija stebi nacionalinių teisingumo sistemų skaitmeninimą?

Teisingumo sistemų skaitmeninimas yra svarbus siekiant didinti teisingumo sistemų veiksmingumą, be to, tai labai efektyvi priemonė galimybėms kreiptis į teismą pagerinti ir palengvinti. COVID-19 pandemija išryškino šios srities modernizavimo reformų spartinimo valstybėse narėse poreikį.

Nuo 2013 m. į ES teisingumo rezultatų suvestinę įtraukiama tam tikra lyginamoji informacija apie teisingumo sistemų skaitmeninimą valstybėse narėse, pavyzdžiui, apie teismų sprendimų prieinamumą internetu arba ieškinių teikimą ir tolesnius veiksmus internetu.

2020 m. gruodžio mėn. priimta Komisijos komunikate „Teisingumo sistemų skaitmeninimo Europos Sąjungoje priemonių rinkinys“⁽³⁷⁾ pristatyta strategija, kuria siekiama gerinti galimybes kreiptis į teismą ir teisingumo sistemų veiksmingumą naudojantis technologijomis. Kaip nurodyta šiame komunikate, nuo 2021 m. į ES teisingumo rezultatų suvestinę įtraukiami keli papildomi rodikliai. Taip siekiama užtikrinti visapusiškesnę ir laiku vykdomą kruopščių valstybių narių teisingumo sistemų skaitmeninimo pažangos sričių ir uždavinių stebėseną.

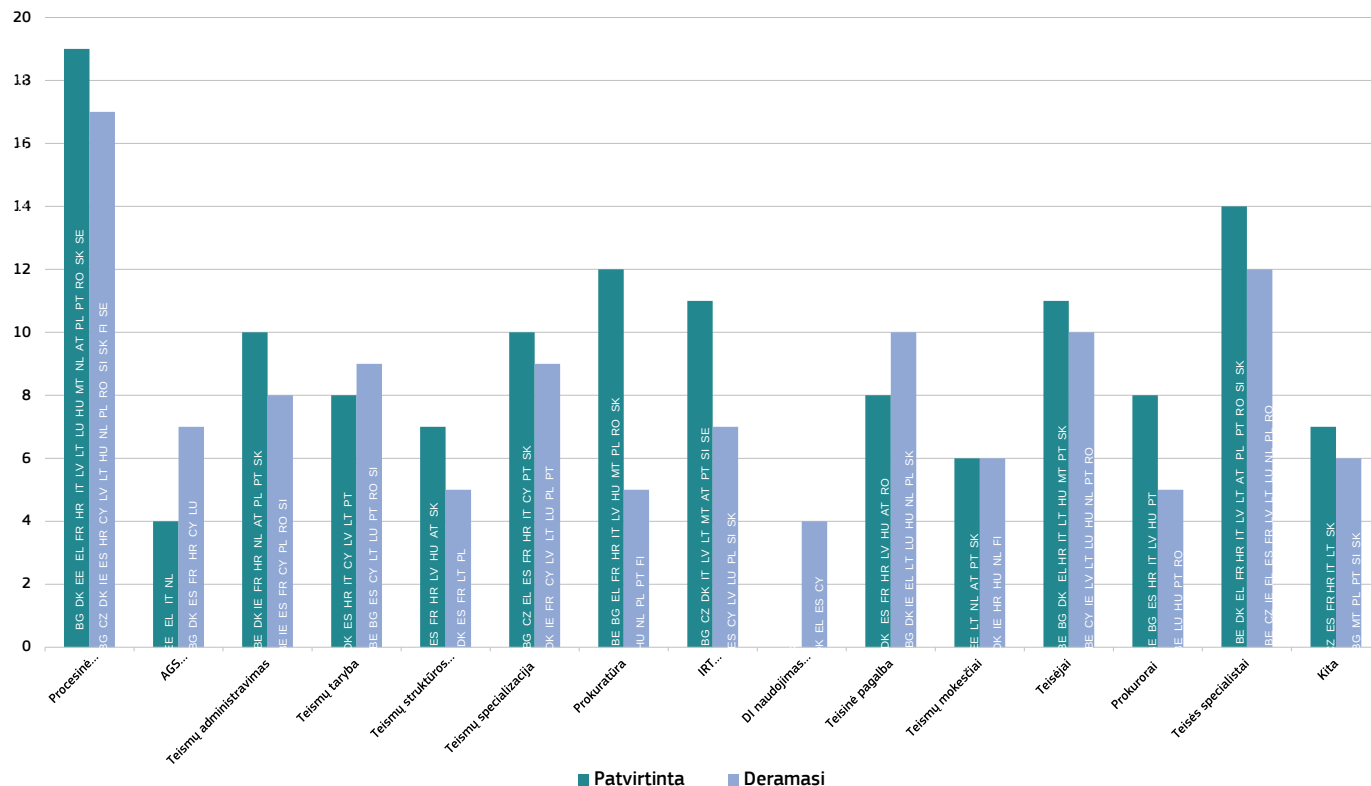
2. APLINKYBĖS. 2022 M. TEISINGUMO REFORMŲ POKYČIAI

2022 m. daug valstybių narių toliau siekė didinti savo teisingumo sistemų veiksmingumą. 1 diagramoje pateikta atnaujinta teisingumo sistemų reformas vykdančiose valstybėse narėse patvirtintų ir suplanuotų priemonių keliose teisingumo sistemų srityse apžvalga.

1 diagrama. Su teisingumo sistemomis susijusi teisėkūros ir reguliavimo veikla, 2022 m. (kiekvienoje valstybėje narėje patvirtintos priemonės ir svarstomos iniciatyvos; šaltinis – Europos Komisija⁽³⁸⁾)

³⁷ COM(2020) 710 final.

³⁸ Ši informacija surinkta bendradarbiaujant su 26 valstybių narių nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe. Vokietija paaiškino, kad šalyje įgyvendinama keletas teismų sistemos reformų, tačiau reformų proceso taikymo sritis ir mastas šešiolikoje federalinių žemių gali skirtis.

2022 m. daugelis valstybių narių, kuriose buvo vykdoma arba planuojama labai įvairi teisėkūros veikla, ir toliau ypač daug dėmesio skyrė procesinei teisei. Taip pat įvairios veiklos imtasi vykdant reformas, susijusias su teisėjų statusu, teisės specialistams taikomomis taisyklėmis ir prokuratūrai taikomomis taisyklėmis. 2021 m. keliose valstybėse narėse priėmus teisės aktus, kuriais reglamentuojamas informacinių ir ryšių technologijų (IRT) naudojimas, 2022 m. priimta nemažai pasiūlytų teisės aktų. 2022 m. buvo tęsiamos ankstesnių metų pastangos įgyvendinti priemonės teismų administravimo srityje. Keturios valstybės narės planuoja naudoti dirbtinį intelektą savo teisingumo sistemose, tačiau 2022 m. nebuvo priimta jokių atitinkamų teisės aktų. Apžvalgos rezultatai patvirtina, kad teisingumo reformoms įvykdyti reikia laiko, – kartais nuo pirmo pranešimo apie reformas iki reikiamų teisėkūros ir reguliavimo priemonių patvirtinimo ir jų konkretaus įgyvendinimo praeina keleri metai.

3. PAGRINDINĖS 2023 M. ES TEISINGUMO REZULTATŲ SUVESTINĖS IŠVADOS

Pagrindiniai veiksmingos teisingumo sistemos parametrai yra veiksmingumas, kokybė ir nepriklausomumas; rezultatų suvestinėje pateikiami visų šių trijų parametrų rodikliai.

3.1. Teisingumo sistemų veiksmingumas

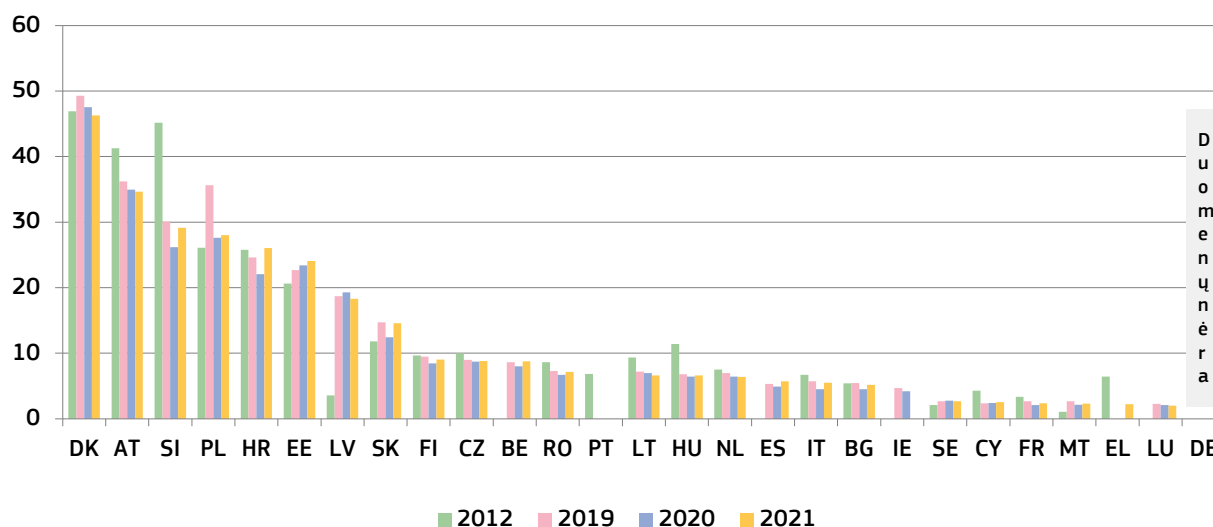
Rezultatų suvestinėje pateikiami rodikliai, pagal kuriuos vertinamas proceso veiksmingumas bendrose civilinių, komercinių ir administracinių bylų srityse, taip pat konkrečiose srityse, kuriose administracinės institucijos ir teismai taiko ES teisę⁽³⁹⁾.

Sprendžiant iš 2021 m. su veiksmingumu susijusių rodiklių, visų pirma gaunamų bylų skaičiaus, bylų išnagrinėjimo rodiklio ir bylų nagrinėjimo laiko, matyti pirmieji atsigavimo po COVID-19 pandemijos, kurios poveikis valstybėms narėms buvo nevienodas (pvz., laiko ar sudėtingumo požiūriu), požymiai⁽⁴⁰⁾.

3.1.1. Gaunamų bylų skaičiaus pokyčiai

Trijų valstybių narių nacionalinėse teisingumo sistemose gaunamų bylų skaičius, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo, keturiose valstybėse narėse padidėjo, o 14 – išliko stabilus. Apskritai įvairiose valstybėse narėse jis tebėra labai skirtingas (2 diagrama). Tai rodo, kaip svarbu ir toliau skirti dėmesį gaunamų bylų skaičiaus pokyčiams, siekiant užtikrinti teisingumo sistemų veiksmingumą.

2 diagrama. Gaunamų civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas⁽⁴¹⁾)

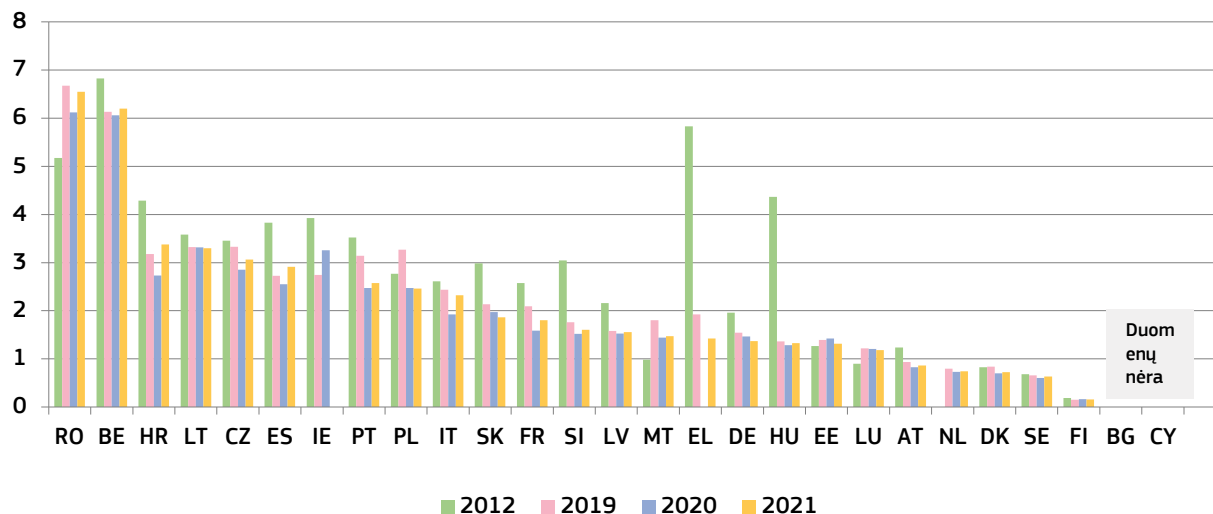
³⁹ Kad teisingumo sistema būtų veiksminga, taip pat svarbu užtikrinti teismo sprendimų vykdymą. Vis dėlto nėra plačiai prieinamų palyginamų duomenų.

⁴⁰ Italijoje laikinas teismų veiklos sulėtėjimas dėl griežtų ribojamųjų kovos su COVID-19 pandemija priemonių turėjo įtakos bylų nagrinėjimo trukmei. Daugiau informacijos apie atskirų valstybių narių padėtį pateikta Komisijos užsakytame ir CEPEJ sekretoriato 2021 m. atliktame tyrime „ES valstybių narių teismų sistemų veikimo – šalių profiliai“ (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lt).

⁴¹ 2021 m. ES valstybių narių teismų sistemų veikimo tyrimas, kurį Komisijos užsakymu atliko CEPEJ sekretoriatas (https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lt).

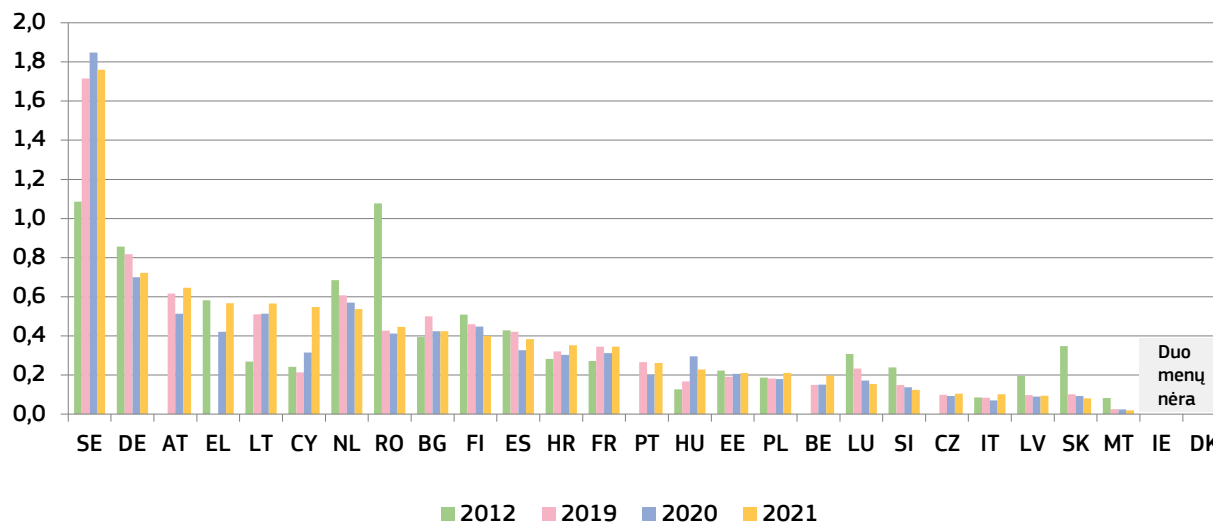
(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas.

3 diagrama. Gaunamų civilinių ir komercinių ginčo bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką civilinės ir komercinės ginčo bylos yra susijusios su šalių ginčais, pavyzdžiui, dėl sutarčių. Civilinės ir komercinės ne ginčo bylos yra susijusios su neginčytiniais procesiniais veiksmais, pvz., neginčytiniais mokėjimo pavedimais. EL ir SK padaryta metodikos pakeitimų. Į NL duomenis įtrauktos ne ginčo bylos.

4 diagrama. Gaunamų administracinių bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką administracinės teisės bylos yra susijusios su fizinių asmenų ginčais su vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios institucijomis. DK ir IE administracinės bylos atskirai neregistruojamos. RO 2018 m. kai kurios administracinės procedūros pripažintos neteisminėmis. EL, SK ir SE atlikta metodikos pakeitimų. SE migracijos bylos priskirtos prie administracinių bylų (taikoma atgaline tvarka 2017 m.).

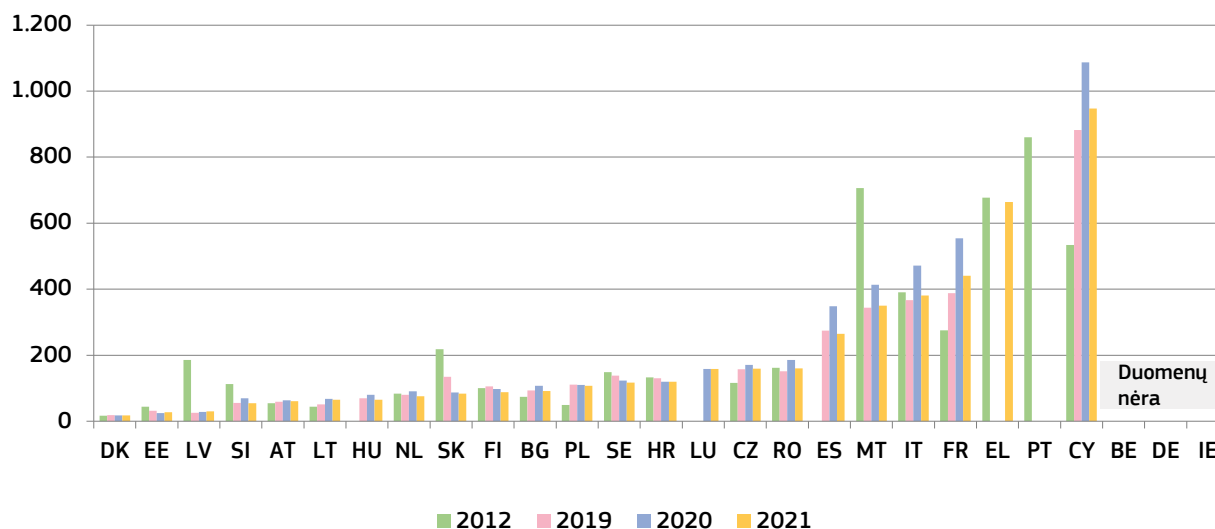
3.1.2. Bendrieji duomenys apie veiksmingumą

Teismo proceso veiksmingumas plačiose civilinių, komercinių ir administracinės teisės bylų srityse apibūdinamas šiais rodikliais: i) numatoma proceso trukmė (bylų nagrinėjimo trukmė), ii) bylų išnagrinėjimo rodikliu ir iii) nagrinėjamų bylų skaičiumi.

– Įvertinta proceso trukmė –

Proceso trukmė yra apytikriai įvertintas laikotarpis (dienomis), kurio reikia bylai teisme išspręsti, t. y. per kokį laikotarpį teisme priimamas pirmosios instancijos sprendimas. Bylų nagrinėjimo trukmės rodiklis – tai neišspręstų bylų skaičius, padalytas iš išspręstų bylų skaičiaus metų pabaigoje ir padaugintas iš 365 (dienų) ⁽⁴²⁾. Apskaičiuotas dydis parodo, kiek mažiausiai laiko teismui reikės bylai išspręsti, jei kitos darbo sąlygos nesikeis. Kuo vertė didesnė, tuo didesnė tikimybė, kad teismo sprendimui priimti reikės daugiau laiko. Duomenys daugiausia yra susiję su pirmosios instancijos teismų procesais ir yra palyginami su 2012, 2019, 2020 ir 2021 m. duomenimis, jei pastarieji prieinami ⁽⁴³⁾. 7 ir 9 diagramose parodytas nagrinėjimo laikas 2021 m. civilinėse ir komercinėse ginčo bylose ir administracinėse bylose visų instancijų teismuose.

5 diagrama. Įvertinta civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų nagrinėjimo trukmė, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

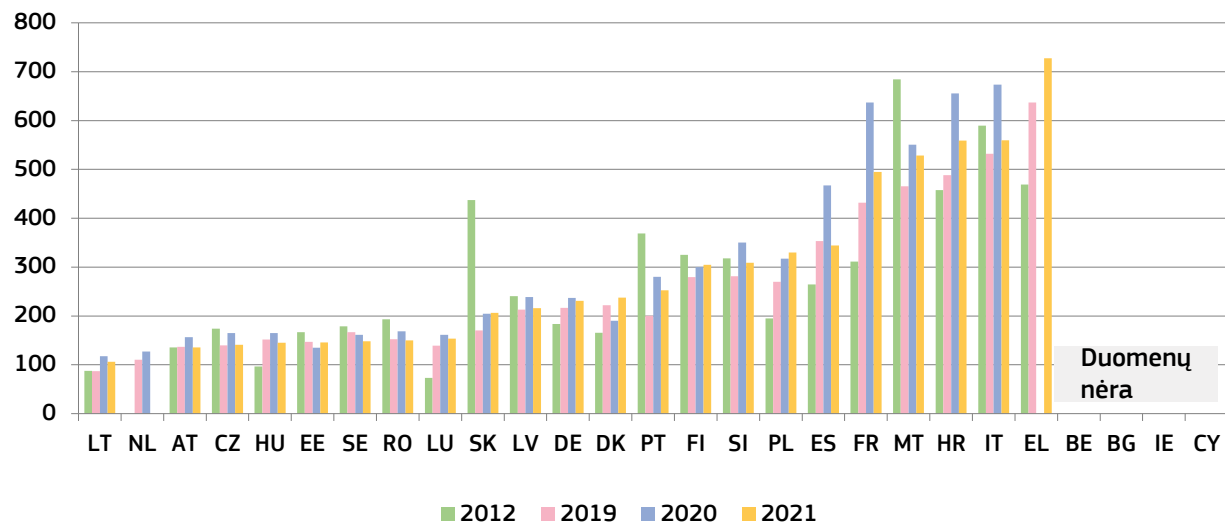

(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas. **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) duomenys apie nagrinėjamas bylas apima visų instancijų teismus. **LV** skaičiai labai sumažėjo dėl teismų sistemos reformos ir dėl to, kad informacinėje sistemoje buvo atliktas klaidų patikrinimas ir duomenys ištaisyti.

⁴² Proceso trukmė, bylų išnagrinėjimo rodiklis ir nagrinėjamų bylų skaičius – tai standartiniai CEPEJ nustatyti rodikliai (http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp).

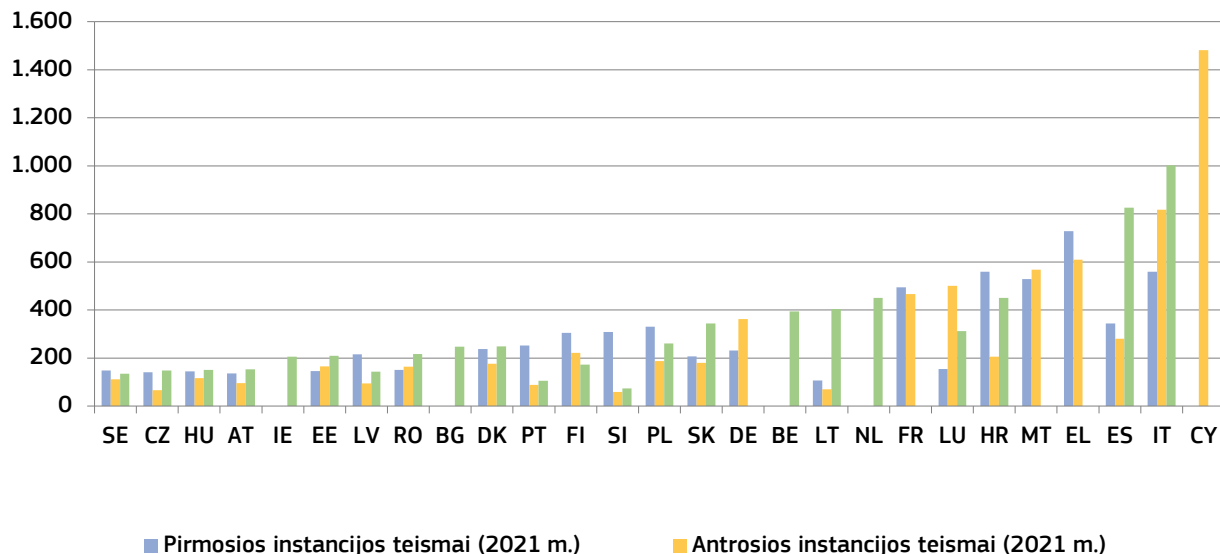
⁴³ Tokie metai pasirinkti tam, kad būtų išlaikyta aštuonerių metų perspektyva, pradedant nuo 2012 m., taip pat tam, kad diagramose nebūtų pateikta per daug duomenų. 2010, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 m. duomenys pateikti CEPEJ ataskaitoje.

6 diagrama. Įvertinta civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmė pirmosios instancijos teismuose, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką civilinės ir komercinės ginčo bylos yra susijusios su šalių ginčais, pavyzdžiui, dėl sutarčių. Civilinės ir komercinės ne ginčo bylos yra susijusios su neginčytiniais procesiniais veiksmais, pvz., neginčytiniais mokėjimo pavedimais. **EL** ir **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) duomenys apie nagrinėjamas bylas apima visų instancijų teismus. **IT** laikinas teisminės veiklos sulėtėjimas dėl griežtų ribojamųjų kovos su COVID-19 pandemija priemonių turėjo įtakos bylų nagrinėjimo trukmei. **NL** duomenys apima ne ginčo bylas.

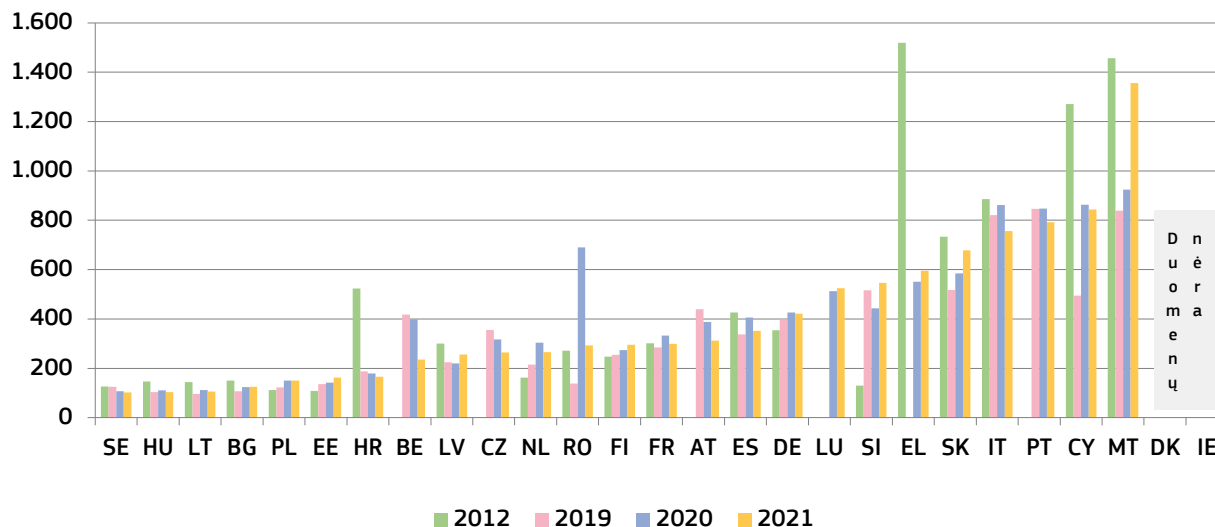
7 diagrama. Įvertinta civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmė visų instancijų teismuose, 2021 m. (*) (pirmosios, antrosios ir trečiosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Šalys diagramoje išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kurioje valstybėje narėje visose teismų instancijose procesas trunka ilgiausiai. Neturima duomenų apie **BE** ir **BG** pirmosios ir antrosios instancijos teismus, apie **NL** antrosios instancijos teismus, apie **AT** antrosios ir trečiosios instancijos teismus, apie **DE** ir **HR** trečiosios instancijos teismus. **DE** ir **MT** trečiosios instancijos teismų nėra. **IT** laikinas teisminės veiklos sulėtėjimas dėl griežtų ribojamųjų kovos

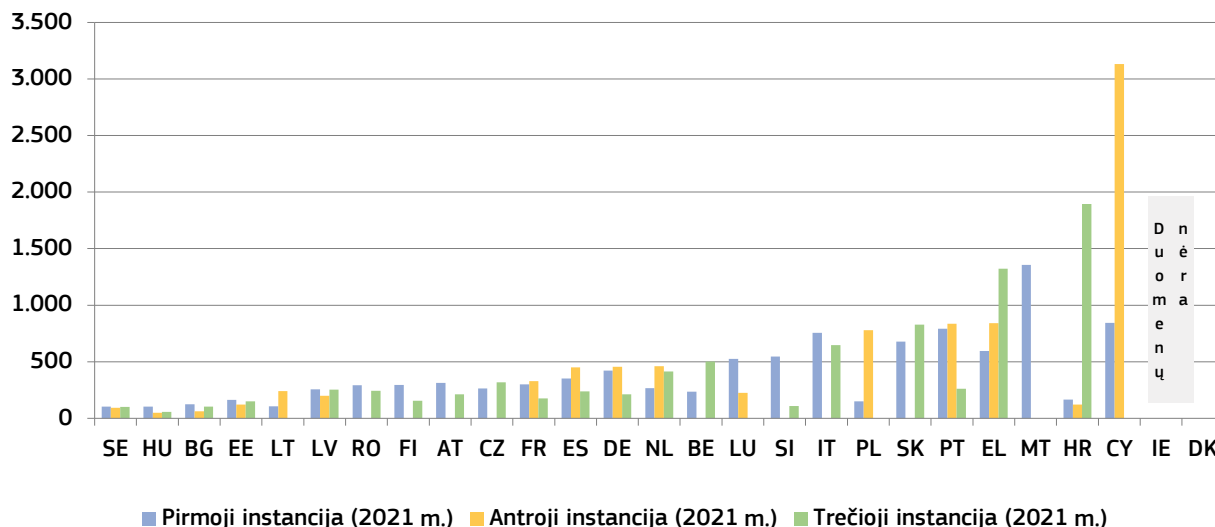
su COVID-19 pandemija priemonių turėjo įtakos bylų nagrinėjimo trukmei. Kai kuriose valstybėse narėse galimybės kreiptis į trečiosios instancijos teismą gali būti ribotos.

8 diagrama. Įvertinta administracinių bylų nagrinėjimo trukmė pirmosios instancijos teismuose, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką administracinės teisės bylos yra susijusios su fizinių asmenų ginčais su vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios institucijomis. **EL** ir **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir (iki 2016 m.) **SK** nagrinėjamų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. **DK** ir **IE** administracinės bylos atskirai neregistruojamos. **CY** 2018 m. išspręstų bylų skaičius padidėjo, nes dalis bylų nagrinėtos kartu, 2 724 konsoliduotos bylos buvo atmetos, o 2015 m. buvo įsteigtas administracinis teismas.

9 diagrama. Įvertinta administracinių bylų nagrinėjimo trukmė visu instancijų teismuose, 2021 m. (*) (pirmosios ir, jei taikoma, antrosios ir trečiosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

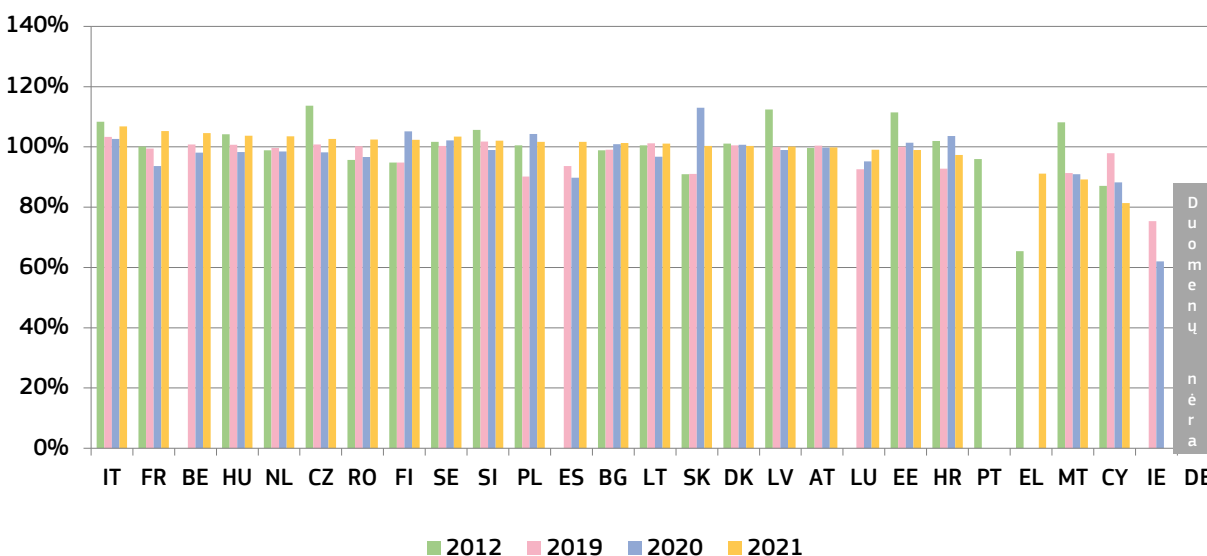
(*) Šalys diagramoje išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kurioje valstybėje narėje visose teismų instancijose procesas trunka ilgiausiai. Neturima duomenų apie **BE**, **CZ**, **HU**, **MT**, **AT**, **RO**, **SI**, **SK** ir **FI** antrosios instancijos teismus ir apie **CY**, **LT**, **LU**, **MT** ir **PL** trečiosios instancijos teismus. **CZ**, **IT**, **CY**, **AT**, **SI** ir **FI** vienintelis apeliacinės instancijos

*teismas yra Aukščiausiasis Teismas arba kitas aukštesnės instancijos teismas. **LT, LU** ir **MT** šio pobūdžio bylų atveju trečiosios instancijos teismų nėra. **BE** aukščiausiasis administracinis teismas yra pirmoji ir vienintelė instancija nagrinėjant kai kurias bylas. Kai kuriose valstybėse narėse galimybės kreiptis į trečiosios instancijos teismus gali būti ribotos. **DK** ir **IE** administracinės bylos atskirai neregistruojamos.*

– Bylų išnagrinėjimo rodiklis –

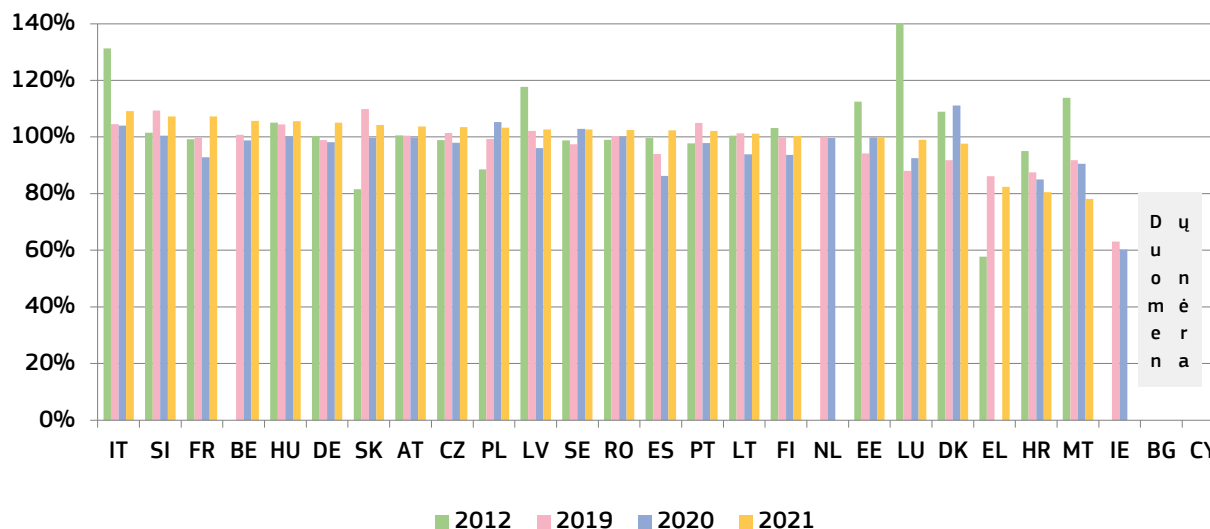
Bylų išnagrinėjimo rodiklis yra išspręstų bylų ir gaunamų bylų skaičiaus santykis. Taikant šį rodiklį vertinama, ar teismas spėja išnagrinėti gaunamas bylas. Jeigu bylų išnagrinėjimo rodiklis yra apie 100 proc. ar didesnis, teismų sistema yra pajėgi išnagrinėti bent tiek bylų, kiek jų gaunama. Kai bylų išnagrinėjimo rodiklis yra mažesnis nei 100 proc., tai reiškia, kad teismai išnagrinėja mažiau bylų, nei gauna.

10 diagrama. Civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų išnagrinėjimo rodiklis, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc. – didesnės negu 100 proc. vertės reiškia, kad išsprendžiama daugiau bylų, negu gaunama, o mažesnės nei 100 proc. vertės – kad išnagrinėjama mažiau bylų, negu gaunama; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

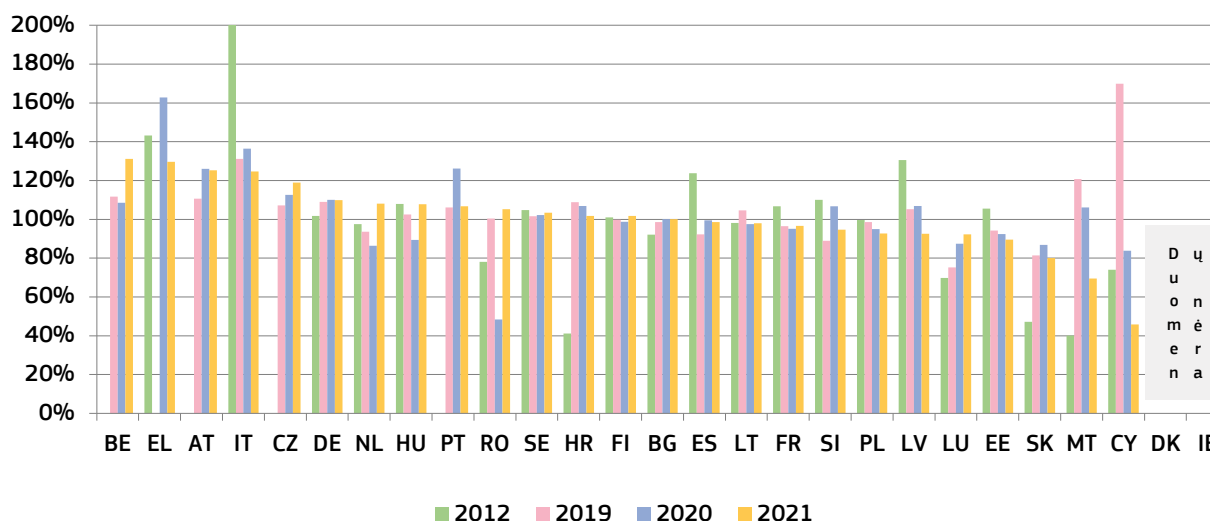
(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas. **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **IE**: manoma, kad nurodytas išspręstų bylų skaičius dėl taikomos metodikos gali būti mažesnis, negu yra iš tikrųjų. **IT**: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip.

11 diagrama. Civilinių ir komercinių ginčo bylų išnagrinėjimo rodiklis, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc.; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) *EL ir SK atlikta metodikos pakeitimų. IE: manoma, kad nurodytas išspręstų bylų skaičius dėl taikomos metodikos gali būti mažesnis, negu yra iš tikrųjų. IT: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip. NL duomenys apima ir ne ginčo bylas.*

12 diagrama. Administracinių bylų išnagrinėjimo rodiklis, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc.; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

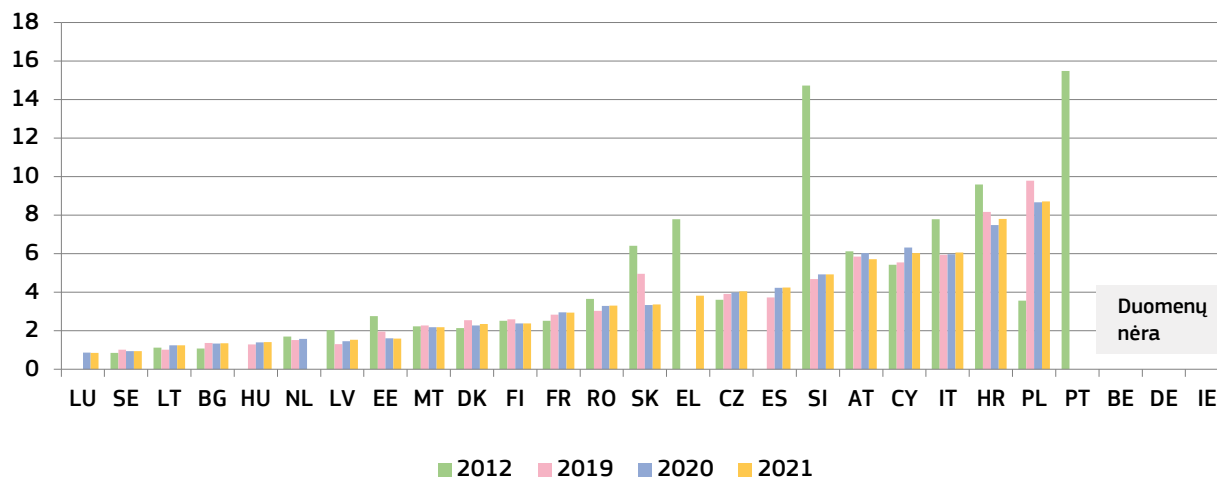

(*) *Kai kurių valstybių narių ankstesnės vertės sumažintos, kad būtų galima jas pateikti diagramoje (CY 2018 m. vertė = 219 proc.; IT 2012 m. = 279,8 proc.); EL ir SK atlikta metodikos pakeitimų. DK ir IE administracinės bylos atskirai neregistruojamos. CY išspręstų bylų skaičius padidėjo, nes dalis bylų nagrinėtos kartu, 2 724 konsoliduotos bylos buvo atmetos, o 2015 m. buvo įsteigtas administracinis teismas.*

– Nagrinėjamų bylų skaičius –

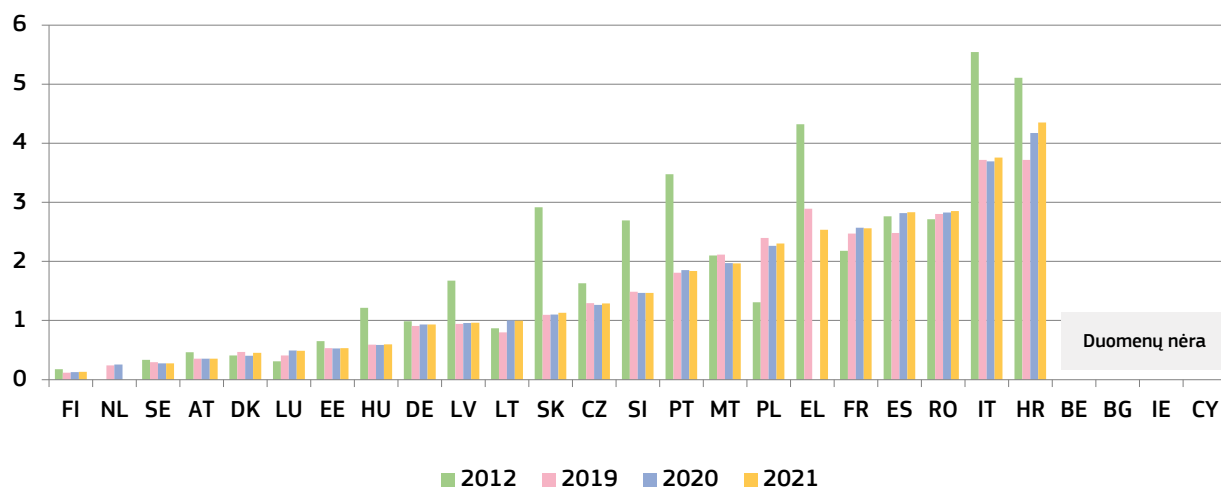
Nagrinėjamų bylų skaičius yra skaičius bylų, kurias reikia išnagrinėti iki atitinkamų metų pabaigos. Jis taip pat turi įtakos bylos nagrinėjimo trukmei.

13 diagrama. Nagrinėjamų civilinių, komercinių ir administracinių bei kitų bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

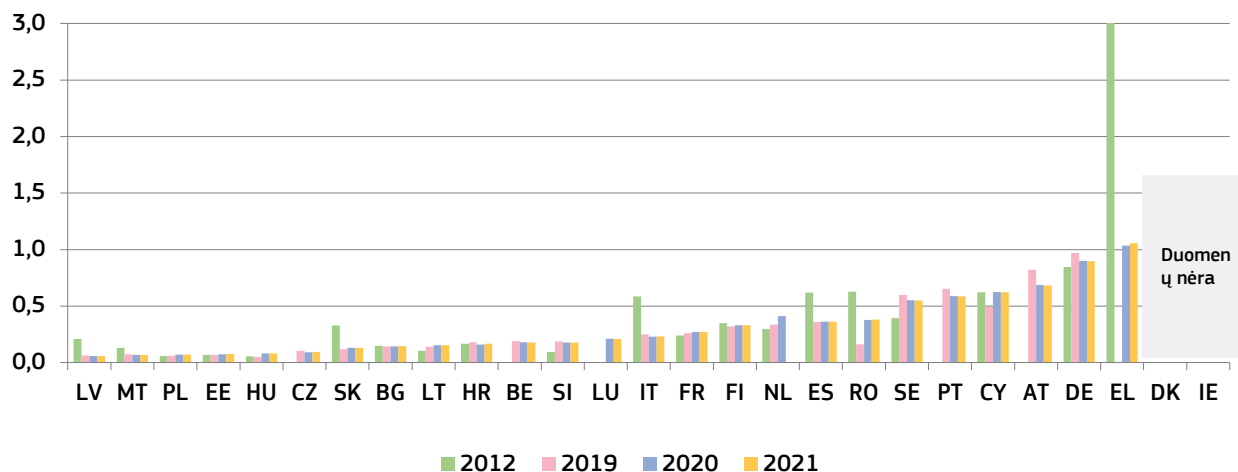
(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas. **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir (iki 2016 m.) **SK** nagrinėjamų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. **IT**: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip.

14 diagrama. Nagrinėjamų civilinių ir komercinių ginčo bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) **EL** ir **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir (iki 2016 m.) **SK** nagrinėjamų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas **IT**: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip. **NL**: duomenys apima ir ne ginčo bylas.

15 diagrama. Nagrinėjamų administracinių bylų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų; šaltinis – CEPEJ tyrimas)

(*) Kai kurių valstybių narių ankstesnės vertės sumažintos, kad būtų galima jas pateikti diagramoje (EL 2012 m. vertė = 3,5). EL ir SK atlikta metodikos pakeitimų. CZ ir (iki 2016 m.) SK nagrinėjamų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. DK ir IE administracinės bylos atskirai neregistruojamos.

3.1.3. Veiksmingumas konkrečiose ES teisės srityse

Šiame skirsnyje papildomi bendrieji teisingumo sistemų veiksmingumo duomenys ir nurodoma vidutinė proceso trukmė⁽⁴⁴⁾ konkrečiose ES teisės srityse. 2023 m. rezultatų suvestinė grindžiama ankstesniais konkurencijos, elektroninių ryšių, ES prekių ženklo, vartotojų teisės ir kovos su pinigų plovimu duomenimis. Įterpiama šešta sritis, į kurią įtraukiami duomenys apie kovos su korupcija procedūras, atsižvelgiant į neseniai pateiktą pasiūlymą šia tema⁽⁴⁵⁾. Šiuo metu atrinktos šešios sritys dėl jų svarbos bendrajai rinkai ir verslo aplinkai. Šioje rezultatų suvestinėje toliau apžvelgiamas administracinių institucijų veiksmingumas, pateikiant atnaujintus duomenis apie konkurencijos ir vartotojų apsaugos sritis. Apskritai ilgi vėlavimai per teismo ir administracinius procesus gali turėti neigiamą poveikį ES teisėje nustatytiems teisėms, pvz., kai nebėra galimybių pasinaudoti tinkamomis teisių gynimo priemonėmis arba nebeįmanoma atlyginti didelių finansinių nuostolių. Visų pirma verslo srityje dėl administracinių procedūrų vėlavimo ir netikrumo kai

⁴⁴ Proceso trukmė konkrečiose srityse skaičiuojama kalendorinėmis dienomis, pradedant nuo ieškinio ar apeliacinio skundo pateikimo teismui dienos (arba kaltinamojo akto įsiteisėjimo) iki teismo sprendimo priėmimo dienos (16–23 diagramos). 16, 18, 19 ir 20 diagramose vertės eilės tvarka nurodytos pagal 2013 ir 2019–2021 m. duomenų svertinį vidurkį, 20 diagramoje – pagal 2013 m. ir 2019–2021 m. duomenų svertinį vidurkį, o 21 diagramoje – pagal 2014 m. ir 2019–2021 m. duomenų svertinį vidurkį. 17 diagramoje 2020 ir 2021 m. duomenys. 23 diagramoje tik 2021 m. duomenys. Tais atvejais, kai duomenų apie visus metus nebuvo, vidurkis atspindi diagramoje pateiktus turimus duomenis, apskaičiuotus remiantis visomis bylomis, bylų imtimi arba tik kelių šalių įverčiais.

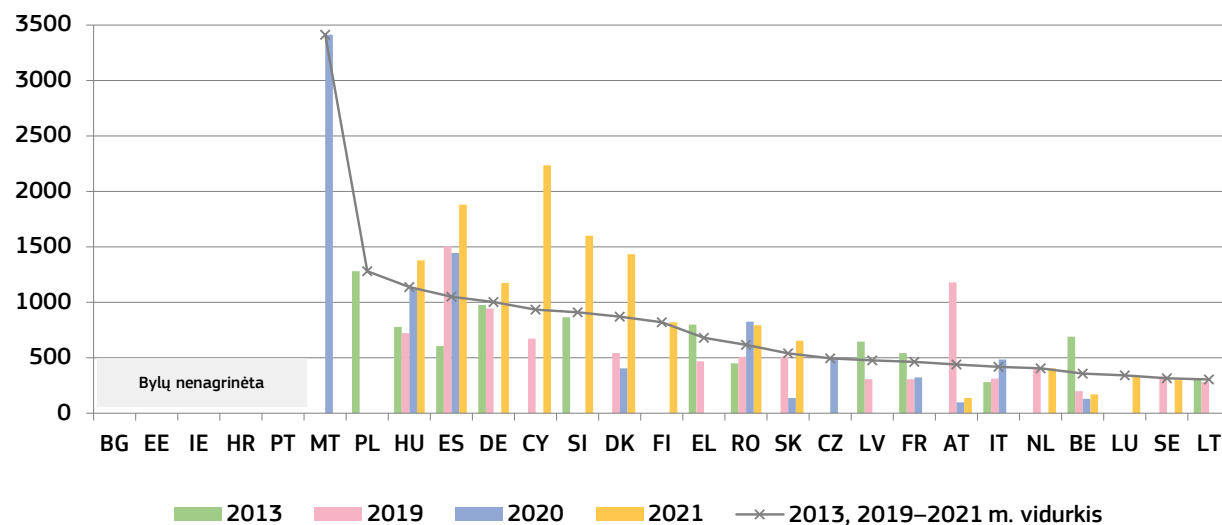
⁴⁵ Pasiūlymas dėl direktyvos dėl kovos su korupcija, COM(2023) 234 ir Bendras komunikatas dėl kovos su korupcija JOIN(2023) 12 final.

kuriais atvejais gali būti patiriama didelių išlaidų ir gali būti pakenkta planuojamoms arba esamoms investicijoms ⁽⁴⁶⁾.

– Konkurencija –

Veiksmingai užtikrinant konkurencijos teisės vykdymą, įmonėms užtikrinamos vienodos sąlygos, ir tai itin svarbu siekiant sukurti patrauklią verslo aplinką. Taip skatinamas verslumas ir našumas, vartotojams suteikiama daugiau galimybių rinktis, be to, tai padeda mažinti kainas ir gerinti kokybę. 17 diagramoje nurodyta bylų, kuriose ginčijami Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 101 ir 102 straipsnius taikančių nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimai ⁽⁴⁷⁾, vidutinė nagrinėjimo trukmė. 18 diagramoje nurodyta vidutinė nacionalinių konkurencijos institucijų procedūrų taikant SESV 101 ir 102 straipsnius trukmė.

16 diagrama. Konkurencija: vidutinė teisminės peržiūros trukmė, 2013, 2019–2021 m. (*)
(pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Europos konkurencijos tinklas)

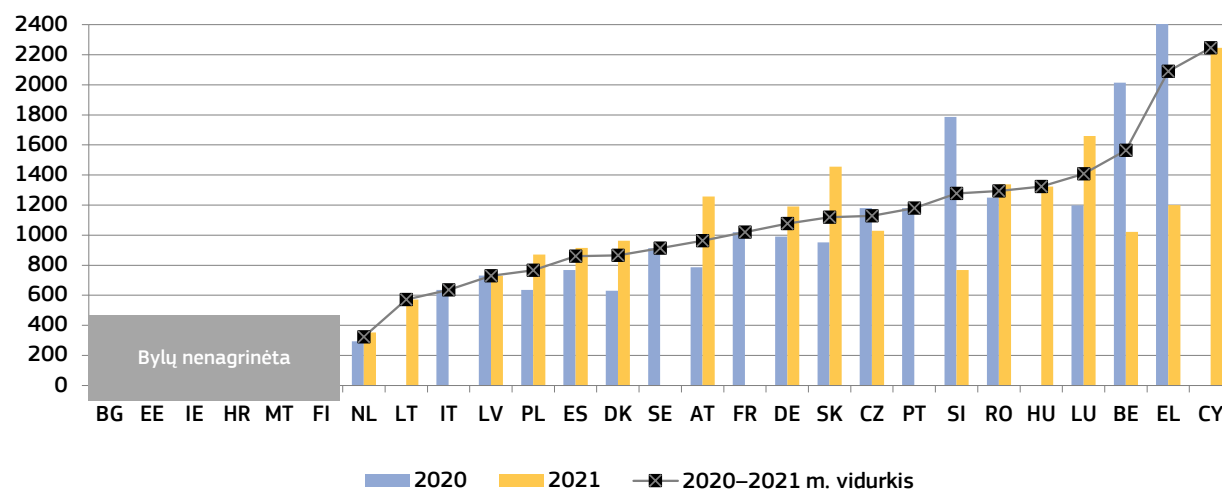

* **IE** ir **AT**: šis scenarijus netaikomas, nes šių šalių institucijos neturi įgaliojimų priimti atitinkamų sprendimų. **AT**: duomenys apima Kartelių teismo išspręstas bylas dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, kurios nėra pagrįstos apeliaciniiais skundais prieš nacionalinę konkurencijos instituciją. **IT**: proceso trukmė apskaičiuota apytiksliai. Jei tam tikro stulpelio nėra, tai gali reikšti, kad ta valstybė narė tais metais nepateikė duomenų apie bylas. Daugelyje valstybių narių tokių bylų yra nedaug (mažiau nei penkios per metus), Todėl metiniai duomenys gali priklausyti nuo vienos ypač ilgai arba trumpai nagrinėjamos bylos (pvz., **MT** buvo tik viena byla).

⁴⁶ Retention and Expansion of Foreign Direct Investment, Political Risk and Policy Responses, 2019, World Bank Group, 18 diagrama.

⁴⁷ Žr. 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (Tekstas svarbus EEE), OL L 1, 2003 1 4, p. 1–25, ypač jo 3 ir 5 straipsnius.

17 diagrama. Konkurencija: vidutinė proceso nacionalinėse konkurencijos institucijose trukmė, 2020–2021 m. (*) (dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Europos konkurencijos tinklas)

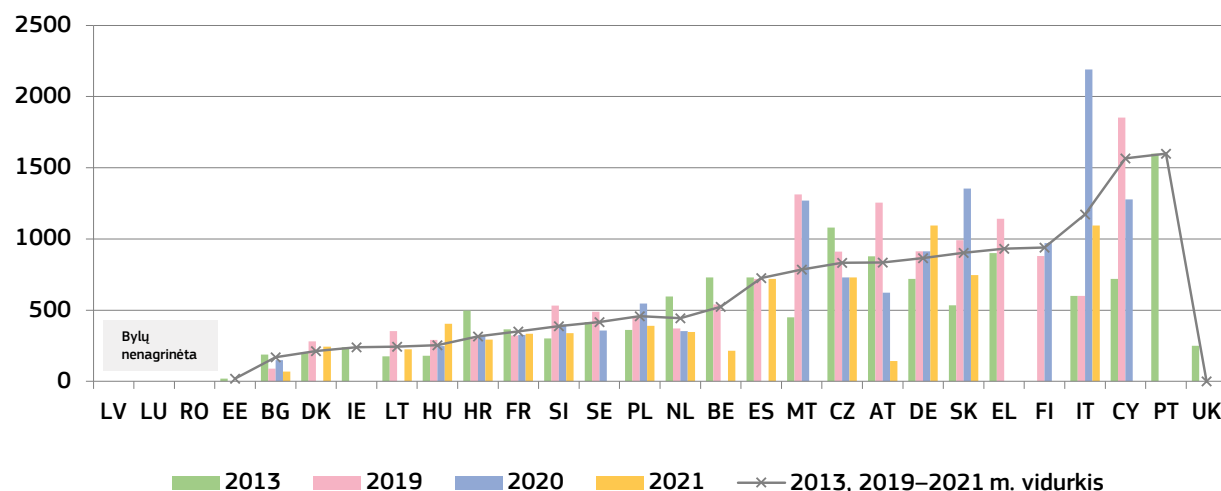
(*) 10 valstybių narių bylų skaičius yra ribotas. Būtina atsižvelgti į tai, kad kai kurios valstybės narės procedūros trukmę dienomis skaičiuoja nuo skirtingų pradinių taškų. Išskyrus keletą toliau nurodytų išimčių, dauguma valstybių narių svarsto galimybę pradėti tyrimą. NL byla laikoma pradėta tada, kai nusiunčiamas prieštaravimo pareiškimas; CZ ir SK byla laikoma pradėta tada, kai pradedama administracinė procedūra. Pastaruoju atveju tai yra tarpinis etapas tarp tyrimo pradėjimo ir prieštaravimo pareiškimo nusiuntimo. Be to, yra keletas veiksnių, kurie gali turėti įtakos nacionalinių konkurencijos institucijų vykdomų procedūrų trukmei. Tai, be kita ko, bylos pobūdis ir sudėtingumas, laikas, kurio reikia ekonominiams duomenims surinkti ir prieiti prie ekonominės analizės išvados, termino pratęsimas šalių prašymu, pakartotiniai posėdžiai ir teismo veiksmai. COVID-19 pandemija taip pat turėjo įtakos proceso trukmei.

– Elektroniniai ryšiai –

ES elektroninių ryšių teisės aktais siekiama didinti konkurenciją, prisidėti prie bendrosios rinkos plėtos, skatinti investicijas, inovacijas ir ekonomikos augimą. Veiksmingai užtikrinus šių teisės aktų vykdymą, galima pasiekti teigiamą poveikį vartotojams: gali sumažėti kainos galutiniams vartotojams ir pagerėti paslaugų kokybė. 18 diagramoje parodyta vidutinė teisminės peržiūros bylų, pradėtų prieš nacionalines reguliavimo institucijas, taikančias ES elektroninių ryšių teisę, nagrinėjimo trukmė⁴⁸. Duomenys apima įvairaus pobūdžio bylas – nuo susijusių su sudėtingesne rinkos analizės peržiūra iki susijusių su paprastesniais vartotojams aktualiais klausimais.

⁴⁸ Duomenys apskaičiuoti remiantis tuo, kiek laiko nagrinėtos apeliacinės bylos, iškeltos po nacionalinių reguliavimo institucijų sprendimų, priimtų taikant nacionalinės teisės aktus, kuriais įgyvendinama ES elektroninių ryšių reguliavimo sistema – Direktyva 2002/19/EB (Prieigos direktyva), Direktyva 2002/20/EB (Leidimų direktyva), Direktyva 2002/21/EB (Pagrindų direktyva), Direktyva 2002/22/EB (Universaliųjų paslaugų direktyva) – ir kiti susiję ES teisės aktai, tokie kaip radijo spektro politikos programa ir Komisijos sprendimai dėl radijo spektro, išskyrus Direktyvą 2002/58/EB dėl privatumo ir elektroninių ryšių.

18 diagrama. Elektroniniai ryšiai: vidutinė teisminės peržiūros trukmė, 2013, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Ryšių komitetas)

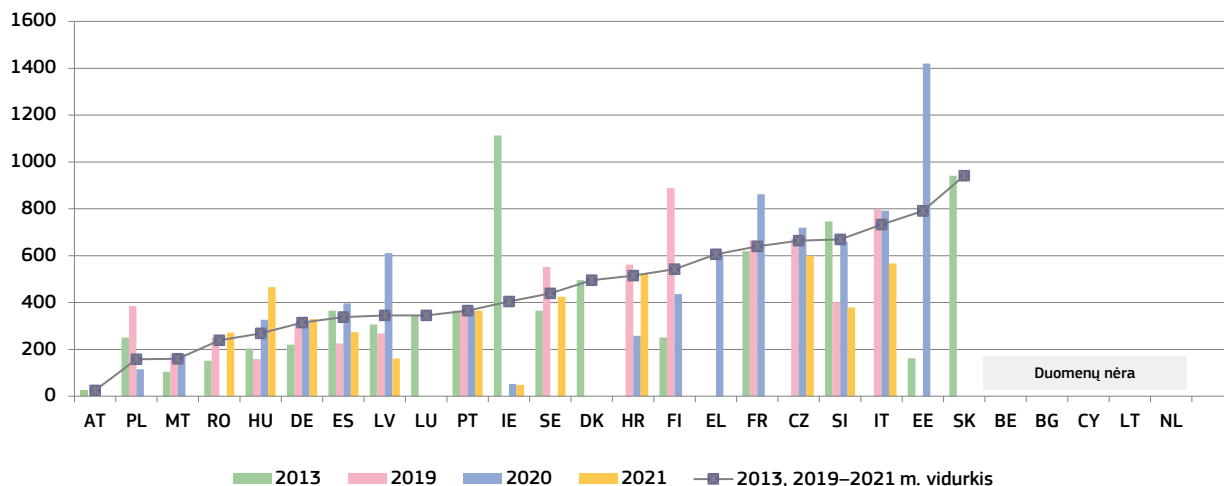
(*) Bylų skaičius įvairiose valstybėse narėse yra skirtingas. Jei tam tikro stulpelio nėra, tai reiškia, kad ta valstybė narė tais metais apie tokias bylas nepranešė (išskyrus PT 2019–2020 m. ir RO – nėra duomenų). Kai kuriais atvejais, kai susijusių bylų skaičius yra nedidelis (BG, CY, MT, NL, SK, FI, SE), viena ypač ilgai arba trumpai nagrinėjama byla gali turėti didelės įtakos metiniams duomenims ir vienais ar kitais metais gali atsirasti didelių skirtumų. DK: apeliacinius skundus pirmąją instanciją nagrinėja kvaziteisminė institucija. EE: vidutinė teisminės peržiūros bylų trukmė 2013 m. buvo 18 dienų. ES, AT ir PL: priklausomai nuo dalyko, bylas nagrinėja įvairūs teismai.

– ES prekių ženklas –

Skatinant investicijas į inovacijas ypač svarbu veiksmingai ginti intelektinės nuosavybės teises. ES teisės aktais dėl ES prekių ženklų⁽⁴⁹⁾ nacionaliniams teismams suteiktas svarbus vaidmuo – jie veikia kaip ES teismai ir priima sprendimus, darančius poveikį bendrajai rinkai. 19 diagramoje parodyta vidutinė privačių šalių bylinėjimosi ES prekių ženklų pažeidimo bylose trukmė.

19 diagrama. ES prekių ženklas: vidutinė su ES prekių ženklu susijusių pažeidimų bylų nagrinėjimo trukmė, 2013, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras)

⁴⁹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (OL L 154, 2017 6 16, p. 1–99).

(*) **FR, IT, LT, LU**: kai kurių metų duomenys gauti iš atrinktų bylų imties. **DK**: duomenys iš visų su prekių ženklais (ne tik ES) susijusių bylų, nagrinėjamų komercinių ir jūrų bylų aukštuosiuose teismuose; 2018 ir 2019 m. vidutinės proceso trukmės duomenų neturima dėl duomenų rinkimo sistemos pakeitimų. **EL**: duomenys pagrįsti dviejų teismų bylų trukmės svertiniu vidurkiu. **ES**: apskaičiuojant vidutinę bylų trukmę įtrauktos bylos ir dėl kitų ES intelektinės nuosavybės teisių.

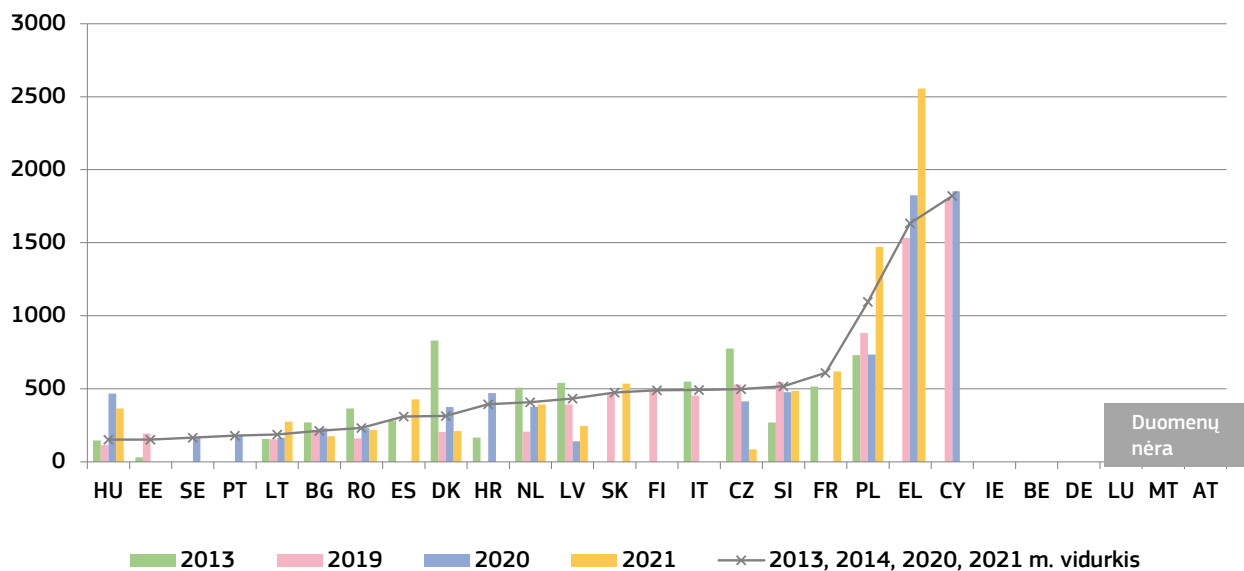
– Vartotojų apsauga –

Veiksmingai įgyvendinant vartotojų teisę užtikrinama, kad vartotojai galėtų naudotis savo teisėmis, o vartotojų apsaugos teisės aktus pažeidžiančios įmonės neįgytų nesąžiningo pranašumo. Vartotojų apsaugos institucijos ir teismai atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant ES vartotojų teisės aktų vykdymą⁽⁵⁰⁾ įvairiose nacionalinėse vykdymo užtikrinimo sistemose. 20 diagramoje parodyta teisminės peržiūros bylų, kuriose ginčijami ES teisę taikančių vartotojų apsaugos institucijų sprendimai, vidutinė nagrinėjimo trukmė.

Veiksmingai užtikrinant piliečių arba įmonių teises gali dalyvauti įvairūs subjektai – ne tik teismai, bet ir administracinės institucijos. Siekiant toliau tirti šią vykdymo užtikrinimo grandinę pateikiami duomenys apie vartotojų apsaugos institucijų procedūrų trukmę. 21 diagramoje parodyta vidutinė nacionalinių vartotojų apsaugos institucijų administracinių sprendimų priėmimo trukmė 2014 m., 2019–2021 m. – nuo bylos iškėlimo momento. Tai, be kita ko, gali būti sprendimai, kuriais paskelbiama apie materialinės teisės normų pažeidimus, taip pat sprendimai dėl laikinųjų priemonių, teismo nutarčių, kuriomis draudžiama tęsti tam tikrą veiklą, dėl teismo proceso pradėjimo arba bylos užbaigimo.

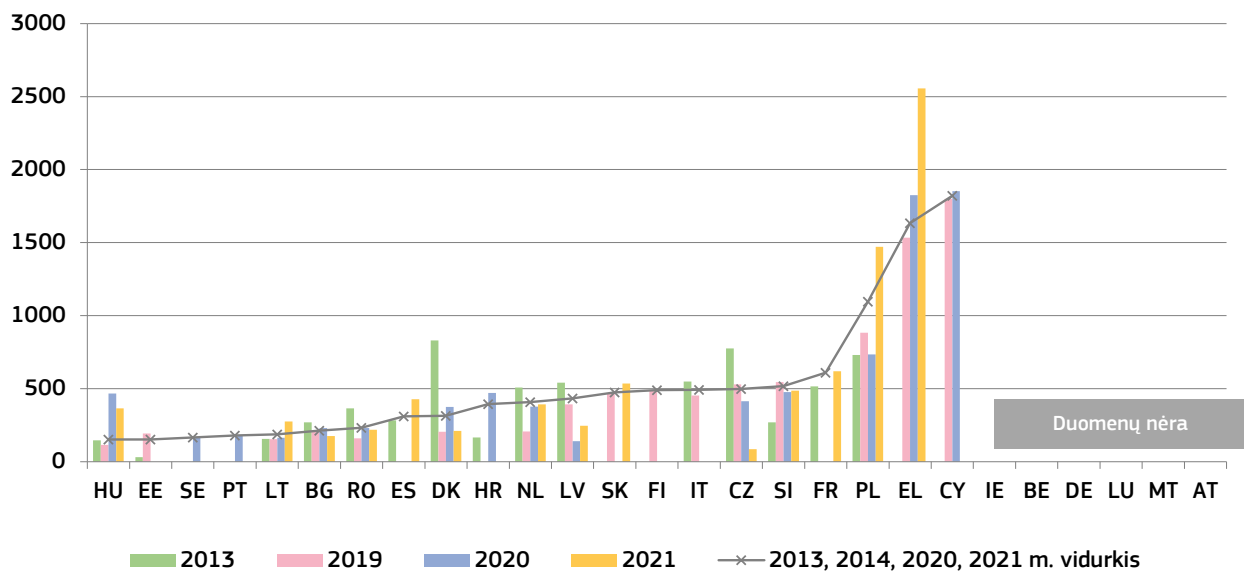
20 diagrama. Vartotojų apsauga: vidutinė teisminės peržiūros trukmė, 2013, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklas)

⁵⁰ 20 ir 21 diagramos susijusios su Nesąžiningų sutarčių sąlygų direktyvos (93/13/EEB), Vartojimo prekių pardavimo ir garantijų direktyvos (1999/44/EB), Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos (2005/29/EB) ir Vartotojų teisių direktyvos (2011/83/EB) ir jų nacionalinių įgyvendinimo nuostatų vykdymo užtikrinimu.

(*) **DE, LU, AT**: šis scenarijus netaikomas, nes vartotojų apsaugos institucijos neturi įgaliojimų priimti sprendimus dėl atitinkamų vartotojų apsaugos taisyklių pažeidimų. **IE** ir **FI** atitinkamų bylų 2020 m. yra nedaug (mažiau nei penkios). **EL** ir **RO** pateikti kai kurių metų duomenys yra apytikriai apskaičiuota vidutinė trukmė.

21 diagrama. Vartotojų apsauga: vidutinė vartotojų apsaugos institucijų administracinių sprendimų priėmimo trukmė, 2014, 2019–2021 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklas)

(*) **DE, LU, AT**: šis scenarijus netaikomas, nes vartotojų apsaugos institucijos neturi įgaliojimų priimti sprendimus dėl atitinkamų vartotojų apsaugos taisyklių pažeidimų. **DK, EL, FR, RO** ir **FI**: pateikti kai kurių metų duomenys yra apytikriai apskaičiuota vidutinė trukmė.

– Pinigų plovimas –

Kova su pinigų plovimu ne tik atima iš nusikaltėlių išteklius neteisėtiems veiksams vykdyti, bet ir yra labai svarbi finansų sektoriaus patikimumui, vientisumui ir stabilumui, pasitikėjimui finansų

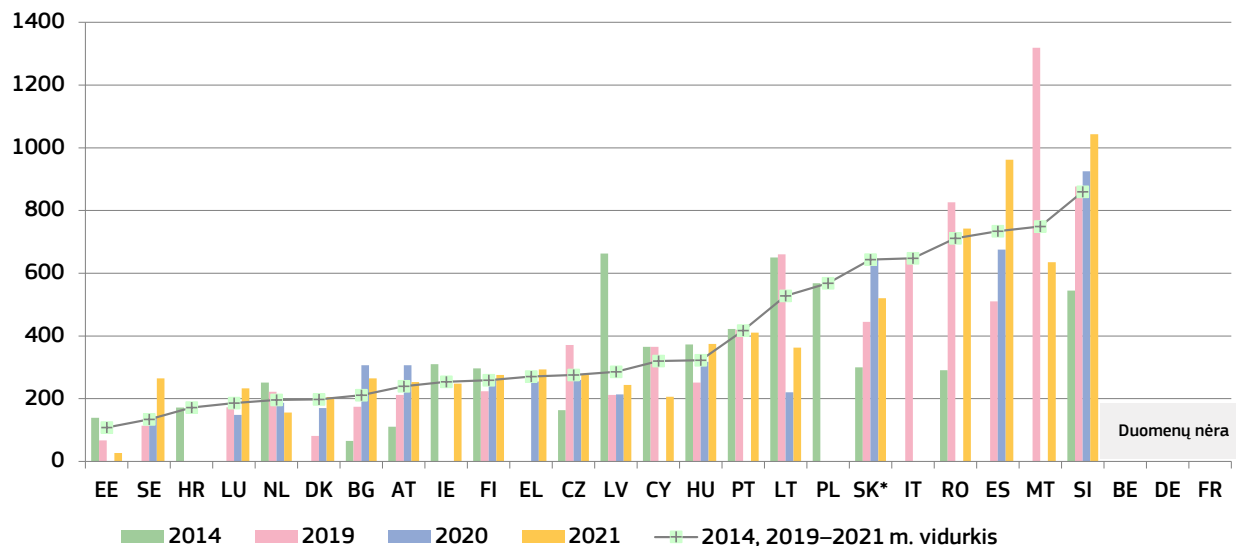
sistema ir sąžiningai konkurencijai bendrojoje rinkoje⁽⁵¹⁾. Pinigų plovimas gali atgrasyti užsienio investuotojus, iškreipti tarptautinį kapitalo judėjimą, kenkti šalies makroekonominiams rodikliams, todėl gali mažėti gerovė ir gali būti eikvojami ištekliai, kuriuos būtų galima skirti produktyvesnei ekonominei veiklai⁽⁵²⁾. Pagal Kovos su pinigų plovimu direktyvą reikalaujama, kad valstybės narės tvarkytų statistinius duomenis apie savo kovos su pinigų plovimu ar teroristų finansavimu sistemų veiksmingumą⁽⁵³⁾. Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis buvo atnaujintas klausimynas ir surinkti duomenys apie nacionalinių kovos su pinigų plovimu sistemų teisminius etapus. 22 diagramoje parodyta pirmosios instancijos teismų bylų dėl nusikalstamų veikų, susijusių su pinigų plovimu, vidutinė trukmė.

⁵¹ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos 2 konstatuojamoji dalis.

⁵² *IMF Factsheet*, 2018 m. kovo 8 d. (<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>).

⁵³ Direktyvos (ES) 2015/849 44 straipsnio 1 dalis. Taip pat žr. Direktyvos (ES) 2018/843, kuri įsigaliojo 2018 m. birželio mėn. ir kurią valstybės narės privalėjo įgyvendinti iki 2020 m. sausio mėn., pakeistą 44 straipsnį.

22 diagrama. Pinigų plovimas: vidutinė teismo bylų trukmė, 2014, 2019–2021 m. (*)
(pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė)

(*) 2021 m. duomenų nėra: **BE, DE, FR, HR, IT** ir **RO**. **BG**: vidutinė bylų trukmė skaičiuojama mėnesiais nuo teismo bylos nagrinėjimo pradžios dienos iki teismo sprendimo priėmimo dienos. **PT**: kiekvienos teisminės apygardos duomenų bazė buvo filtruojama pagal atitinkamus kriterijus, kad būtų gauta su pinigų plovimo bylomis susijusi informacija; kalbant apie vidutinį dienų skaičių, buvo atsižvelgta į pažeidimo datas ir galutinio sprendimo arba proceso užbaigimo datą. **CY**: sudėtingos bylos Prisiekusiųjų teisme išnagrinėjamos vidutiniškai per metus. Bylos apygardų teismuose dėl mažiau sunkių teisės pažeidimų nagrinėjamos ilgiau. **SK***: duomenys yra viso proceso, įskaitant procesą apeliaciniame teisme, vidutinės trukmės duomenys.

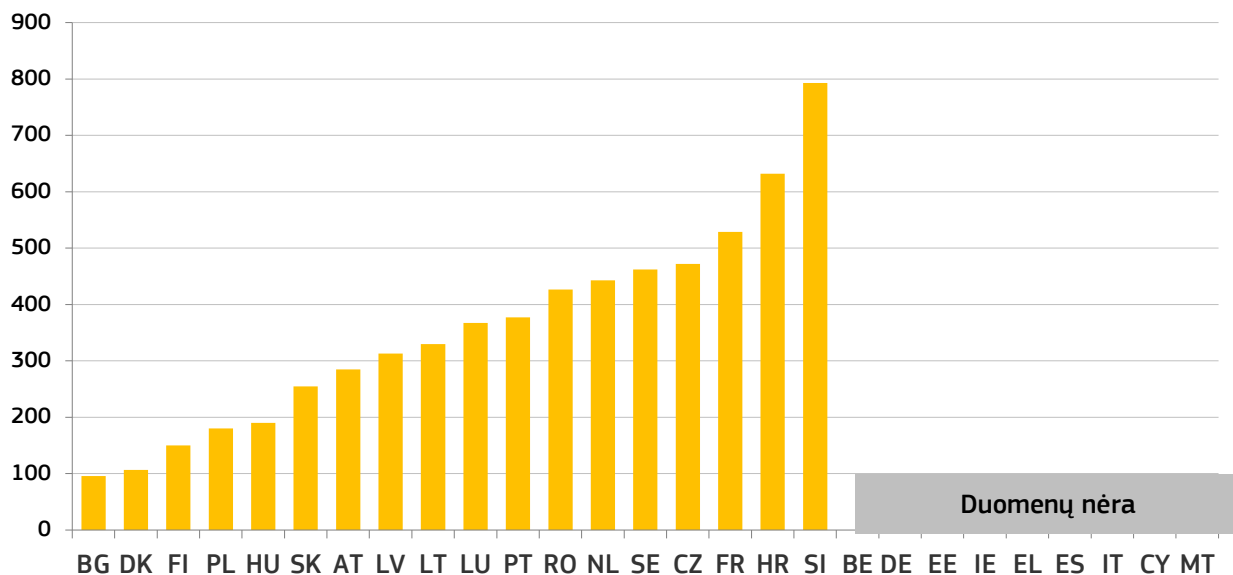
– Kova su korupcija –

Korupcija trukdo tvariam ekonomikos augimui, nes dėl jos ištekliai nukreipiami nuo produktyvių rezultatų, kenkiama viešųjų išlaidų veiksmingumui ir didėja socialinė nelygybė. Ji trukdo veiksmingam ir sklandžiam bendrosios rinkos veikimui, sukuria neužtikrintas verslo sąlygas ir stabdo investicijas. Kova su korupcija ypač sudėtinga, nes, kitaip nei dauguma nusikaltimų, abi korupcijos byloje dalyvaujančios šalys yra suinteresuotos išlaikyti bylos slaptumą, todėl apskritai sunku kiekybiškai įvertinti korupcijos bylų mastą bet kurioje šalyje. Korupcija – ypač sunkus tarpvalstybinio pobūdžio nusikaltimas, nurodytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje; su juo galima veiksmingai kovoti tik visoje Europos Sąjungoje taikant bendras būtinąsias taisykles. 2023 m. gegužės 3 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos dėl kovos su korupcija baudžiamosios teisės priemonėmis ir bendrą komunikatą dėl kovos su korupcija⁽⁵⁴⁾. Pasiūlymu dėl direktyvos atnaujinamos ir suderinamos ES taisyklės dėl korupcijos nusikalstamų veikų apibrėžčių ir sankcijų už jas, siekiant užtikrinti aukštus standartus kovoje su visomis korupcijos nusikalstamomis veikomis (t. y. kyšininkavimu, taip pat viešųjų lėšų pasisavinimu, prekyba įtaka, piktnaudžiavimu tarnyba, taip pat trukdymu vykdyti teisingumą ir neteisėtu praturtėjimu, susijusiu su korupcijos nusikaltimais), kad būtų veiksmingiau užkertamas kelias korupcijai ir pagerintas vykdymo užtikrinimas. Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis buvo

⁵⁴ Pasiūlymas dėl direktyvos dėl kovos su korupcija, COM (2023) 234 ir Bendras komunikatas dėl kovos su korupcija JOIN(2023) 12 final.

parengtas naujas klausimynas siekiant surinkti duomenis apie kyšininkavimo bylų nagrinėjimo pirmos instancijos teismuose trukmę; jis pateiktas 23 diagramoje ⁽⁵⁵⁾.

23 diagrama. Korupcija (kyšininkavimas): vidutinė teismo bylų trukmė, 2021 m. (*)
(pirmosios instancijos teismuose, dienomis; šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai)

(*) MT ir CY į šį klausimą neatsakė. BE, EE, DE, IE, EL, ES ir IT tikslaus dienų skaičiaus nėra. NL: Vidutinis 27 bylų išnagrinėjimo laikas yra 443 dienos. Tačiau kaltinamasis aktas ar šaukimas į teismą šiame ataskaitos taške dar nėra galutinis ir dažnai byla dar nėra parengta nagrinėti teisme, todėl praeina šiek tiek laiko iki bylos nagrinėjimo teismo posėdyje. Jei ataskaitos taškas yra pirmasis teismo posėdis, o pabaigos taškas yra galutinio nuosprendžio (pirmosios instancijos teisėjo) priėmimo data, vidutinis minėtų bylų nagrinėjimo laikas yra 100 dienų.

⁵⁵ Šis pirmasis duomenų rinkimas buvo sutelktas į pirmosios instancijos baudžiamuosius teismus, kurie paprastai labiausiai prisideda prie bendros baudžiamojo proceso trukmės, kol teismo sprendimas taps galutinis.

3.1.4. Išvados apie teisingumo sistemų veiksmingumą

Veiksmingoje teisingumo sistemoje gautos ir susikaupusios bylos tvarkomos ir teismų sprendimai priimami be nepagrįsto delsimo. Todėl pagrindiniai rodikliai, naudojami ES teisingumo rezultatų suvestinėje teisingumo sistemų veiksmingumui stebėti, yra **proceso trukmė** (numatoma arba vidutinė trukmė dienomis, kurių reikia bylai išspręsti), **bylų išnagrinėjimo rodiklis** (išspręstų bylų skaičiaus ir gaunamų bylų skaičiaus santykis) ir **nagrinėjamų bylų** (kurios dar turi būti išnagrinėtos iki metų pabaigos) skaičius.

Bendrieji veiksmingumo duomenys

2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikti 10 metų (2012–2021) veiksmingumo duomenys. Šis laikotarpis sudaro sąlygas nustatyti tam tikras tendencijas, o kartu atsižvelgiama į tai, kad teisingumo reformų poveikis dažnai pajuntamas tik po kurio laiko.

2012–2021 m. civilinių, komercinių ir administracinių bylų duomenys rodo, kad daugeliu atvejų vyrauja pozityvios tendencijos. 2020 m. pastebėta, kad veiksmingumas sumažėjo – tikriausiai dėl COVID-19 pandemijos, – tačiau 2021 m. sugrįžta prie 2019 m. veiksmingumo lygio. Iš to matyti, kokį poveikį turėjo priemonės, kurių valstybės narės ėmėsi siekdamos nustatyti įvairius mišrius arba internetinius darbo susitarimus, kad teismai toliau veiktų nepaisant 2021 m. tebesitęsios COVID-19 pandemijos.

Valstybėse narėse, kurios per Europos semestrą buvo išskirtos kaip susiduriančios su konkrečiomis problemomis, galima pastebėti tam tikrų teigiamų pokyčių⁵⁶.

- Remiantis esamais šių valstybių narių duomenimis, nuo 2012 m. 12 valstybių narių **pirmosios instancijos teismo procesų trukmė** plačioje „visų bylų“ kategorijoje (5 diagrama) ir „civilinių ir komercinių ginčo bylų kategorijoje“ (6 diagrama) nepaisant COVID-19 pandemijos toliau mažėjo arba išliko stabili. 5 ir 6 diagramose parodyta, kad 10 valstybių narių proceso trukmė sutrumpėjo ir kai kuriais atvejais yra mažesnė, palyginti su 2019 m. lygiu. Administracinių bylų (8 diagrama) bylų nagrinėjimo trukmė nuo 2012 m. sumažėjo arba išliko stabili maždaug 7 iš šių valstybių narių. 2021 m. administracinių bylų nagrinėjimo trukmė iš viso sutrumpėjo 15 valstybių narių.
- Rezultatų suvestinėje pateikiami duomenys apie **visų instancijų teismų proceso trukmę** civilinėse ir komercinėse ginčo bylose (7 diagrama) ir administracinėse bylose (9 diagrama). Duomenys rodo, kad 5 valstybėse narėse, kurios, kaip nustatyta, susiduria su iššūkiais dėl proceso trukmės pirmosios instancijos teismuose, aukštesnės instancijos teismai veikia efektyviau. Tačiau kitose 5 valstybėse narėse, kurios susiduria su iššūkiais, vidutinė aukštesnės instancijos teismų proceso trukmė yra net ilgesnė nei pirmosios instancijos teismuose.

⁵⁶ HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT ir SK, kurios gavo 2020 m. Europos semestro konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, ir BE, BG, IE, EL, ES, RO ir SI, kurių problemos buvo aptartos jų 2020 m. konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų konstatuojamosiose dalyse ir šalių ataskaitose.

10 analizuotų metų rezultatų skirtumus galima paaiškinti kontekstiniais veiksniais (daugiau kaip 10 proc. gaunamų bylų skaičiaus skirtumai nėra neįprasti) arba sisteminiais trūkumais (lankstumo ir reagavimo stoka arba reformų proceso nenuoseklumas).

- Kalbant apie plačias kategorijas „visos bylos“ ir „civilinės ir komercinės ginčo bylos“ (10 ir 11 diagramos), pažymėtina, kad bendras valstybių narių, kurių **bylų išnagrinėjimo rodiklis** viršija 100 proc., skaičius nuo 2020 m. gerokai padidėjo. 2021 m. 21 valstybė narė, įskaitant su iššūkiais susiduriančias valstybes nares, pranešė apie aukštą bylų išnagrinėjimo rodiklį (daugiau nei 97 proc.). Tai reiškia, kad teismai apskritai yra pajėgūs išnagrinėti gaunamas šių kategorijų bylas. 2021 m. administracinių bylų atveju (12 diagrama) 10 valstybių narių bylų išnagrinėjimo rodiklis iš esmės išliko toks pat kaip ir 2020 m. Nors administracinių bylų išnagrinėjimo rodiklis paprastai būna mažesnis nei kitų kategorijų bylų, 5 valstybės narės toliau daro didelę pažangą. Visų pirma, 7 iš valstybių narių, kurios susiduria su iššūkiais, praneša, kad nuo 2012 m. administracinių bylų išnagrinėjimo rodiklis pagerėjo.
- Nuo 2012 m. padėtis išliko stabili arba toliau gerėjo 5 valstybėse narėse, kuriose buvo sprendžiamos didžiausios **susikaupusių bylų**, nepaisant jų kategorijos, valdymo problemos. 2021 m., nepaisant padidėjusio nagrinėjamų bylų skaičiaus, valstybėse narėse nagrinėjamų bylų skaičius išliko stabilus atsižvelgiant į civilinių ir komercinių ginčo bylų kategoriją (14 diagrama) ir administracinių bylų kategoriją (15 diagrama). Tačiau, nepaisant šios pažangos, tebėra reikšmingų skirtumų tarp tų valstybių narių, kuriose nagrinėjamų bylų yra gana nedaug, ir tų, kuriose nagrinėjamų bylų skaičius yra didelis.

Veiksmingumas konkrečiose ES teisės srityse

Duomenys apie vidutinę proceso trukmę konkrečiose ES teisės srityse (16–23 diagramos) sudaro sąlygas išsiaiškinti, kaip teisingumo sistemos veikia sprendžiant konkrečių tipų su verslu susijusius ginčus.

Duomenys apie veiksmingumą konkrečiose ES teisės srityse renkami remiantis siaurai apibrėžtais scenarijais, todėl atitinkamų bylų gali būti nedaug. Vis dėlto, lyginant su apskaičiuota proceso trukme, nurodyta pateikiant bendruosius veiksmingumo duomenis, šie skaičiai parodo realią vidutinę visų susijusių bylų trukmę konkrečiose srityse tam tikrais metais. Verta pažymėti, kad valstybės narės, kurioms, remiantis bendrais veiksmingumo duomenimis, greičiausiai nekyla iššūkių, praneša apie gerokai ilgesnę vidutinę bylų nagrinėjimo trukmę konkrečiose ES teisės srityse. Be to, bylų trukmė įvairiose konkrečiose srityse toje pačioje valstybėje narėje gali būti skirtinga.

Kitoje šiais metais pateiktoje diagramoje dėmesys sutelkiamas į baudžiamojo proceso, ypač susijusio su kyšininkavimu, trukmę ir parodomas veiksmingumo lygis toje ES teisės srityje.

Galiausiai 2023 m. rezultatų suvestinė grindžiama visos vykdymo užtikrinimo grandinės veiksmingumu. Pavyzdžiui, konkurencijos teisės bylose yra schema, kurioje daugiausia dėmesio skiriama procedūrų nacionalinėje konkurencijos institucijoje trukmei ir šios institucijos sprendimų teisminei peržiūrai. Tai svarbu siekiant užtikrinti teigiamą verslo ir investicijų aplinką, nes užtikrinamas bylų išsprendimas laiku ir teisių užtikrinimas.

Su konkrečiomis ES teisės sritimis susijusiose diagramose rodomos toliau išvardytos tendencijos.

- Kalbant apie **konkurencijos bylų teisminę peržiūrą** (16 diagrama) pažymėtina, kad bendras bylų, kurias gauna teismai visoje ES, skaičius padidėjo, teisminės peržiūros

trukmė sutrumpėjo arba išliko stabili 4 valstybėse narėse, o padidėjo 7 valstybėse narėse. Nepaisant vidutiniškai teigiamos tendencijos, 6 valstybės narės pranešė, kad 2021 m. vidutinė trukmė viršijo 1 000 dienų. Dėl **proceso nacionalinėse konkurencijos institucijose** pažymėtina, jog 7 valstybės narės pranešė, kad procesas trunka mažiau nei 1 000 dienų. Tarp valstybių narių, kurios įvardytos kaip patiriančios sunkumų, susijusių su konkurencijos bylų teisminės peržiūros veiksmingumu, 3 valstybėse narėse procesas nacionalinėse konkurencijos institucijose yra veiksmingesnis.

- **Elektroninių ryšių** (18 diagrama) atveju teismų gaunamų bylų skaičius sumažėjo, palyginti su ankstesniais metais, todėl 2020 m. pastebėta teigiama tendencija, susijusi su proceso trukmės sutrumpėjimu, išliko. 2021 m. 13 valstybių narių užfiksavo sutrumpėjusią vidutinę proceso trukmę arba skaičiai išliko stabilūs, palyginti su 2020 m., ir tik 2 valstybėse narėse vidutinė proceso trukmė išaugo.
- 2021 m. **ES prekių ženklų pažeidimo bylose** (19 diagrama) bendras gaunamų bylų skaičius toliau mažėjo. Vis dėlto nors 9 valstybėms narėms pavyko geriau susidoroti su gaunamų bylų skaičiumi ir jos pranešė apie sutrumpėjusią arba stabilią proceso trukmę, 2 valstybėse narėse vidutinė proceso trukmė akivaizdžiai pailgėjo.
- **ES vartotojų teisės srityje** matyti galimas bendras vykdymo užtikrinimo grandinės, kurią sudaro administracinės ir teisminės peržiūros procedūros, poveikis (20 ir 21 diagramos). 2021 m. 5 valstybės narės pranešė, kad jų vartotojų apsaugos institucijoms vidutiniškai prireikė mažiau nei 3 mėnesių sprendimui priimti byloje, kuriai taikoma ES vartotojų teisė, o 9 kitose valstybėse narėse joms prireikė daugiau nei 6 mėnesių. Tais atvejais, kai vartotojų apsaugos institucijų sprendimai buvo ginčijami teisme, 2021 m. tendencijos, susijusios su administracinio sprendimo teisminės peržiūros trukme, buvo skirtingos: 7 valstybėse narėse trukmė pailgėjo, o 6 – sutrumpėjo, palyginti su 2020 m. 2 valstybėse narėse vidutinė teisminės peržiūros trukmė vis dar viršija 1 000 dienų.
- Veiksmingos **kovos su pinigų plovimu** priemonės yra labai svarbios finansų sistemos apsaugai ir padeda užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir užkirsti kelią neigiamoms ekonominėms pasekmėms. Pernelyg ilgai trunkantys teismo procesai gali pakenkti ES gebėjimui kovoti su pinigų plovimu arba sumažinti pastangų šioje srityje veiksmingumą. 22 diagramoje pateikti atnaujinti duomenys apie teismo procesų, susijusių su pinigų plovimo nusikalstamomis veikomis, trukmę. Iš jos matyti, kad nors 15 valstybių narių pirmosios instancijos teismo procesai vidutiniškai trunka iki metų, 7 valstybėse narėse jie trunka vidutiniškai iki 2 metų, o 2 valstybėse narėse – iki 3,5 metų⁽⁵⁷⁾.
- **Korupcija** yra ypač sunkus nusikaltimas, kuriam būdingas tarpvalstybinis aspektas. Korupcija sukelia neigiamų ekonominių padarinių ir su ja galima veiksmingai kovoti tik nustatant bendras minimalias taisykles visoje ES. Šių metų rezultatų suvestinėje pateikiami pirmieji duomenys apie teismo procesų, susijusių su kyšininkavimo bylomis, trukmę. 23 diagramoje parodytas skirtingas duomenų prieinamumo lygis valstybėse narėse ir vidutinės proceso trukmės skirtumai pirmosios instancijos baudžiamuosiuose

⁵⁷ 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1673 dėl kovos su pinigų plovimu baudžiamosios teisės priemonėmis bus pašalintos teisinės kliūtys, dėl kurių gali būti vilkinamas baudžiamasis persekiojimas, pavyzdžiui, taisyklė, kad baudžiamasis persekiojimas už pinigų plovimą gali būti pradėtas tik užbaigus procesą dėl pagrindinio pirminio nusikaltimo. Valstybės narės turėjo perkelti direktyvą į nacionalinę teisę iki 2020 m. gruodžio 8 d.

teismuose. 12 valstybių narių bylos užbaigiamos maždaug per metus, o likusiose 5 valstybėse narėse, apie kurias turima duomenų, procesas gali trukti iki maždaug ketverių metų. Apskritai baudžiamasis persekiojimas už kyšininkavimą ir sprendimų priėmimas dėl tokios nusikalstamos veikos yra sudėtingi procesai, o tai reiškia sunkų nusikaltimo pobūdį, be to, tai matyti ir iš proceso trukmės.

3.2. Teisingumo sistemų kokybė

Teisingumo sistemų kokybės vertinimo būdų yra ne vienas. 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau nagrinėjami veiksniai, kurie visuotinai pripažįstami kaip svarbūs gerinant teisingumo kokybę. Jie skirstomi į keturias kategorijas:

- 1) teisingumo prieinamumas piliečiams ir įmonėms;
- 2) pakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai;
- 3) vertinimo priemonių taikymas;
- 4) skaitmeninimas.

3.2.1. Prieinamumas

Prieinamumą būtina užtikrinti visoje teisingumo grandinėje, kad žmonės galėtų gauti reikiamą informaciją – apie teisingumo sistemą, apie tai, kaip pareikšti ieškinį, apie su tuo susijusius finansinius aspektus, apie bylos eigą iki pat proceso pabaigos – ir kad teismo sprendimas būtų prieinamas internetu.

– *Teisinė pagalba, teismo mokesčiai ir teisiniai mokesčiai* –

Didelę įtaką naudojimuisi teise kreiptis į teismą turi bylinėjimosi išlaidos. Didelės bylinėjimosi išlaidos, įskaitant teismo mokesčius⁽⁵⁸⁾ ir teisinius mokesčius⁽⁵⁹⁾, gali trukdyti naudotis teise kreiptis į teismą. Bylinėjimosi išlaidos civilinėse ir komercinėse bylose ES lygmeniu nėra suderintos. Jos reglamentuojamos nacionalinės teisės aktais, todėl įvairiose valstybėse narėse yra skirtingos.

Galimybė gauti teisinę pagalbą yra viena iš pagrindinių teisių, įtvirtintų ES pagrindinių teisių chartijoje⁽⁶⁰⁾. Teisinė pagalba leidžia pasinaudoti teise kreiptis į teismą tiems asmenims, kurie kitaip tokių išlaidų padengti arba tokių mokesčių iš anksto sumokėti negalėtų. Daugumoje valstybių narių teisinė pagalba teikiama priklausomai nuo prašytojo pajamų⁽⁶¹⁾.

⁵⁸ Teismo mokesčiai – tai suma, mokėtina už teismo proceso, kuris nėra baudžiamasis procesas, pradėjimą teisme arba specializuotame teisme.

⁵⁹ Teisiniai mokesčiai – tai užmokestis už advokatų savo klientams suteiktas paslaugas.

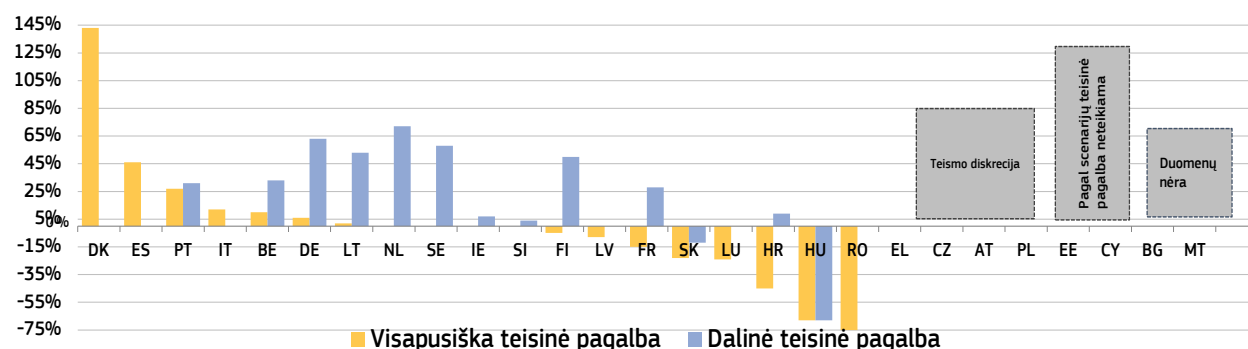
⁶⁰ ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio 3 dalis.

⁶¹ Valstybės narės naudoja įvairius metodus tinkamumo ribai nustatyti, pvz., skirtingus ataskaitinius laikotarpius (mėnesio arba metinės pajamos). 14 valstybių narių taip pat nustatyta riba, susieta su prašytojo asmeniniu kapitalu. Šioje diagramoje į tai neatsižvelgiama. BE, BG, IE, ES, FR, HR, HU, LT, LU, NL ir PT tam tikroms grupėms priklausantiems asmenims (pvz., asmenims, gaunantiems tam tikras pašalpas) teisė gauti teisinę pagalbą civilinių ir komercinių ginčų bylose suteikiama savaime. Šioje diagramoje neatsižvelgiama į papildomus kriterijus, kuriuos valstybės narės gali taikyti, pvz., dėl bylos esmės. Nors tai tiesiogiai nesusiję su diagrama, reikėtų pažymėti, kad

24 diagramoje parodyta galimybė gauti visą arba dalinę teisinę pagalbą konkrečioje vartotojų apsaugos byloje, kurioje pareikštas 6 000 EUR dydžio ieškinys. Joje palygintos pajamų ribos, taikomos suteikiant teisinę pagalbą, išreikštos kaip skurdo ribos (Eurostato nustatytos kiekvienoje valstybėje narėje) procentinė dalis ⁽⁶²⁾. Pavyzdžiui, jei nurodyta teisinės pagalbos teikimo riba yra 20 proc., tai reiškia, kad teisinę pagalbą vis dar gali gauti prašytojas, kurio pajamos 20 proc. viršija Eurostato nustatytą skurdo ribą jo valstybėje narėje. Tačiau jei nurodyta teisinės pagalbos riba yra žemesnė už 0, tai reiškia, kad asmuo, kurio pajamos yra mažesnės nei skurdo riba, gali neturėti teisės teisinę pagalbą gauti.

9 valstybės narės taiko teisinės pagalbos sistemą, pagal kurią sumokama 100 proc. su bylinėjimusi susijusių išlaidų (visiška teisinė pagalba); tokią teisinės pagalbos sistemą papildoma sistema, kurią taikant sumokama dalis išlaidų (dalinė teisinė pagalba) ir kuriai galiojantys tinkamumo kriterijai skiriasi nuo visiškai teisei pagalbai taikomų kriterijų. 10 valstybių narių taiko tik visiškos arba dalinės teisinės pagalbos sistemą. 3 valstybėse narėse teismai turi diskreciją priimti sprendimą dėl teisinės pagalbos suteikimo.

24 diagrama. Konkrečioje vartotojų apsaugos byloje teikiant teisinę pagalbą taikoma pajamų riba, 2022 m. (*) (procentiniai skirtumai nuo Eurostato nustatytos skurdo ribos; šaltinis – Europos Komisija ir Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) ⁽⁶³⁾)

(*) Skaičiavimai grindžiami 2021 m. skurdo rizikos lygio (AROP) ribinėmis vertėmis. **BE, DE, ES, FR, HR, IE, IT, LT, LU, NL, SI, SK, FI:** teikiant teisinę pagalbą turi būti atsižvelgiama ir į prašytojo disponuojamą turtą. **EE:** sprendimas teikti teisinę pagalbą nepriklauso nuo prašytojo finansinių išteklių dydžio. **EL:** teisinės pagalbos gavėjas yra asmuo, kurio metinės kapitalo pajamos neviršija 2/3 mažiausių metinių atlyginimų, numatytų galiojančiuose teisės aktuose.

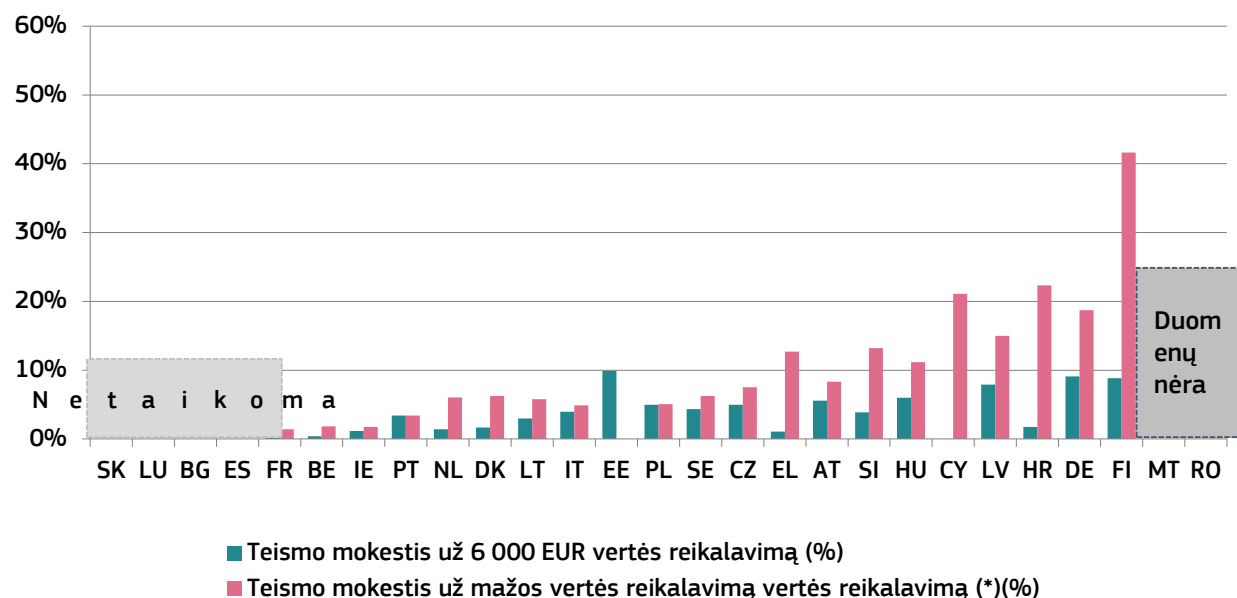
kai kuriose valstybėse narėse (AT, CZ, DE, DK, IT, NL, PL, SI) teisinė pagalba teikiama ne tik fiziniams asmenims.

⁶² Siekiant rinkti palyginamus duomenis, Eurostato nustatyta kiekvienos valstybės narės skurdo riba perskaičiuota į mėnesio pajamas. Nustatyta skurdo rizikos lygio (AROP) riba yra lygi 60 proc. nacionalinės ekvivalentinių disponuojamųjų namų ūkio pajamų medianos. Europos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimas, Eurostato lentelė ilc_li01 (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en).

⁶³ 2022 m. duomenys renkami naudojant Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų tarybos (CCBE) narių atsakymus į klausimą, grindžiamą vartotojo ginčo su įmone scenarijumi (nurodytos dvi skirtingos ieškinio sumos: 6 000 EUR ir suma, atitinkanti Eurostato nustatytą kiekvienos valstybės narės skurdo rizikos lygio (AROP) ribą). Atsižvelgiant į tai, kad teisinės pagalbos suteikimo sąlygos priklauso nuo prašytojo padėties, buvo remiamasi šiuo scenarijumi: pagalbos prašytojas yra nesusituokęs 35 metų amžiaus darbuotojas, neturintis išlaikytinių arba nedraustas teisiniu išlaidų draudimu, gaunantis reguliarias pajamas ir gyvenantis nuomojame bute.

21 valstybė narė reikalauja, kad pradėdamos teismo procesą šalys sumokėtų teismo mokestį. Teisinės pagalbos gavėjai dažnai atleidžiami nuo teismo mokesčių mokėjimo. Tik šešiose valstybėse narėse (Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje ir Slovėnijoje) teisinės pagalbos gavėjai nuo teismo mokesčių mokėjimo savaime nėra atleidžiami. Čekijoje dėl teisinės pagalbos gavėjo atleidimo nuo teismo mokesčių teismas sprendžia kiekvienu atveju atskirai. Liuksemburge bylos šalys, kurios gauna teisinę pagalbą, neprivalo mokėti mokesčių teismo antstoliui. 25 diagramoje, remiantis dviem scenarijais, palyginama teismo mokesčio suma, nurodyta kaip ieškinio vertės dalis. Jei, pavyzdžiui, toliau pateiktoje diagramoje teismo mokestis sudaro 10 proc. 6 000 EUR ieškinio sumos, norėdamas pradėti teismo procesą vartotojas turės sumokėti 600 EUR žyminį mokestį. Ieškinio dėl nedidelės sumos dydis nustatytas remiantis skurdo rizikos lygio (AROP) riba, Eurostato nustatyta kiekvienoje valstybėje narėje.

25 diagrama. Teismo mokestis pradedant teismo procesą konkrečioje vartotojų apsaugos byloje, 2022 m. (*) (teismo mokesčio dydis, išreikštas ieškinio sumos dalimi; šaltinis – Europos Komisija ir Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) ⁽⁶⁴⁾)

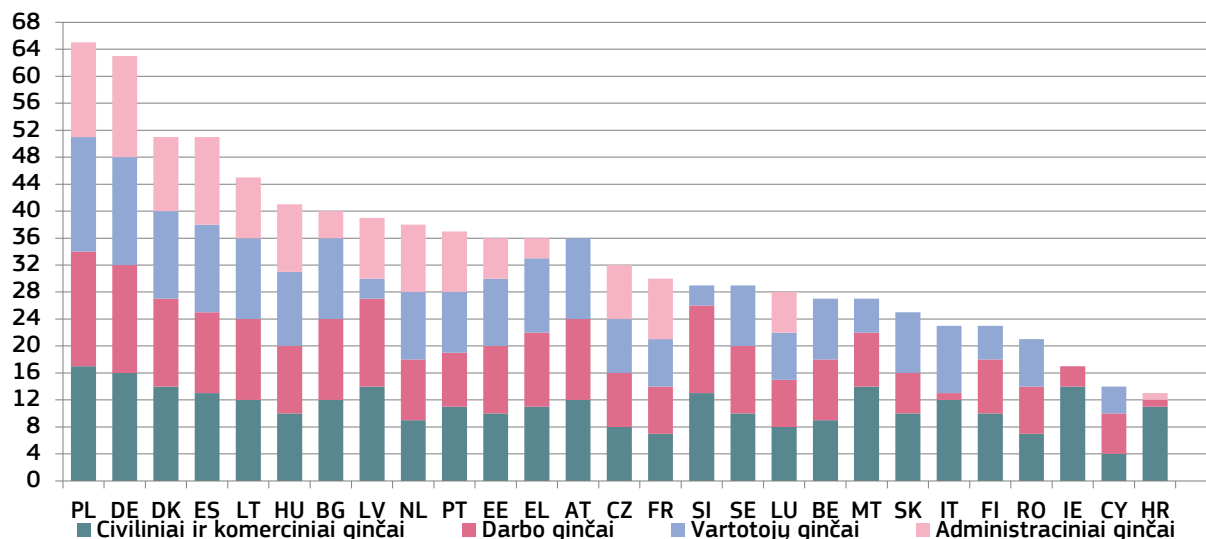
(*) Skaičiavimai grindžiami 2021 m. skurdo rizikos lygio (AROP) ribinėmis vertėmis. Ieškinys dėl nedidelės sumos – reikalavimas, atitinkantis Eurostato nustatytą skurdo ribą vienam asmeniui kiekvienoje valstybėje narėje, perskaičiuotas į mėnesines pajamas (pvz., 2021 m. ši suma svyravo nuo 242 EUR RO iki 2 124 EUR LU). EE, PT: duomenų apie teismo mokestį, mokamą už mažos vertės ieškinį, nėra. NL: teismo mokesčių sumos yra susijusios su besibylinėjančia šalimi, kurios metinės pajamos yra mažesnės nei 29 400 EUR.

⁶⁴ Duomenys, susiję su 2022 m. galiojančiomis pajamų ribomis, surinkti naudojant Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų tarybos (CCBE) narių atsakymus į klausimą, grindžiamą vartotojo (fizinio asmens) ginčo su įmone scenarijumi (nurodytos dvi skirtingos ieškinio sumos: 6 000 EUR ir suma, atitinkanti Eurostato nustatytą kiekvienos valstybės narės skurdo rizikos lygio (AROP) ribą).

– Galimybė naudotis alternatyvaus ginčų sprendimo būdais –

26 diagramoje parodytos valstybių narių pastangos skatinti savanoriškai taikyti alternatyvaus ginčų sprendimo (AGS) metodus taikant konkrečias paskatas. Paskatos gali skirtis priklausomai nuo teisės srities ⁽⁶⁵⁾.

26 diagrama. Alternatyvaus ginčų sprendimo (AGS) būdų rėmimas ir paskatos jais naudotis, 2022(*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁶⁶⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 68 taškai. Suvestiniai rodikliai grindžiami tokiais rodikliais: 1) svetainė, kurioje pateikiama informacija apie AGS; 2) viešinimo kampanijos žiniasklaidoje; 3) plačiai visuomenei skirtos brošiūros; 4) gavęs prašymą teismas organizuoja specialias informavimo apie AGS sesijas; 5) teismuose dirbantis AGS / tarpininkavimo koordinatorius; 6) AGS naudojimo vertinimų skelbimas; 7) statistinių duomenų apie AGS naudojimą skelbimas; 8) teikiant teisinę pagalbą (iš dalies arba visiškai) padengiamos patirtos AGS išlaidos; 9) visiškai arba iš dalies grąžinami teismo mokesčiai (įskaitant žyminius mokesčius); 10) dalyvaujant AGS procedūrose nereikia samdyti advokato; 11) teisėjai gali veikti kaip tarpininkai; 12) ginčo šalių pasiektą susitarimą teismas paskelbia vykdytinu; 13) yra galimybė pradėti procesą ar pateikti ieškinį ir pateikti dokumentinius įrodymus internetu; 14) apie proceso pradžią ir įvairius jo etapus šalys gali būti informuojamos elektroninėmis priemonėmis; 15) yra galimybė mokėtinus mokesčius sumokėti internetu; 16) naudojamos technologijos (dirbtinio intelekto prietaikos, pokalbių robotai) ginčų teikimui ir sprendimui palengvinti; 17) kitos priemonės. Už kiekvieną iš šių 17 rodiklių kiekvienoje teisės srityje skirta po vieną tašką. **IE**: administracinės bylos priskiriamos prie civilinių ir komercinių bylų kategorijos. **EL**: galima naudoti AGS viešųjų pirkimų procedūrose, prieš kreipiantis į administracinius apeliacinius teismus. **ES**: AGS yra privalomas bylose pagal darbo teisę. **PT**: su civiliniais ir komerciniais ginčiais susiję teismo mokesčiai grąžinami tik taikant AGS sprendimo atvejais. **SK**: pagal Slovakijos teisinę tvarką AGS negali būti naudojamos sprendžiant administracinius klausimus. **FI**: vartotojų ir darbo ginčai taip pat laikomi civilinėmis bylomis. **SE**: teisėjai turi procesinę diskreciją naudoti AGS. Teisėjui yra privaloma siekti, kad ginčas būtų išspręstas taikiai, jei tai nėra netinkama dėl bylos pobūdžio.

– Konkreti teisės kreiptis į teismą tvarka –

⁶⁵ AGS naudojimo rėmimo ir skatinimo metodai neapima privalomų reikalavimų naudoti AGS prieš kreipiantis į teismą. Tokie reikalavimai gali kelti susirūpinimą dėl jų suderinamumo su ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą teisme.

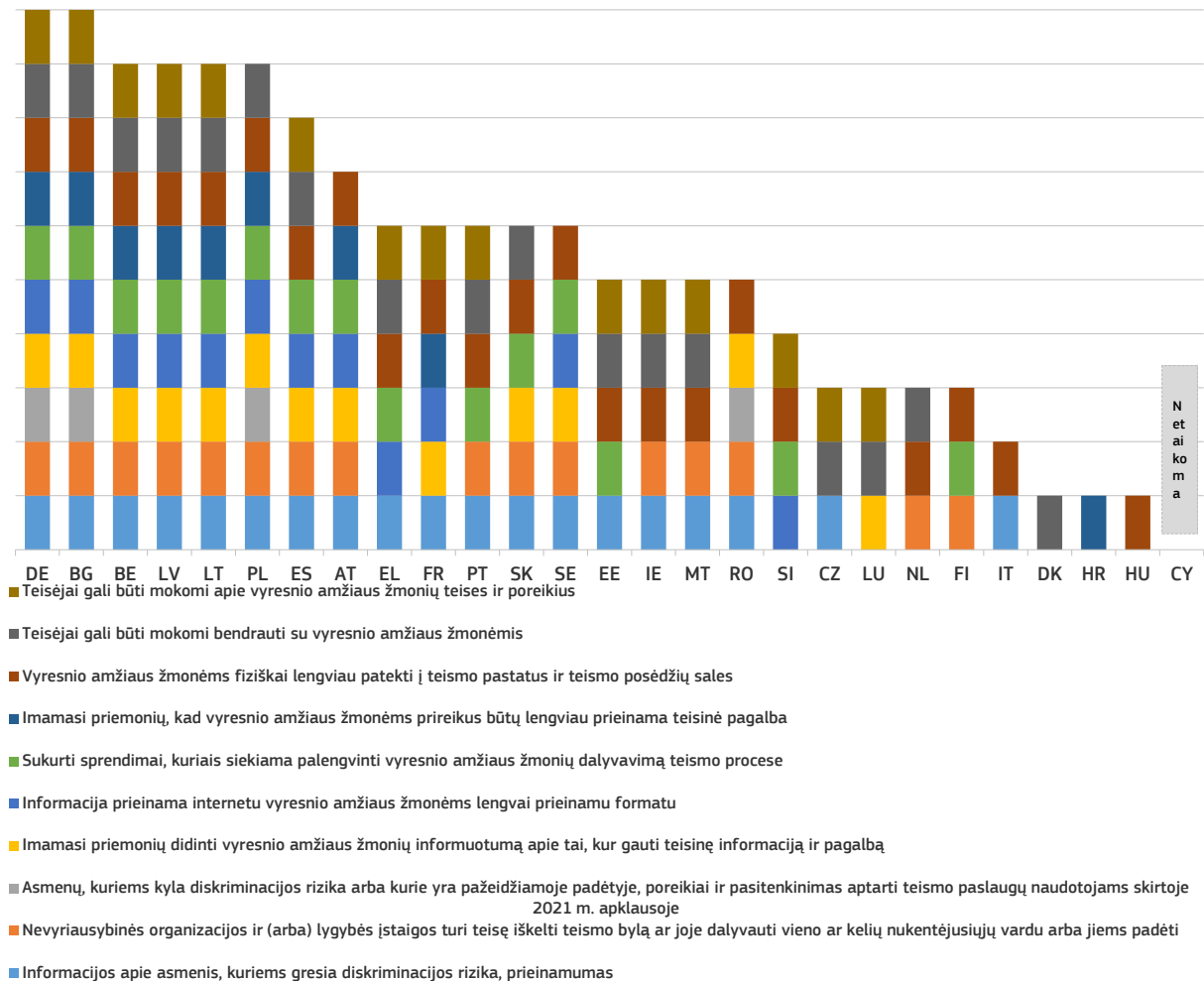
⁶⁶ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

2022 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikta speciali informacija apie konkrečią tvarką, kuria neįgaliesiems sudaromos vienodos galimybės kreiptis į teismą. Šioje rezultatų suvestinėje toliau išsamiau nagrinėjama pasirinkta konkreti tvarka, kuria asmenims, kuriems gresia diskriminacija, apskritai sudaromos vienodos galimybės kreiptis į teismą, įskaitant dvi konkrečias grupes: vyresnio amžiaus asmenis ir smurto prieš moteris bei smurto šeimoje aukas.

Toliau pateiktose dviejose diagramose parodyta, kokių veiksmų kiekviena valstybė narė ėmėsi, kad atitinkamoms grupėms būtų sudarytos palankesnės sąlygos kreiptis į teismą. 27 diagramoje parodytos pasirinktos konkrečios priemonės, susijusios su asmenimis, kuriems gresia diskriminacija, taip pat su vyresnio amžiaus asmenimis. Tai, be kita ko, galimybė gauti informaciją prieinama forma, užtikrinant fizinę galimybę patekti į teismo pastatus ir teismo patalpas arba sudarant sąlygas nevyriausybinėms organizacijoms ir lygybės įstaigoms dalyvauti teismo procesuose aukos (-ų) vardu arba joms padedant.

27 diagrama. Konkreti asmenų, kuriems gresia diskriminacija, ir vyresnio amžiaus asmenų teisės kreiptis į teismą tvarka, 2022 m. (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁶⁷⁾)

⁶⁷ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe ir Europos teisėjų mokymo tinklu.

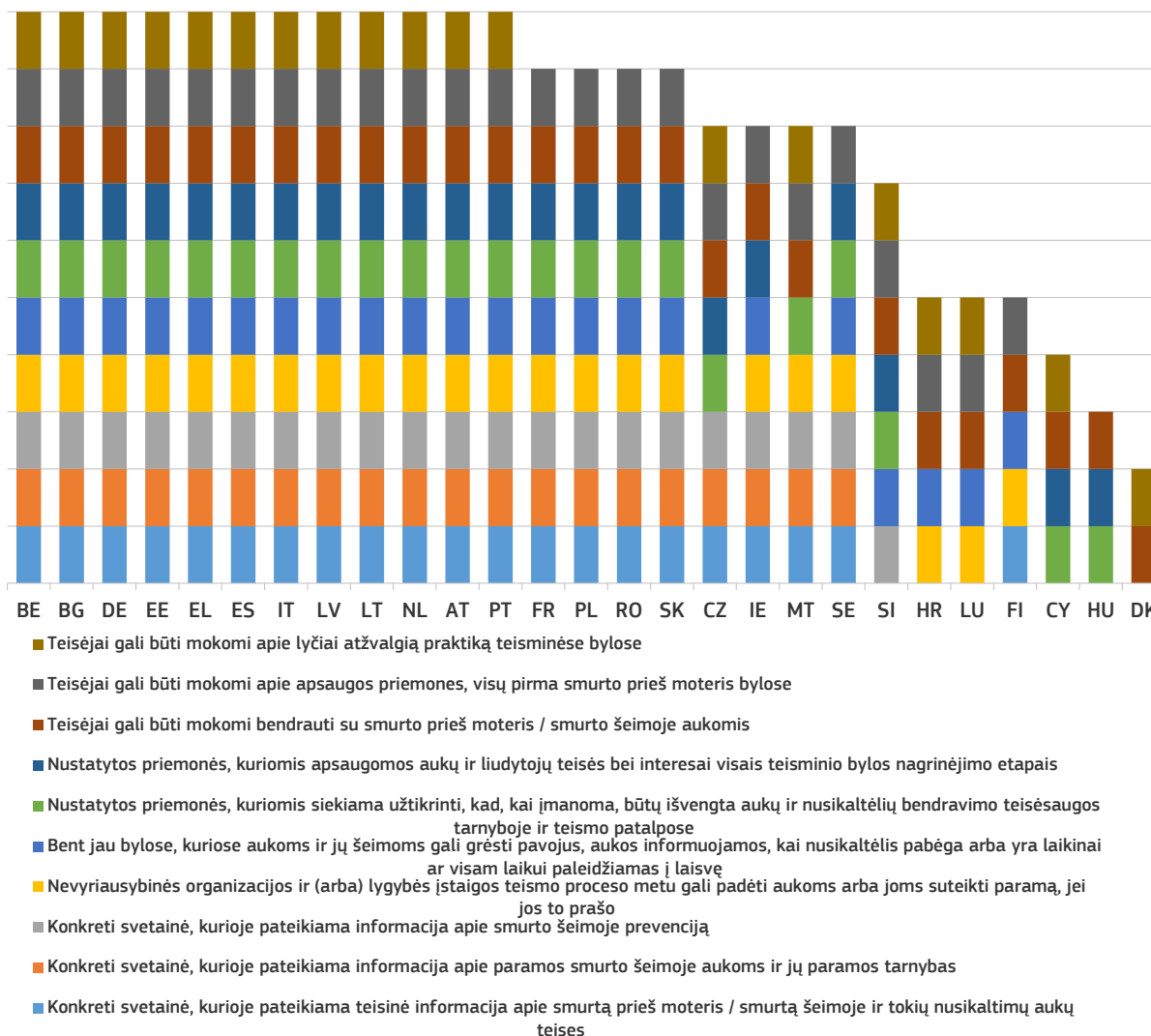

28 diagramoje parodytos valstybių narių pastangos apsaugoti ir remti smurto prieš moteris arba smurto šeimoje aukas⁶⁸ ir sudaryti joms palankesnes sąlygas kreiptis į teismą. Teisė kreiptis į teismą labai padeda kovoti su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje. Koordinuotas ir integruotas atsakas teisingumo srityje padeda užtikrinti aukų saugumą ir gerovę, taip pat užkirsti kelią pakartotinei viktimizacijai.

28 diagrama. Konkreti tvarka, skirta smurto prieš moteris arba smurto šeimoje aukoms, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija⁶⁹)

⁶⁸ Smurtas prieš moteris – smurtas dėl lyties, nukreiptas prieš moterį ar mergaitę dėl to, kad ji yra moteris ar mergaitė, arba darantis neproporcingą poveikį moterims ar mergaitėms, įskaitant visus tokio smurto veiksmus, kurie sukelia arba gali sukelti fizinę, seksualinę, psichologinę ar ekonominę žalą ar kančias, įskaitant grasinimus tokiais veiksmais, prievartą ar savavališką laisvės atėmimą, tiek visuomeniniame, tiek privačiame gyvenime. Smurtas šeimoje – visi smurto veiksmai, kurie sukelia arba gali sukelti fizinę, seksualinę, psichologinę ar ekonominę žalą ar kančias šeimoje ar namų ūkyje, neatsižvelgiant į biologinius ar teisinius šeimos ryšius, arba tarp buvusių ar esamų sutuoktinių ar partnerių, nepriklausomai nuo to, ar nusikaltėlis turi ar turėjo bendrą gyvenamąją vietą su auka.

⁶⁹ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe ir Europos teisėjų mokymo tinklu.

– Tam tikri lygybės įstaigų įgaliojimai, kuriais naudojantis diskriminacijos aukoms padedama kreiptis į teismą –

Pirmą kartą 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje apžvelgiami atrinkti konkretūs lygybės įstaigų įgaliojimai padėti diskriminacijos aukoms kreiptis į teismą. 29 diagramoje parodyta, kokius įgaliojimus kiekvienoje valstybėje narėje spręsti diskriminacijos atvejus turi lygybės įstaiga (-os) arba tam tikrais atvejais kitos konkrečios įstaigos. Tai, be kita ko, suteikia šalims galimybę siekti alternatyvaus ginčo sprendimo (pvz., tarpininkavimo ar taikinimo procedūros), priimti privalomus sprendimus diskriminacijos bylose, veikti teisme diskriminacijos atvejais arba savo vardu, arba pateikti pastabas teismui kaip *amicus curiae* ar ekspertui diskriminacijos atvejais. Šių įgaliojimų praktinis įgyvendinimas valstybėse narėse yra nevienodas.

29 diagrama. Atrinkti lygybės įstaigų įgaliojimai padėti diskriminacijos aukoms kreiptis į teismą, 2022 m. (šaltinis – informacija, parengta remiantis duomenimis, surinktais iš „Equinet“ (Europos lygybės įstaigų tinklo), nacionalinių lygybės įstaigų ir Europos teisės ekspertų tinklo)

Valstybė-narė ¹¹	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE
Suteikti šalims alternatyvaus ginčų sprendimo galimybę ¹¹	●	●			●	●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●	●	●	●
Priimti teisiškai privalomus sprendimus ¹¹	●	●											●		●		●				●	●	●				
Veikti teismo procese ¹¹	●	●		●			●	●		●	●			●			●	●	●	●	●			●	●	●	●
Teikti pastabas teismui ¹¹	●	●	●	●			●		●	●				●	●		●		●		●	●	●		●	●	

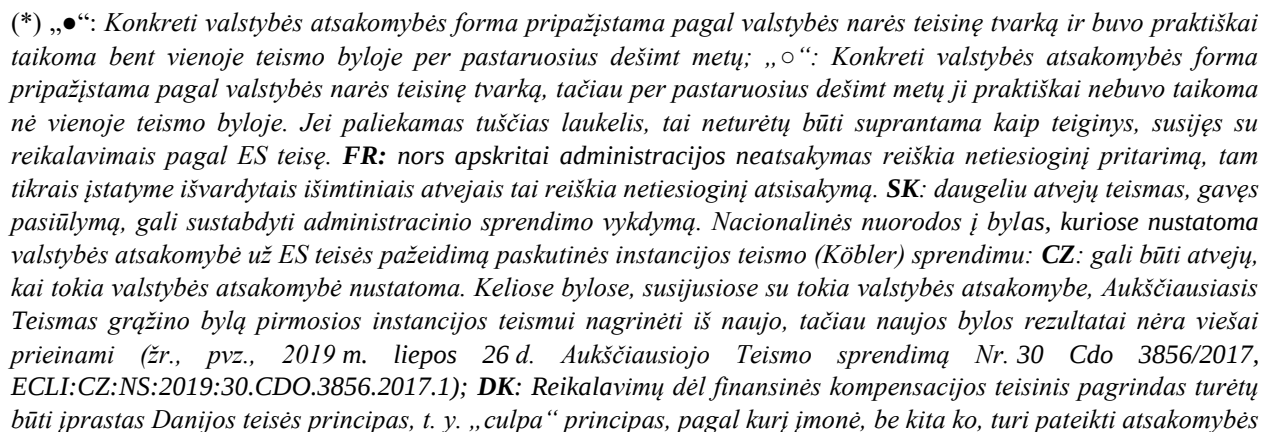
(*) Taško ženklas rodo, kad bent viena valstybės narė įstaiga turi atitinkamus įgaliojimus. Kai kuriose valstybėse narėse nagrinėjamaisiai įgaliojimais naudojasi ne lygybės įstaiga, o kitas subjektas – tokiu atveju lentelėje nėra taško. **BG:** pagal 2022 m. liepos 12 d. priimtą Aktą Nr. 15/2022. **CZ:** viešasis teisių gynėjas turi teisę veikti kaip amicus curiae tik Konstituciniame Teisme. Jis nėra oficialiai įgaliotas teikti pastabas teismuose, priimančiuose sprendimus diskriminacijos bylose. **ES:** pagal 2022 m. birželio 12 d. priimtą įstatymą 15/2022, kuris dar nėra visiškai įgyvendintas.

– Viešojo administravimo teisminė kontrolė su verslu susijusiais atvejais –

2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau plėtojama pasirinktų teisinių apsaugos priemonių, susijusių su administracinių institucijų veiksmais ar neveikimu atsižvelgiant į su verslu susijusius scenarijus⁷⁰, apžvalga, kuri pradėta 2022 m. rezultatų suvestinėje. Atitinkamos apsaugos priemonės apima administracinių sprendimų ir laikinųjų priemonių teisminę peržiūrą arba galimybę gauti finansinę kompensaciją administracijos neatsakymo ar nepagrįsto sprendimo

⁷⁰ Pirmuoju atveju per teismo procesą, susijusį su nusavinimu, valdžios institucijos nurodo kasybos bendrovei nedelsiant nutraukti kasybą; jos remiasi ankstesniais gretimo kaimo namų savininkų skundais, kuriuos jau išnagrinėjo ta kasybos bendrovė. Jei ši bendrovė vykdytų tą administracinį sprendimą, ji per dieną patirtų 8 000 EUR nuostolių. Bendrovė užginčija šį administracinį sprendimą teisme, ir šis galiausiai panaikina tą sprendimą kaip nepagrįstą. Pagal antrąjį scenarijų B valstybėje narėje įsteigta bendrovė A valstybės narės kompetentingai institucijai pateikia prašymą leisti statyti 800 kv. m ploto mažmeninės prekybos parduotuvę A valstybės narės sostinėje. Bendrovė negauna atsakymo iš tos institucijos iki įstatymų nustatyto termino ar per laikotarpį, per kurį atrodo pagrįsta gauti atsakymą (administracijos neatsakymo laikotarpis). Galiausiai, diagramoje parodyta, ar tokia bendrovė gali siekti gauti finansinę kompensaciją už nuostolius, patirtus dėl kompetentingos institucijos vėlavimo (administracijos neatsakymo laikotarpio) prieš suteikiant statybos leidimą (darant prielaidą, kad statybos leidimas galiausiai išduotas).

30 diagrama. Teisinės apsaugos priemonės, taikomos dėl administracinių institucijų sprendimų arba neveikimo, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷¹⁾)

39

įrodymą. Tam tikrais išimtiniais administracijos neatsakymo atvejais, kai neveikimas laikomas neteisėtu neveikimu, valstybės administracijos institucija gali nurodyti savivaldybėms imtis veiksmų. **EE:** Estijos Aukščiausiojo Teismo Administracinės kolegijos (2022 m. gegužės 20 d.) sprendimas administracinėje byloje Nr. 3–20–1684; **EL:** plenariniame posėdyje priimti Valstybės tarybos sprendimai 799–803/2021; **ES:** nacionalinio teismo sprendimas 415/2009 – Sentencia de la Audiencia Nacional AN 415/2009, ECLI:ES:AN:2009:415, Audiencia Nacional. Sala de lo Contencioso. Sección:3 10/02/2009, N° de Recurso:553/2007; **FR:** Tribunal administratif de Paris, 2021 m. balandžio 21 d., Nr. 1823994; **HU:** Kúria, Pfv. III. 22.112/2012/13. (doktrina patvirtinta, ieškinys atmestas) Kúria, Pfv.III.21.591/2013/5; **NL:** ECLI:NL:HR:2018:2396, ECLI:NL:RBDHA:2021:15447, ECLI:NL:HR:2018:2396; **FI:** KKO2013:58; valstybės atsakomybė už ES teisės pažeidimą įstatymo galią turinčiais ar administraciniais aktais („Brasserie du Pêcheur“): **BE:** Civ. Fr. Brussels (4ème ch.), 2021 m. birželio 17 d. 2021 m. kovo 9 d. Briuselio apeliacinio teismo sprendimas (Fernandas Ullensas de Schooten prieš Belgijos valstybę); **BG:** 2021 m. kovo 2 d. SCC sprendimas Nr. 16 byloje Nr. 1914/2020; **CZ:** gali būti atvejų, kai tokia valstybės atsakomybė nustatoma. Pavyzdžiui, keliose bylose, susijusiose su tokia valstybės atsakomybe, Aukščiausiasis Teismas grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tačiau naujo proceso rezultatai nėra viešai prieinami (žr., pvz., 2018 m. balandžio 25 d. Aukščiausiojo Teismo sprendimą Nr. 30 Cdo 1945/2016, ECLI:CZ:NS:2018:30.CDO.1945.2016.1). **EE:** 2017 m. spalio 31 d. Talino apygardos teismo sprendimas administracinėje byloje Nr. 3–13–366; **IE:** Ogieriakhi prieš MJE ir kt. (byla C-244/13); **EL:** Valstybės tarybos sprendimai 607/2016, 4403/2015; **ES:** 2021 m. gegužės 26 d. Aukščiausiojo Teismo administracinių bylų skyriaus sprendimas, peticija Nr. 352/2019, ECLI:ES:TS:2021: 2143; 2021 m. spalio 29 d. Aukščiausiojo Teismo administracinių bylų skyriaus sprendimas, peticija Nr. 3409/2016, ECLI:ES:TS: 2021:4019; **FR:** TA Rouen, 2022 m. birželio 28 d., Nr.°2001360; TA Clermont-Ferrand, 2021 m. gruodžio 14 d., Nr.°2000090 (5 skirtingos bylos); TA Poitiers, 2020 m. lapkričio 26 d., Nr.°1901176; CAA Versailles, 2020 m. lapkričio 24 d., IP Celimo SAS, Nr.°15VE02812); **IT:** Italijos Aukščiausiasis Teismas (Kasacinis teismas), III skyrius, 2020 11 24, Nr. 26757, ir Kasacinis teismas, 29.9. 2021 m., Nr. 26302; Kasacinis teismas, Jungtiniai skyriai, 2022 06 23, Nr. 20278; Kasacinis teismas, III skyrius, 2020 5 13, Nr. 8889, Kasacinis teismas, I skyrius, 2018 10 30, Nr. 27690; Kasacinio teismas, III skyrius, 2020 10 16, Nr. 22631; **HU:** Fővárosi Ítéltábla, 3. Pf. 20.182/2014/2. Fővárosi Ítéltábla, 5.Pf.21.081/2016/6. Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.340/2017/5.3. Fővárosi Ítéltábla Pf.20.602/2017/5/II; **MT:** Daniel James Cassar prieš Direttur tas-Sahha Istituzzjonali et; **NL:** ECLI:NL:GHDHA:2013:3791 (cassatieberoep: ECLI:NL:HR:2015:2722 en ECLI:NL:HR:2015:2723); ECLI:NL:RVS:2020:898, ECLI:NL:RVS:2020:899, ECLI:NL:RVS:2020:900 ir ECLI: NL:RVS:2020:901; ECLI:NL:HR:2018:1973; ECLI:NL:GHDHA:2013:3791.

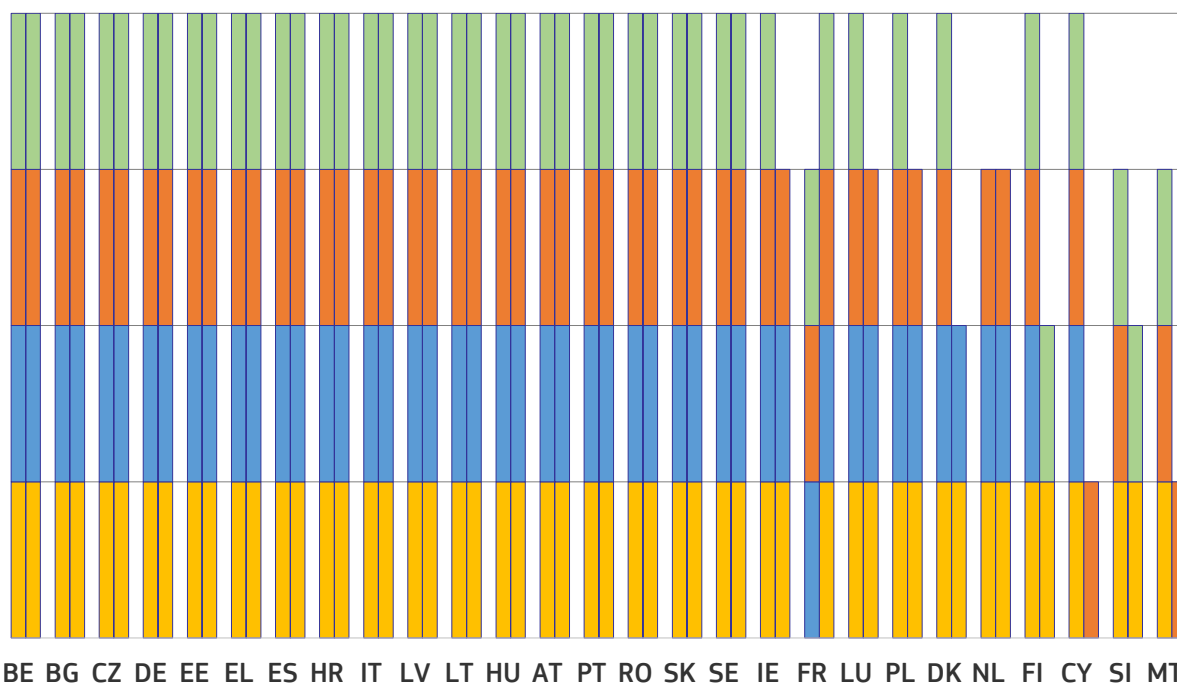
– *Vaikams pritaikytas teisingumas* –

2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau analizuojamas vaikams pritaikytas teisingumas. 31 diagramoje pavaizduota konkreti tvarka, kuria galima pasinaudoti, kai vaikas dalyvauja kaip auka arba įtariamasis / kaltinamasis.

31 diagrama. Konkreti tvarka, taikoma vaikams pritaikytam procesui, kuriame vaikai dalyvauja kaip aukos, įtariamieji arba kaltinamieji, 2022 m. (*) (*šaltinis – Europos Komisija* ⁽⁷²⁾)

(*) *Vaikai yra asmenys iki 18 metų.*

⁷² 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

Kiekvienos valstybės narės atveju du stulpeliai
reprezentuoja vaikus, kurie dalyvauja kaip
(iš kairės į dešinę):

1. aukos

2. įtariamieji arba kaltinamieji

■ Vaiko apklausos garso ir vaizdo įrašymas

■ Vaikai išklausomi jiems tinkamoje specialioje
aplinkoje ir gali veiksmingai dalyvauti teismo
posėdyje

■ Vaikams suteikiama jiems pritaikyta informacija
apie jų teises ir bylą

■ Vaikams padeda advokatas (visada arba
prireikus)

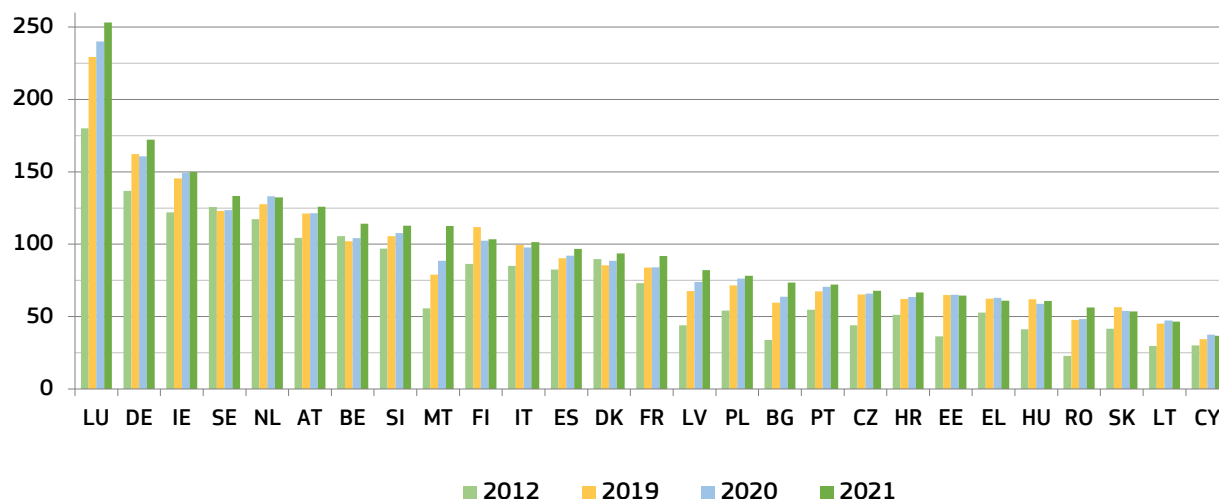
3.2.2. Ištekiai

Kad teisingumo sistema tinkamai veiktų, būtina turėti pakankamai išteklių (įskaitant reikalingas investicijas į fizinę ir techninę infrastruktūrą) ir kvalifikuotų, parengtų bei tinkamai apmokamų visų kategorijų darbuotojų. Neturint tinkamos infrastruktūros, priemonių ar darbuotojų, turinčių reikiamą kvalifikaciją, įgūdžių ir galimybių toliau mokytis, prastėja teismų procesų ir sprendimų kokybė.

– *Finansiniai ištekliai* –

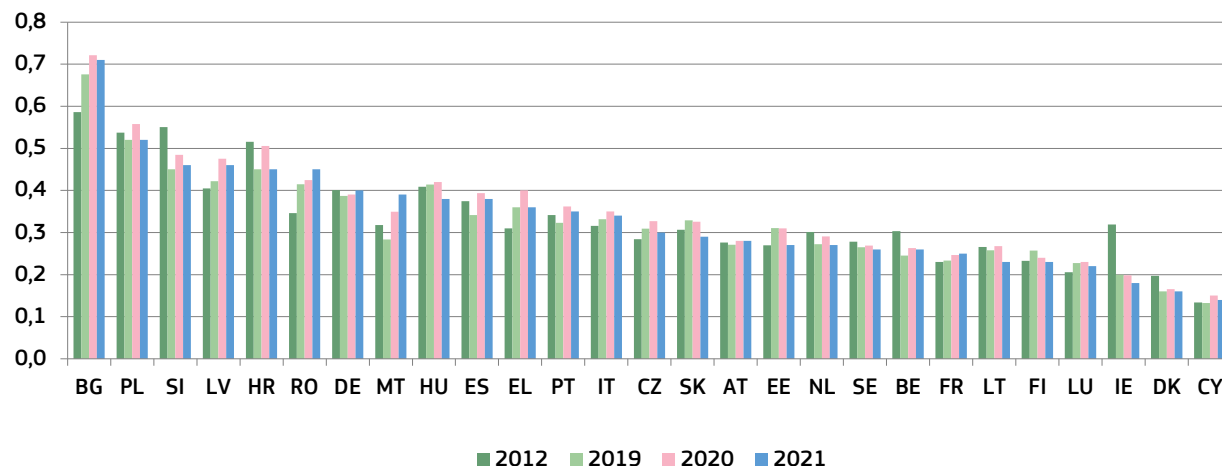
Toliau pavaizduotose diagramose parodytos faktinės valdžios sektoriaus išlaidos teisingumo sistemai (išskyrus kalėjimus), tenkančios vienam gyventojui (32 diagrama) ir kaip bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis (33 diagrama).

32 diagrama. Visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams (eurais, vienam gyventojui), 2012, 2019–2021 m. (*) (šaltinis – Eurostatas)

(*) Valstybių narių eiliškumas nustatytas pagal jų išlaidas 2021 m. (nuo didžiausių iki mažiausių). Nors buvo dedamos didelės pastangos, kad būtų suderintas vyriausybės priemonių, kuriomis siekiama sušvelninti COVID-19 pandemijos ekonominį ir socialinį poveikį, registravimas, 2020 ir 2021 ataskaitinių metų duomenys dar nebuvo visiškai suderinti. Todėl būsimų patikslinimų tikimybė yra didesnė nei įprasta, o 2021 m. ES ir euro zonos duomenys yra preliminarūs. Be to, DE, ES, FR ir PT kitų metų duomenys yra preliminarūs.

33 diagrama. Visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams (BVP procentinė dalis), 2012, 2019–2021 m. (*) (šaltinis – Eurostatas)

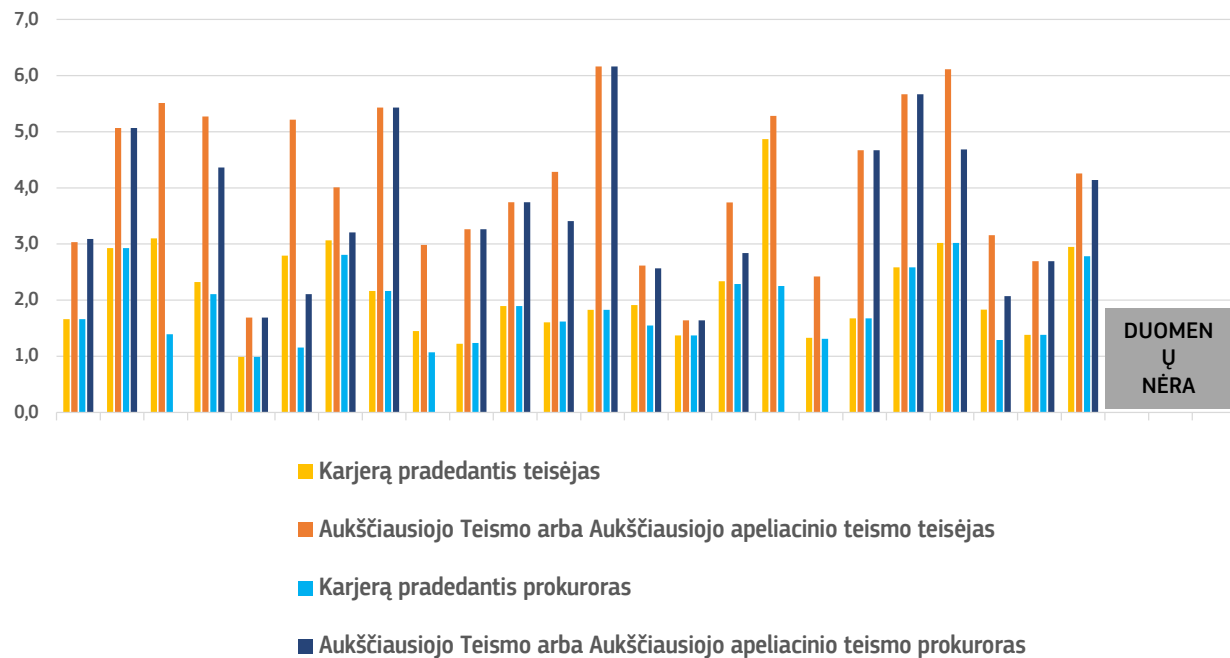

(*) Valstybių narių eiliškumas nustatytas pagal jų išlaidas 2020 m. (nuo didžiausių iki mažiausių). Nors buvo dedamos didelės pastangos, kad būtų suderintas valdžios institucijų priemonių, kuriomis siekiama sušvelninti COVID-19 pandemijos ekonominį ir socialinį poveikį, registravimas, 2020 ir 2021 ataskaitinių metų duomenys dar nebuvo visiškai suderinti. Todėl būsimų patikslinimų tikimybė yra didesnė nei įprasta, o 2021 m. ES ir euro zonos duomenys yra preliminarūs. Be to, DE, ES, FR ir PT kitų metų duomenys yra preliminarūs.

34 diagramoje parodytas teisėjų ir prokurorų metinių atlyginimų santykis su vidutiniu metiniu darbo užmokesčiu šalyje. Kiekvienos šalies pirmuose dviejuose stulpeliuose teisėjų ir prokurorų atlyginimai pateikiami jų atitinkamos karjeros pradžioje ir viršūnėje. Pagal ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad visi jų teismai ir atskiri teisėjai būtų nepriklausomi srityse, kuriose taikoma Sąjungos teisė. Nors nebuvo manoma, kad laikinas darbo užmokesčio sumažinimas taikant griežtas taupymo priemones šią nuostatą pažeidžia, Europos Teisingumo Teismas nurodė, kad teismų nariams mokamas tokio dydžio atlyginimas, kuris atitinka vykdomų funkcijų svarbą, yra esminė teismų nepriklausomumo garantija ⁽⁷³⁾.

⁷³ Sprendimo *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, 45 punktas, „kaip ir atitinkamos įstaigos narių apsauga nuo atleidimo iš pareigų (žr., be kita ko, 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, 51 punktas), šių narių gautas atlyginimas, atitinkantis jų atliekamų funkcijų svarbą, yra esminė teismų nepriklausomumo garantija.“

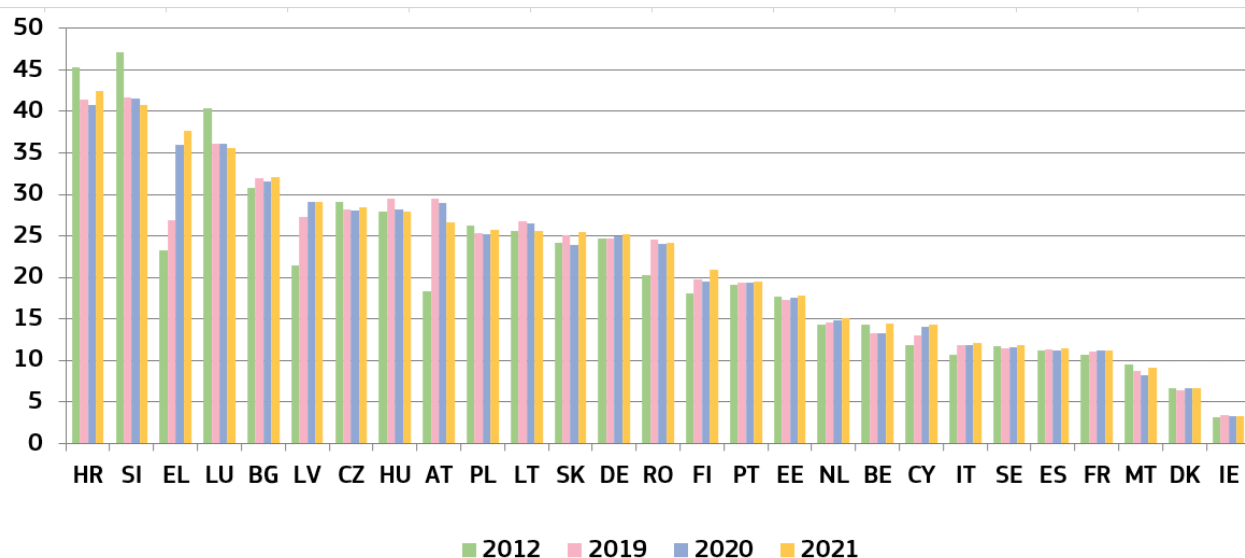
34 diagrama. Teisėjų ir prokurorų metinių atlyginimų, kurių vidutinis metinis darbo užmokestis (neatskaičius mokesčių) šalyje, 2021 m., santykis (*) (100 000 gyventojų; šaltinis – Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) tyrimas)

– Žmogiškieji ištekliai –

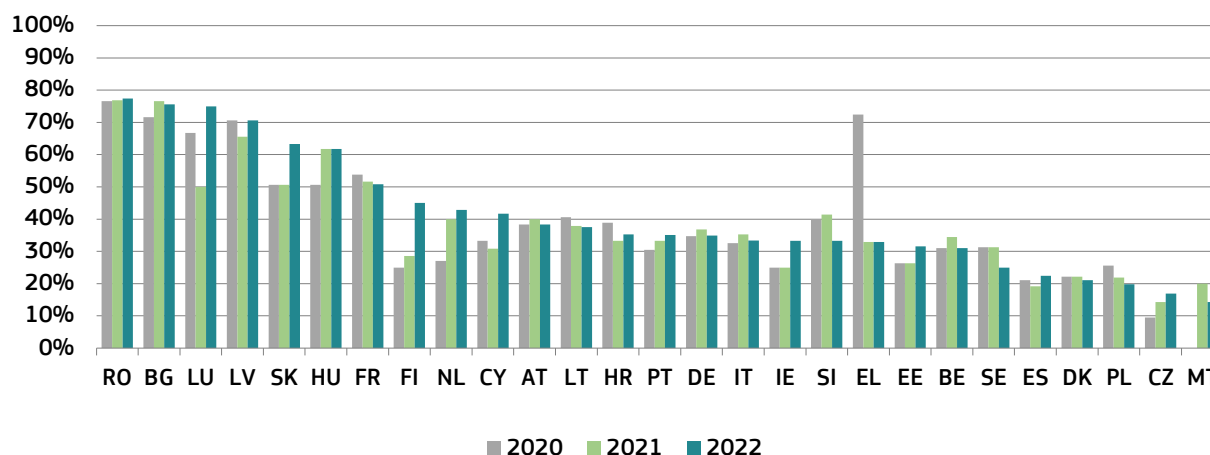
Siekiant užtikrinti aukštą teisingumo sistemos kokybę, būtini tinkami žmogiškieji ištekliai. Teisėjų įvairovė, įskaitant lyčių pusiausvyrą, reiškia papildomas žinias, įgūdžius bei patirtį ir atspindi realią padėtį visuomenėje.

35 diagrama. Teisėjų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (100 000 gyventojų; šaltinis – Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) tyrimas)

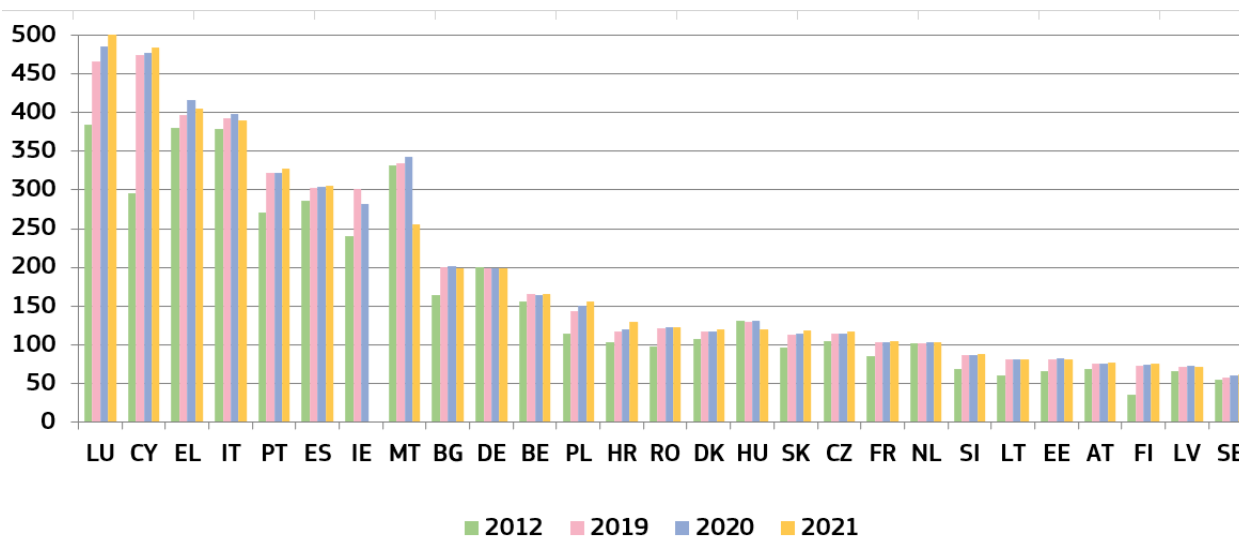
(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visą darbo laiką dirbančius teisėjus. Ji neapima vadinamųjų „Rechtspfleger“ (teismo tarnautojų), kurių pareigybės yra kai kuriose valstybėse narėse. **AT**: duomenys apie administracinę teiseną įtraukiami į duomenis nuo 2016 m. **EL**: nuo 2016 m. duomenys apie profesionalių teisėjų skaičių apima visų rangų civilinės ir baudžiamosios teisenos bei administracinių bylų teisėjus. **IT**: neatsižvelgta į regionines audito komisijas, vietos mokesčių komisijas ir karo teismus. Į administracinę teiseną atsižvelgiama nuo 2018 m.

36 diagrama. Profesionalių Aukščiausiojo Teismo teisėjų moterų dalis, 2020–2022 m. (*)
(šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷⁴⁾)

(*) Duomenys surūšiuoti pagal 2022 m. vertes nuo didžiausių iki mažiausių. **MT**: 2020 m. aukščiausiajame teisme moterų nėra.

37 diagrama. Teisininkų skaičius, 2012, 2019–2021 m. (*) (100 000 gyventojų; šaltinis – Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką advokatas – tai asmuo, kvalifikuotas ir įgaliotas pagal nacionalinę teisę daryti pareiškimus ir veikti savo klientų vardu, verstis teisininko praktika, dalyvauti teismo procese ar konsultuoti savo klientus ir jiems atstovauti teisiniais klausimais (Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija (Rec(2000) 21) dėl laisvės verstis advokato profesija). **DE**: Vokietijoje neskiriamos įvairios advokatų grupės, kaip antai solisitoriai

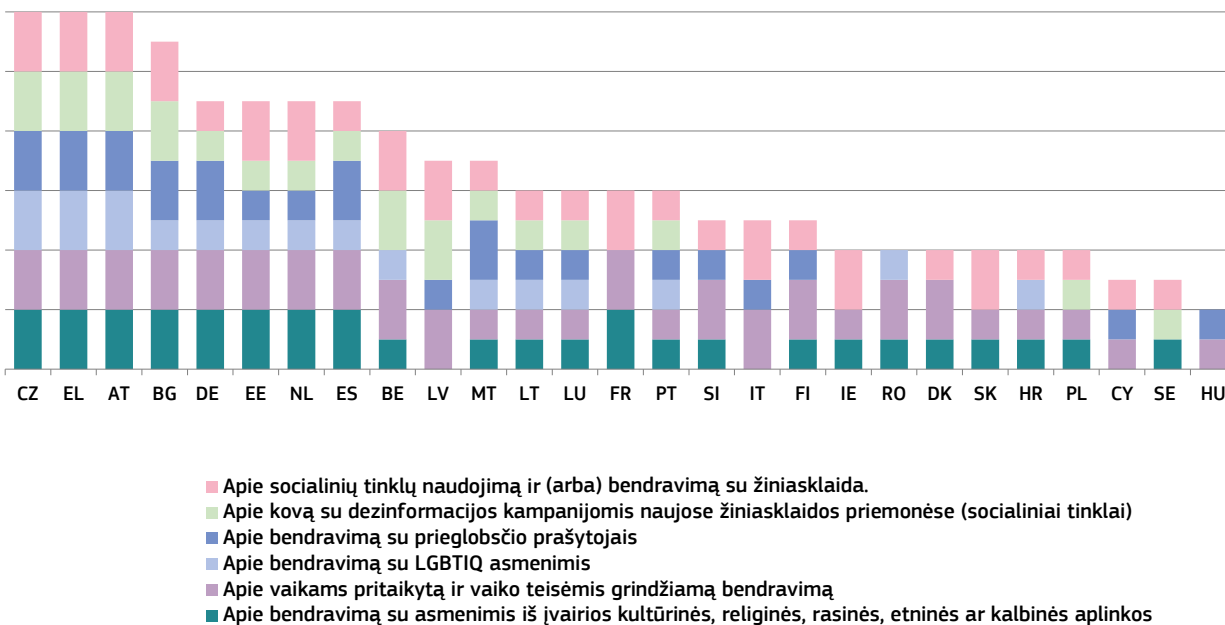
⁷⁴ Europos lyčių lygybės institutas, lyčių statistikos duomenų bazė (https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natrcr_wmid_natrcr_supcr/datatable).

ar baristeriai. **FI:** nuo 2015 m. teikiamas advokatų skaičius apima ir privačiajame sektoriuje dirbančių advokatų, ir viešajame sektoriuje dirbančių advokatų skaičių.

– Mokymas –

Teisėjų mokymas yra svarbus gerinant teismų sprendimų ir piliečiams teikiamų su teisingumo vykdymu susijusių paslaugų kokybę. Toliau pateiktas duomenų rinkinys apima teisėjų mokymą komunikacijos su šalimis ir socialinės žiniasklaidos klausimais.

38 diagrama. Teisėjų komunikacijos mokymo galimybės, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷⁵⁾)

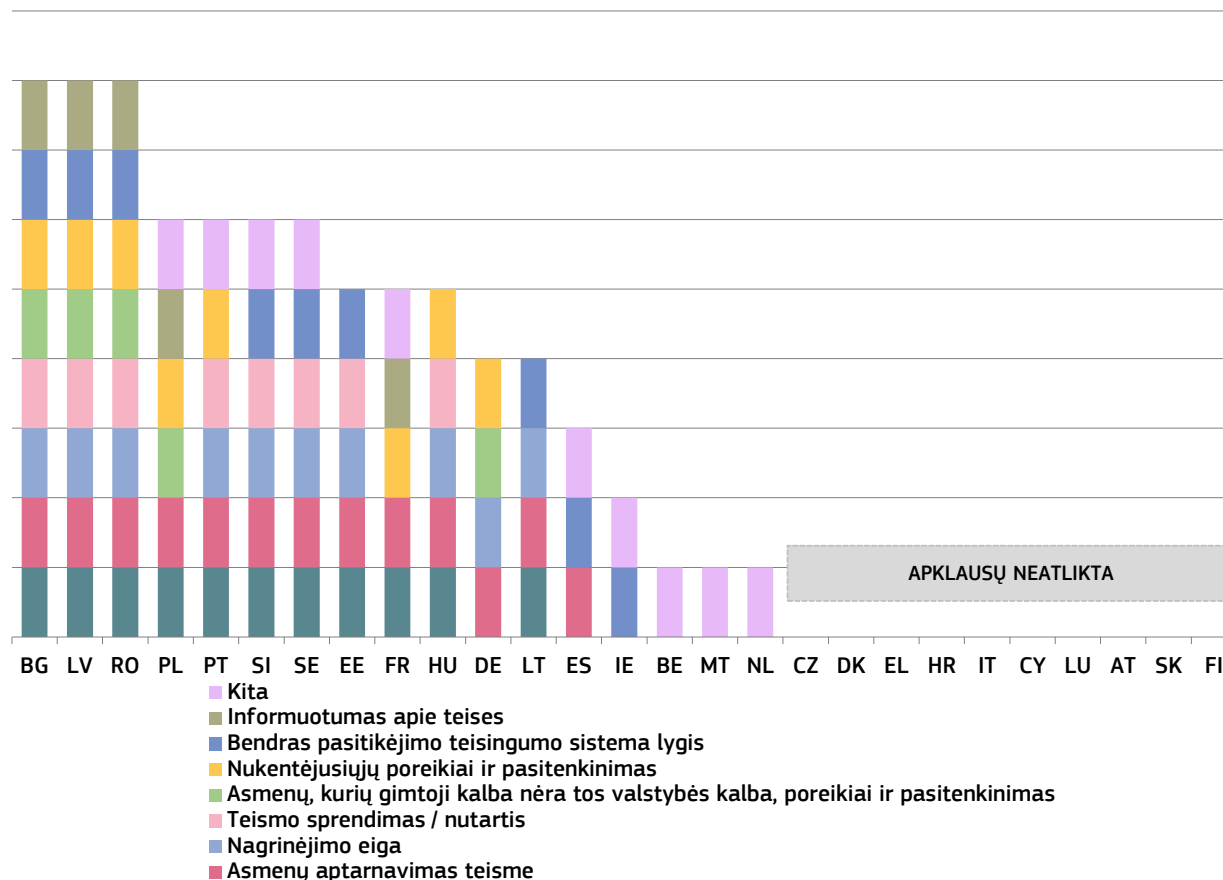
(*) Didžiausias galimas balas – 12. Valstybėms narėms buvo skirtas 1 taškas, jei jos rengia pirminį mokymą, taip pat 1 taškas, jei jos baigė tęstinį mokymą (ne daugiau kaip 2 taškai už kiekvieną mokymo rūšį) pirmiau nurodytomis temomis.

⁷⁵ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su Europos teisėjų mokymo tinklu.

3.2.3. Vertinimo priemonės

Reguliariai atliekant vertinimą teisingumo sistemoje galima geriau reaguoti į esamus ir būsimus iššūkius, taip gerinant jos kokybę. Apklausos (39 diagrama) yra labai svarbios vertinant, kaip teisingumo sistemos veikia teisės specialistų ir teismo proceso dalyvių požiūriu.

39 diagrama. Teismo proceso dalyvių arba teisės specialistų apklausų temos, 2021 m. (*)
(šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷⁶⁾)

(*) Valstybėms narėms buvo skirtas vienas taškas už kiekvieną apklausos temą, nepriklausomai nuo to, ar apklausa atlikta nacionaliniu, regioniniu ar teismo lygmeniu. Kitos temos apėmė COVID-19 poveikį, kaip kuo labiau sumažinti teismo veiklos sutrikimus ir vaizdo ryšio kaip sprendimo būdo plėtrą (IE), nusikalstamų veikų aukų, kurios naudojasi teismų pagalbos aukoms tarnybomis, pasitenkinimą (FR), pagrindinius klausimus, kuriuos reikėtų spręsti, kad teisingumas būtų prieinamesnis smurto šeimoje aukoms (MT), alternatyvių sankcijų naudojimą ir jų veiksmingumą, taip pat pasitikėjimą smurto šeimoje prevencijos sistema, įskaitant intervenciją (PL), bendruosius teismų aspektus; galimybę susipažinti su informacija apie teismus; teismų infrastruktūrą; teismų veikimą; už bylų atsakingą teisėją; turimus išteklius; lojalumą (PT). SE: Švedijos nacionalinė teismų administracija (SNCA) parengė skaitmeninį klausimyną su įvairių rūšių klausimais, kuriuo teismai gali naudotis atlikdami savo apklausas. Be minėtų klausimų, šablone taip pat pateikiami klausimai, ar lengva rasti teismo pastatą ir teismo sales. Kitame klausimų rinkinyje pateikta nuoroda į tai, kaip teismo proceso dalyviai vertina savo asmeninę saugą ir saugumą tiek teismo salėje, tiek už jos ribų ir už teismo pastato ribų.

3.2.4. Skaitmeninimas

⁷⁶ 2021 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

Informacinių ir ryšių technologijų (IRT) naudojimas gali sustiprinti valstybių narių teisingumo sistemas ir padaryti jas prieinamesnes, efektyvesnes, atsparesnes ir parengtas dabartiniams ir būsimiems iššūkiams. Per COVID-19 pandemiją išryškėjo keletas iššūkių, darančių poveikį teisminių institucijų veikimui, ir paaiškėjo, kad reikia toliau didinti nacionalinių teisingumo sistemų skaitmeninimą.

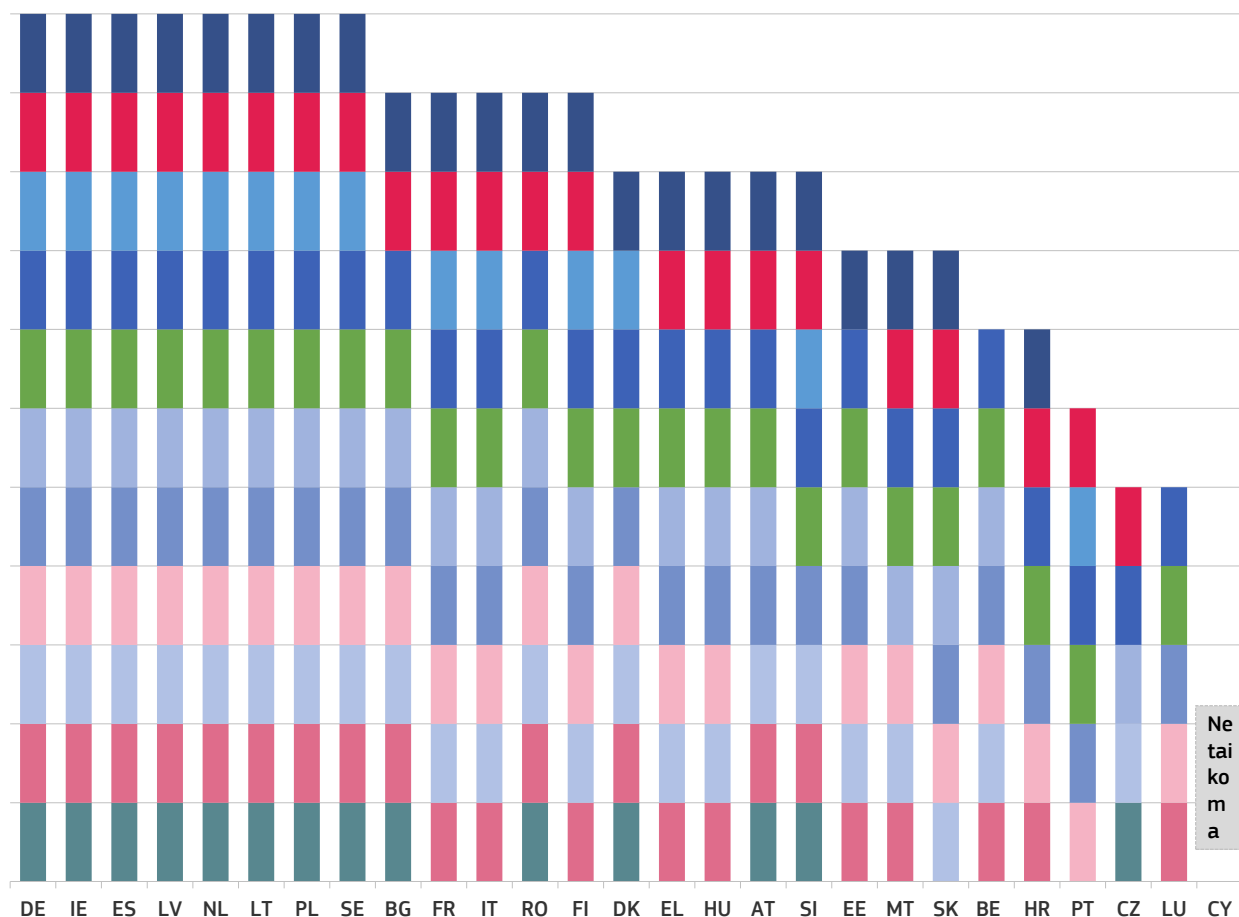
Ankstesnėse ES teisingumo rezultatų suvestinėse pateikta lyginamųjų duomenų apie tam tikrus IRT naudojimo teisingumo sistemose aspektus. Kaip pranešta 2020 m. gruodžio 2 d. Komisijos komunikate dėl teisingumo sistemų skaitmeninimo ES ⁽⁷⁷⁾, ši rezultatų suvestinė buvo reikšmingai papildyta išsamesniais duomenimis apie skaitmeninimą valstybėse narėse. Taip turėtų būti sudarytos sąlygos vykdyti išsamesnę pažangos sričių ir neišspręstų problemų stebėseną.

Kad piliečiams teisingumo sistema naudotis būtų patogų, informacija apie nacionalines teismų sistemas turi būti ne tik lengvai prieinama, bet ir teikiama atsižvelgiant į konkrečių visuomenės grupių, kurioms kitu atveju informaciją gauti būtų sudėtinga, aplinkybes. 41 diagramoje parodytas informacijos prieinamumas internetu ir konkrečios viešosios paslaugos, kurios gali padėti žmonėms naudotis teise kreiptis į teismą.

40 diagrama. Informacijos apie teismų sistemą prieinamumas plačiajai visuomenei internete, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷⁸⁾)

⁷⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Teisingumo sistemų skaitmeninimo Europos Sąjungoje: priemonių rinkinys“, COM(2020)710, ir prie jo pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2020)540.

⁷⁸ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

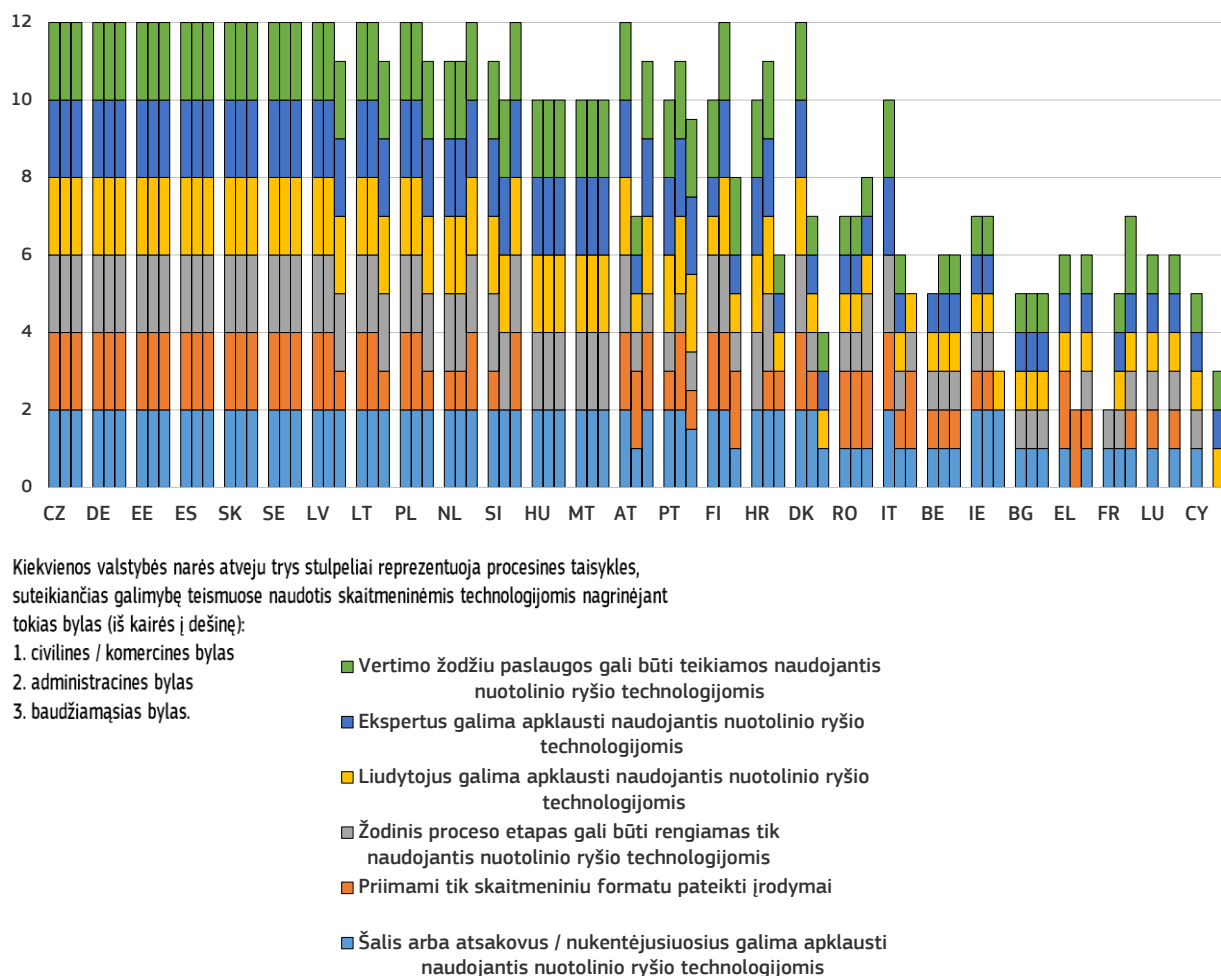

- Asmenys, kurių gimtoji kalba nėra tos valstybės kalba: svetainės, kuriose pateikiama informacija apie teisingumo sistemą
- Kompensacija aukoms: svetainės, kuriose pateikiama aiškiai matoma ir suprantama informacija apie tai, kaip pasinaudoti veikiančiomis sistemomis
- Teisinė pagalba: interaktyvus internetinis modelis, kuris padeda įvertinti tinkamumą gauti teisinę pagalbą
- Teisinė pagalba: informacija apie galimybę gauti teisinę pagalbą svetainėse aiškiai matoma ir suprantama
- Teismo mokesčiai: svetainės, kuriose pateikiama aiškiai matoma ir suprantama informacija apie teismo mokesčius ir galimybes juos sumažinti
- Teisiniai poreikiai: svetainės, kuriose pateikiami kitų organizacijų, nepriklausančių dabartinei teisinės pagalbos sistemai, kontaktai
- Piliečių procesinės teisės: svetainės, kuriose pateikiama informacija yra aiškiai matoma ir suprantama
- Teisingumo sistemos svetainėse pateikiamos kontaktų formos arba e. pašto adresai, kuriais piliečiai gali gauti atsakymą į užklausas
- Svetainė, kurioje pateikiamos nuorodos į visas internetines formas, reikalingas norint pradėti teismo bylą arba dalyvauti teismo byloje
- Išmaniesiems telefonams pritaikytos svetainės, susijusios su teise kreiptis į teismą
- Plačiosios visuomenės švietimas teisės aktuose įtvirtintų teisių klausimais naudojantis internetinėmis interaktyviomis mokymo priemonėmis

(*) DE: kokią informaciją reikia teikti internetu, sprendžiama kiekvienoje federalinėje žemėje ir federaliniu lygmeniu.

Siekiant naudoti skaitmenines priemones civilinėse, komercinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose dažnai būtinas tinkamas reglamentavimas nacionalinėmis procesinėmis taisyklėmis. 41 diagramoje parodytos teisės aktais nustatytos įvairių subjektų galimybės naudoti nuotolinio ryšio technologijas (pvz., vaizdo konferencijas) teismo ir su teismais susijusiose procedūrose, taip pat parodyta dabartinė padėtis, susijusi su skaitmeninių įrodymų priimtinumu.

41 diagrama. Procesinės taisyklės, sudarančios galimybę teismuose naudoti skaitmenines technologijas nagrinėjant civilines ir komercines, administracines ir baudžiamąsias bylas, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁷⁹⁾)

(*) Pirmajame stulpelyje pateiktos kiekvienos valstybės narės civilinėse / komercinėse bylose taikomos procesinės taisyklės, antrajame stulpelyje – administracinėse bylose taikomos procesinės taisyklės, o trečiame stulpelyje – baudžiamosiose bylose taikomos procesinės taisyklės. Didžiausias galimas balas – 12. Pagal kiekvieną kriterijų du taškai skirti, jei tokia galimybė yra atitinkamai visose civilinėse ir komercinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose (baudžiamosiose bylose šalių išklauso galimybė apėmė ir atsakovus, ir nukentėjusiuosius). Tais atvejais, kai tokios galimybės nėra visose bylose, taškų suma padalyta iš dviejų. Tose valstybėse narėse, kuriose nedaromas skirtumas tarp civilinių / komercinių ir administracinių bylų, kiekvienai sričiai skirtas vienodas taškų skaičius. **CY, LU:** nėra duomenų apie administracines bylas.

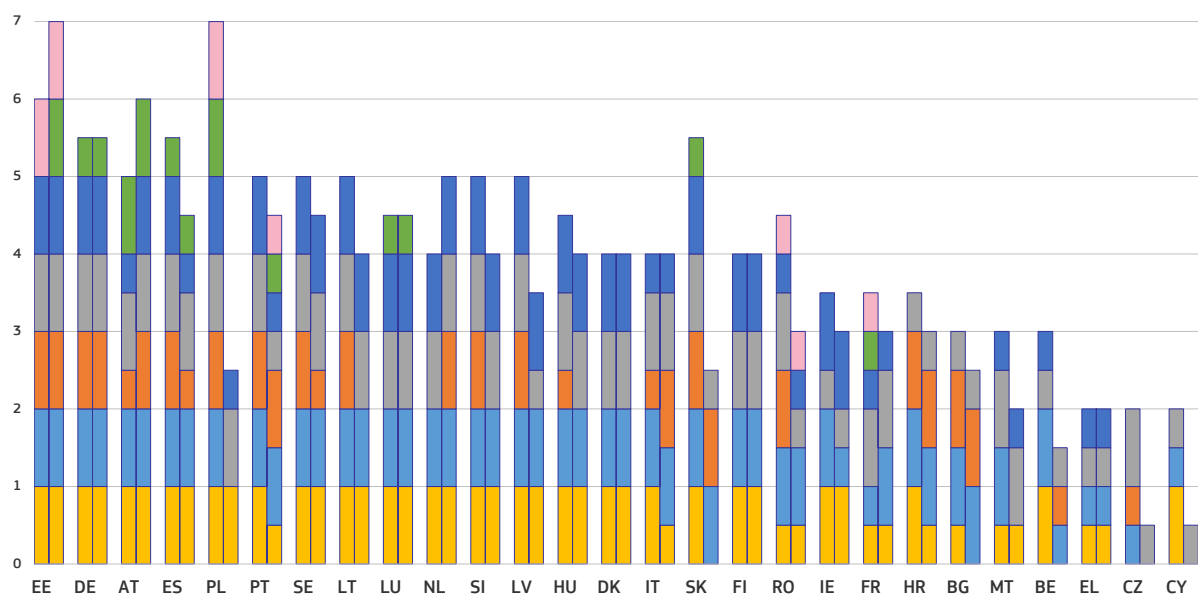
⁷⁹ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

– Skaitmeninių priemonių naudojimas –

Be skaitmeniniam amžiui tinkamų procesinių taisyklių, teismai ir prokuratūros turi turėti tinkamas nuotolinio ryšio ir saugios nuotolinės prieigos prie darbo vietos priemones ir infrastruktūrą (42 diagrama). Tinkama infrastruktūra ir įranga taip pat reikalinga saugiams elektroniniams ryšiams tarp teismų / prokuratūrų ir teisės specialistų bei institucijų (43 ir 44 diagramos).

IRT, įskaitant inovacines technologijas, labai palengvina teisminių institucijų darbą, todėl svariai prisideda prie teisingumo sistemų kokybės. Įvairių skaitmeninių priemonių prieinamumas teisėjams, prokuratūroms ir teismo darbuotojams gali supaprastinti darbo procesus, užtikrinti teisingą darbo krūvio paskirstymą ir padėti sutaupyti daug laiko.

42 diagrama. Teismų ir prokuratūrų naudojimas skaitmeninėmis technologijomis, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁸⁰⁾)

Dviejuose stulpeliuose parodomas

skaitmeninių technologijų naudojimas kiekvienos valstybės narės toliau išvardytose institucijose (iš kairės į dešinę):

1. teismai

2. prokuratūra

■ Paskirstytojo registro technologijų (blokų grandinės) naudojimas

■ Dirbtinio intelekto prietaikų naudojimas vykdant pagrindinę veiklą

■ Darbuotojai gali saugiai dirbti nuotoliniu būdu

■ Naudojimasis nuotolinio bendravimo technologijomis, visų pirma vaizdo konferencijų

■ Elektroninis bylų paskirstymas, įskaitant automatizuotą paskirstymą, pagrįstą objektyviais kriterijais

■ Elektroninės bylų valdymo sistemos naudojimas

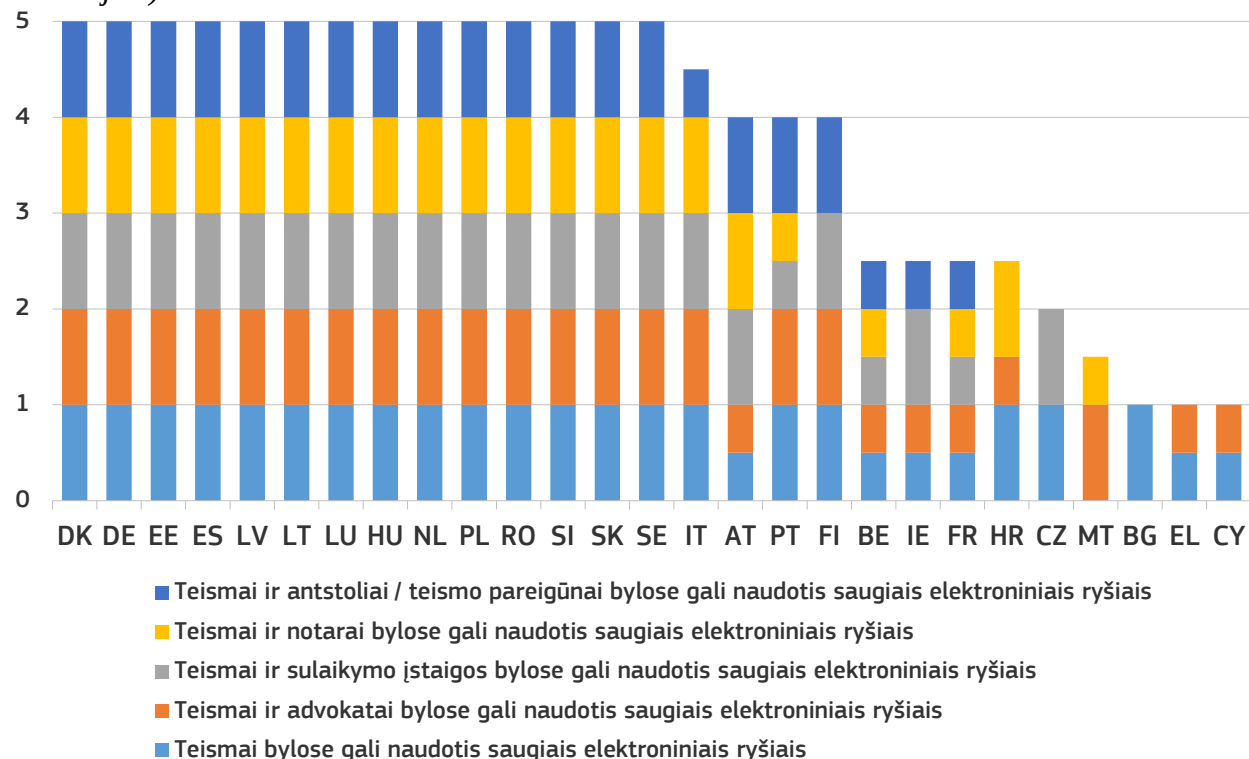
■ Teisėjai / prokurorai gali saugiai dirbti nuotoliniu būdu

⁸⁰ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

(*) Didžiausias galimas balas – 7 taškai. Pagal kiekvieną kriterijų vienas taškas skirtas, jei atitinkamai teismai ir prokuratūros naudojasi tam tikra technologija, o 0,5 taško – jei jie ta technologija naudojami ne visada.

Saugūs elektroniniai ryšiai gali padėti gerinti teisingumo sistemų kokybę. Galimybė teismams elektroninėmis priemonėmis palaikyti ryšius tarpusavyje, taip pat su teisės specialistais ir kitomis institucijomis, gali supaprastinti procesus ir sumažinti poreikį palaikyti ryšius naudojantis popieriniais dokumentais ir fiziškai dalyvaujant, o dėl to sutrumpėtų ikiteisminių procedūrų ir teismo procesų trukmė.

43 diagrama. Teismai: elektroninių ryšių priemonės, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija⁸¹)

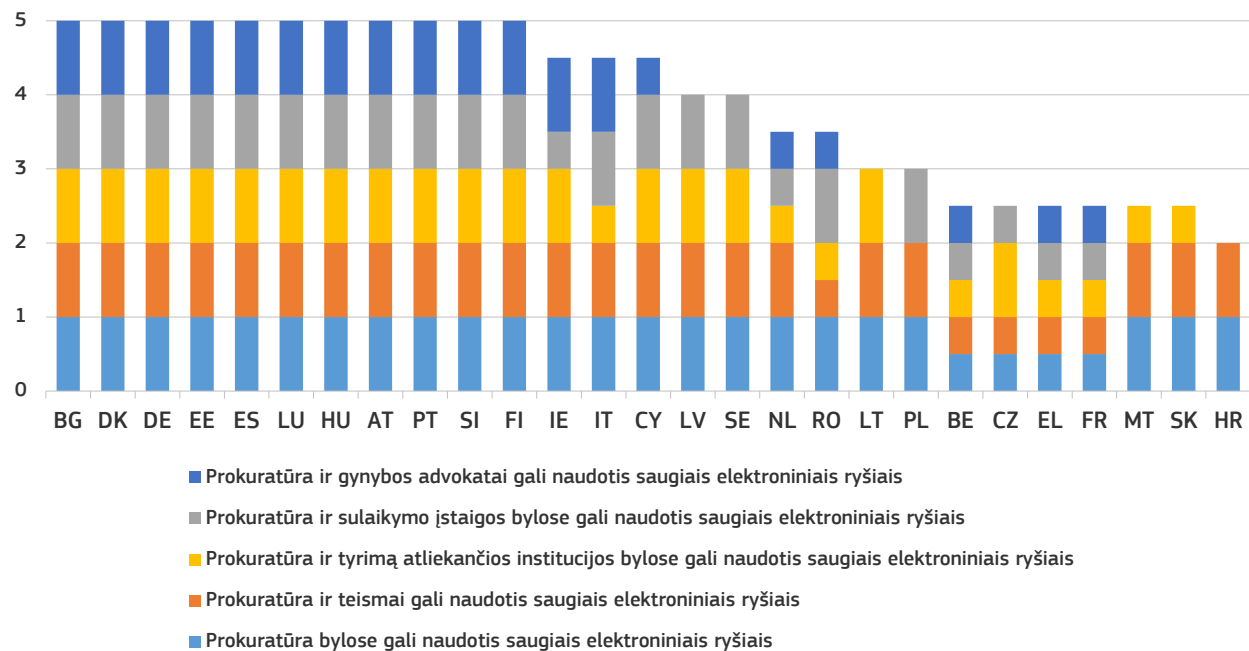

(*) Didžiausias galimas balas – 5 taškai. Pagal kiekvieną kriterijų skirtas vienas taškas, jei teismams yra prieinamos saugių elektroninių ryšių priemonės. 0,5 taško skirta, kai tokia galimybė yra ne visais atvejais. **FI**: notarų užduotys nesusijusios su teismais, todėl nėra pagrindo jiems suteikti saugaus ryšio galimybę.

Prokuratūros yra baudžiamosios teisenos sistemos veikimui būtinos institucijos. Joms taip pat naudinga turėti galimybę naudotis saugiu elektroniniu ryšių kanalu, kuris gali palengvinti jų darbą ir pagerinti teismo procesų kokybę. Galimybė palaikyti saugius elektroninius ryšius tarp prokuratūrų ir tyrimus atliekančių tarnybų, gynybos advokatų ir teismų padėtų racionaliau ir efektyviau organizuoti teismo procesus.

⁸¹ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

44 diagrama. Prokuratūra: elektroninių ryšių priemonės, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁸²⁾)

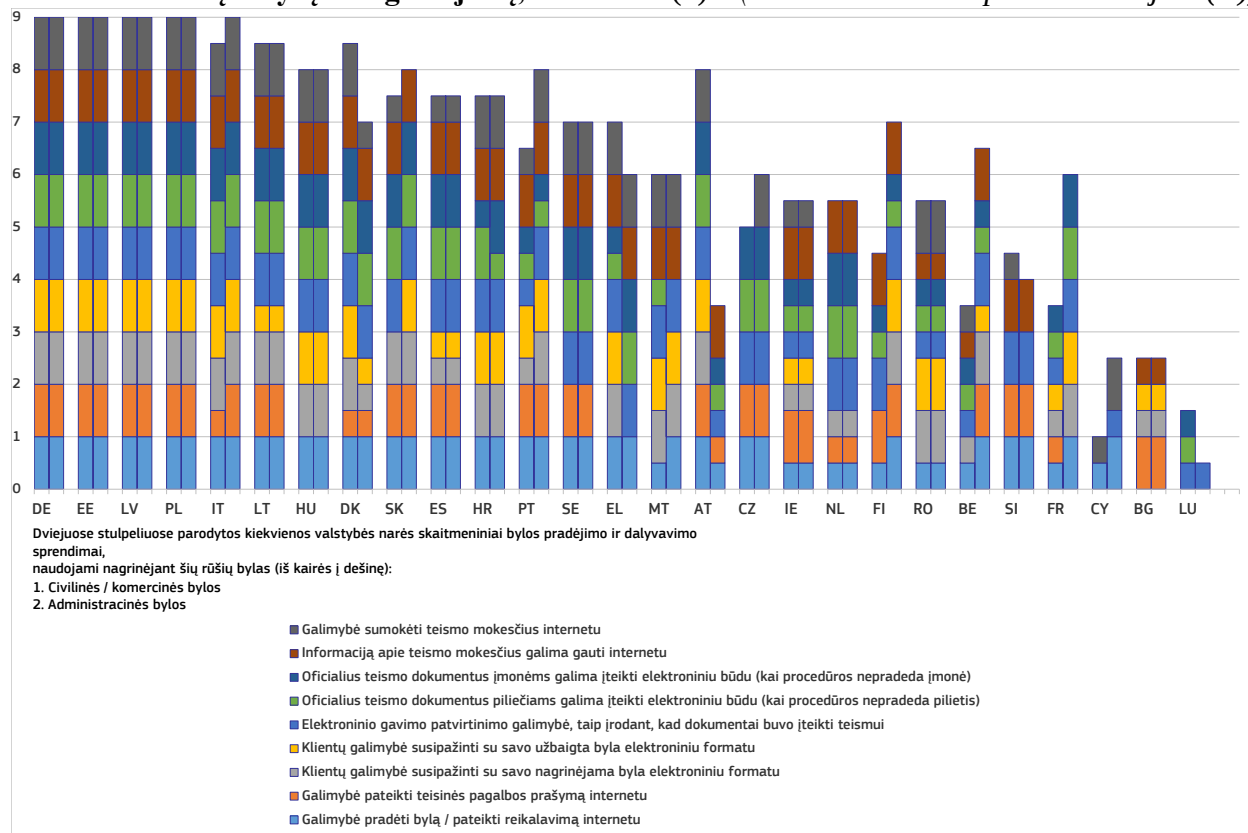
(*) Didžiausias galimas balas – 5 taškai. Pagal kiekvieną kriterijų skirtas vienas taškas, jei prokuratūroms yra prieinamos saugių elektroninių ryšių priemonės. 0,5 taško skirta, jei tokia galimybė yra ne visais atvejais. Elektroninių ryšių priemonių prieinamumas prokuratūroje apima ryšius su prokuratūros samdomais teisininkais.

⁸² 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

– Elektroninė teismų prieiga –

Galimybė atlikti konkrečius teismo proceso etapus elektroninėmis priemonėmis yra teisingumo sistemų kokybei svarbus aspektas. Galimybė elektroninėmis priemonėmis teikti ieškinius, galimybė stebėti ir vykdyti procesą internetu arba įteikti dokumentus elektroninėmis priemonėmis gali labai pagerinti galimybes kreiptis į teismą piliečiams ir įmonėms (ar jų teisiniams atstovams), taip pat sumažinti vėlavimą ir sąnaudas. Tokių skaitmeninių viešųjų paslaugų prieinamumas padėtų labiau priartinti teismus prie piliečių ir įmonių, taigi padidėtų visuomenės pasitikėjimas teisingumo sistema.

45 diagrama. Skaitmeniniai sprendimai, kaip inicijuoti ir stebėti civilinių, komercinių ir administracinių bylų nagrinėjimą, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁸³⁾)

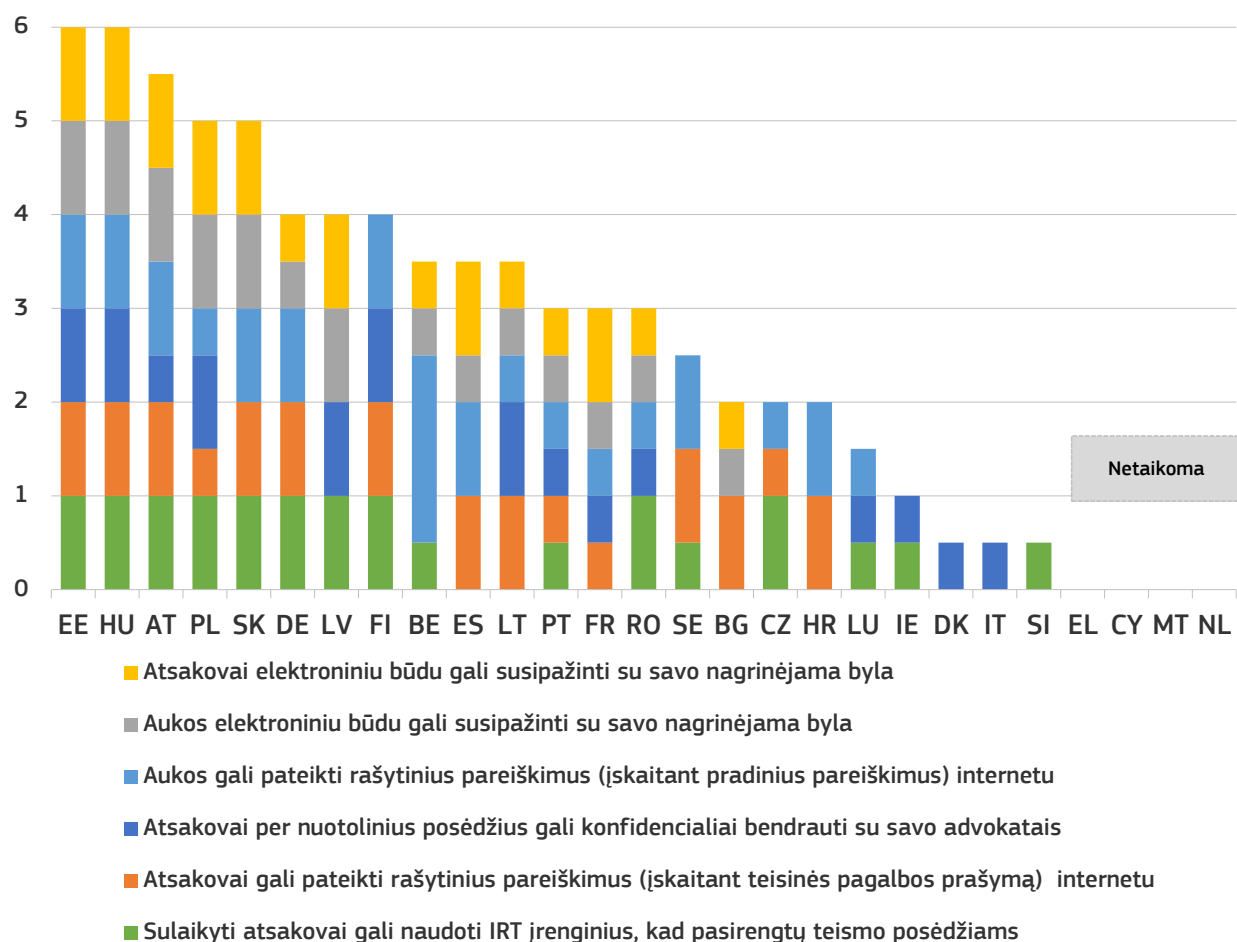

(*) Didžiausias galimas balas – 9 taškai. Pagal kiekvieną kriterijų skirtas vienas taškas, jei tokia galimybė yra atitinkamai visose civilinėse ir komercinėse bei administracinėse bylose. 0,5 taško skirta, jei tokia galimybė yra ne visose bylose. Tose valstybėse narėse, kuriose civilinės ir komercinės bei administracinės bylos neskiriamos, tas pats taškų skaičius skirtas už abi sritis.

⁸³ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

Skaitmeninių priemonių naudojimas teismo procesams baudžiamosiose bylose vykdyti ir stebėti taip pat gali padėti užtikrinti aukų ir kaltinamųjų teises. Pavyzdžiui, skaitmeninės priemonės gali suteikti galimybę konfidencialiai palaikyti nuotolinę ryšį tarp atsakovų ir jų advokatų, suteikti sulaikytiems atsakovams galimybę pasirengti bylos svarstymui ir padėti nusikaltimų aukoms išvengti antrinės viktimizacijos.

46 diagrama. Skaitmeniniai sprendimai, kaip vykdyti ir stebėti baudžiamųjų bylų teismo procesus, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ⁽⁸⁴⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 6 taškai. Pagal kiekvieną kriterijų skirtas vienas taškas, jeigu tokia galimybė yra visose baudžiamosiose bylose. 0,5 taško skirta, jei tokia galimybė yra ne visose bylose.

– Galimybė susipažinti su teismų sprendimais –

Užtikrinus, kad teismų sprendimai būtų prieinami internetu, padidinamas teisingumo sistemų skaidrumas, piliečiams ir įmonėms padedama geriau suprasti savo teises, ir tai gali padėti didinti teismų praktikos nuoseklumą. Tinkama teismo sprendimų skelbimo internete tvarka turi esminę reikšmę kuriant patogias naudoti paieškos sistemas ⁽⁸⁵⁾, kurios padėtų užtikrinti didesnę teismų praktikos prieinamumą teisės specialistams ir plačiai visuomenei. Suteikiant lengvą prieigą ir

⁸⁴ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

⁸⁵ Žr. *Aukščiausiųjų teismų valdymo geriausios praktikos vadovą*, parengtą pagal projektą „Aukščiausieji teismai kaip teismų sistemų veiksmingumo garantija“, p. 29.

galimybę paprastai pasinaudoti ankstesne teismų praktika, teisingumo sistemoje galima naudoti algoritmus, taigi galima naudoti specialistams naudingas inovacines teisinės technologijas.

Skelbiant teismų sprendimus internete, būtina derinti įvairius interesus ir laikytis teisės ir politikos priemonėmis nustatytų ribų. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas ⁽⁸⁶⁾ visapusiškai taikomas teismų tvarkomiems asmens duomenims. Vertinant, kokius duomenis reikia skelbti viešai, būtina tinkamai suderinti teisę į duomenų apsaugą ir pareigą skelbti teismo sprendimus, kad būtų užtikrintas teisingumo sistemos skaidrumas. Tai ypač aktualu, kai yra viršesnis viešasis interesas, kuriuo grindžiamas duomenų atskleidimas. Pagal daugumos šalių teisės aktus arba praktiką reikalaujama, kad teismų sprendimuose, prieš juos skelbiant, duomenys sistemingai arba paprašius būtų nuasmeninami arba pseudoniminami ⁽⁸⁷⁾. Teismų parengti duomenys taip pat reglamentuojami pagal ES teisės aktus, susijusius su atviraisiais duomenimis ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotiniu naudojimu ⁽⁸⁸⁾.

Kai teismų sprendimai rengiami kompiuterio skaitomu formatu ⁽⁸⁹⁾, kaip parodyta 49 diagramoje, teisingumo sistemoje naudoti algoritmus tampa lengviau ⁽⁹⁰⁾.

47 diagrama. Paskelbtų teismų sprendimų prieinamumas plačiai visuomenei internetu, 2022 m. (*) (*civilinių, komercinių, administracinių ir baudžiamųjų bylų, visų instancijų teismų; šaltinis – Europos Komisija* ⁽⁹¹⁾)

⁸⁶ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

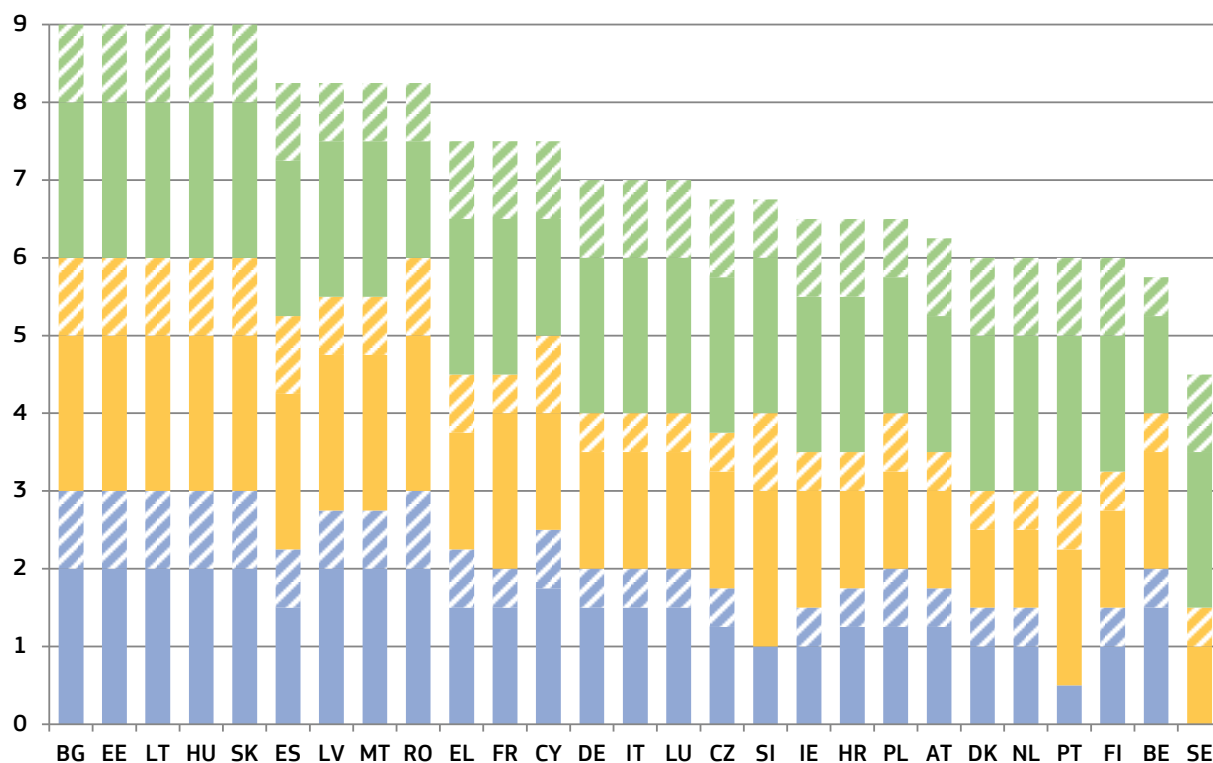
⁸⁷ Anoniminimas / pseudoniminimas yra veiksmingesnis, jei tai daroma naudojantis algoritmu. Tačiau algoritmai nesupranta konteksto, todėl reikalinga žmogaus priežiūra.

⁸⁸ 2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/98/EB dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 345, 2003 12 31, p. 90) ir 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1024 dėl atvirųjų duomenų ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 172, 2019 6 26, p. 56).

⁸⁹ Sprendimai rengiami pagal standartus (pvz. „Akoma Ntoso“), o jų metaduomenis galima parsisiųsti nemokamai kaip duomenų bazę arba naudojantis kitomis automatizuotomis priemonėmis (pvz. taikomųjų programų sąsaja).

⁹⁰ Taip pat žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų strategija“ (COM(2020) 66 *final*), Komisijos baltąją knygą „Dirbtinis intelektas. Europos požiūris į kompetenciją ir pasitikėjimą“ (COM(2020) 65 *final*) ir Tarybos bei Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų išvadas dėl geriausios praktikos, susijusios su teismų sprendimų paskelbimu internete (OL C 362, 2018 10 8, p. 2).

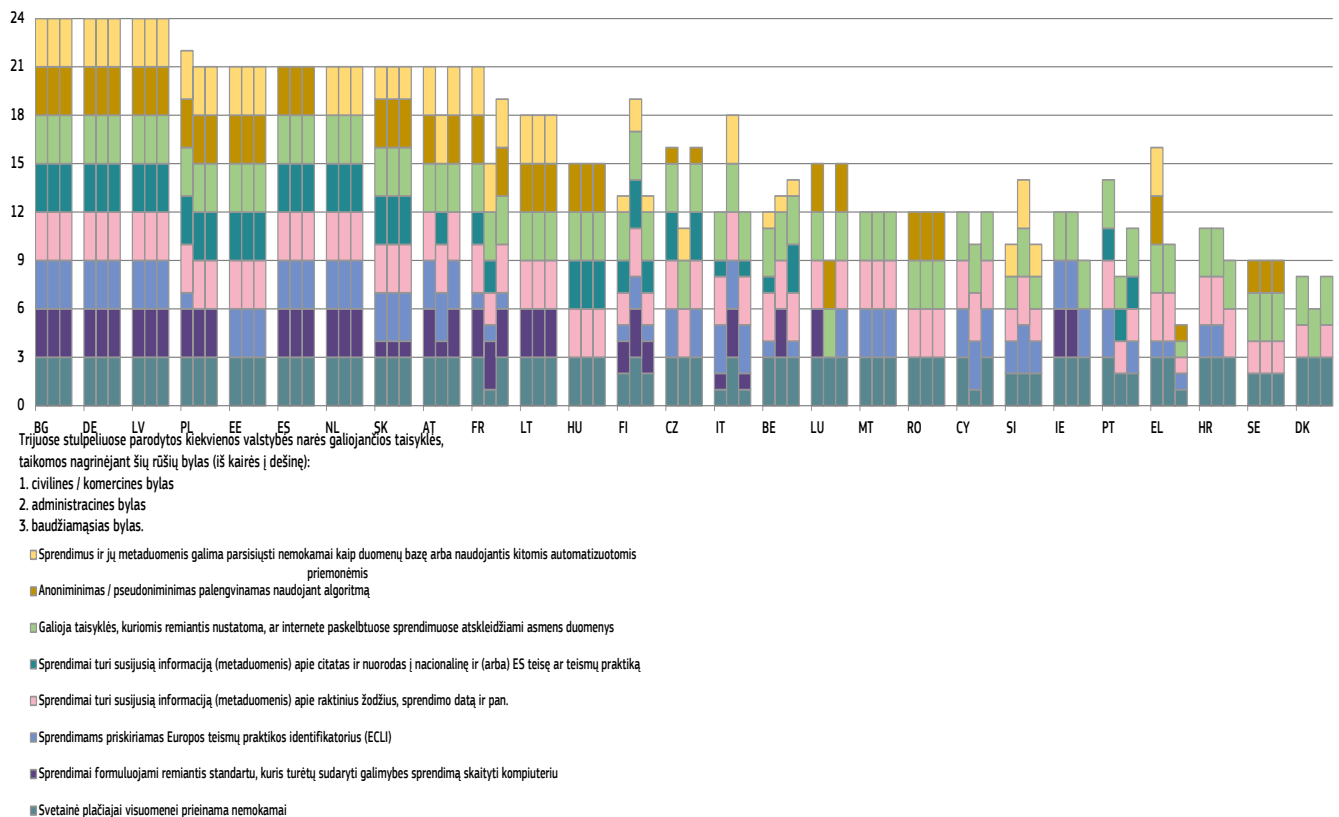
⁹¹ 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

- Aukštesnės instancijos baudžiamųjų bylų teismai
- Aukščiausios instancijos teismai
- Antros instancijos baudžiamųjų bylų teismai
- Antros instancijos teismai (civilinių, baudžiamųjų ir administracinių bylų teismai)
- Pirmos instancijos baudžiamųjų bylų teismai
- Pirmos instancijos teismai (civilinių, baudžiamųjų ir administracinių bylų teismai)

(*) Didžiausias galimas balas – 9 taškai. Kiekvienai teismų instancijai skirta po vieną tašką, jei yra prieinami visi tos instancijos civilinių ir komercinių, administracinių ir baudžiamųjų bylų sprendimai, 0,75 taško, kai yra prieinama dauguma sprendimų (daugiau kaip 50 proc.), ir 0,5 taško, jei prieinami tik kai kurie sprendimai (mažiau nei 50 proc.). Jei valstybėje narėje yra tik dviejų instancijų teismai, taškai skirti kaip už trijų instancijų teismus – už tą atitinkamą instanciją, kurios nėra, skirta tiek pat taškų kiek už atitinkamos aukštesnės instancijos teismus. Tose valstybėse narėse, kuriose dvi teisės sritys (civilinė bei komercinė teisė ir administracinė teisė) neatskiriamos, vienodas taškų skaičius skirtas už abi sritis. **BE**: civilinėse ir baudžiamosiose bylose kiekvienas teismas pats priima sprendimą dėl savo sprendimų paskelbimo. **DE**: dėl to, ar pirmosios instancijos teismų sprendimai turi būti prieinami internetu, nusprendžiama kiekvienoje federalinėje žemėje. **AT**: dėl to, kurie sprendimai turi būti paskelbti, sprendžia pirmosios ir antrosios instancijų teismų teisėjai. Aukščiausiojo Teismo sprendimai, kuriais atmetamas apeliacinis skundas, tačiau nenurodomi tokio sprendimo motyvai, neskelbiami. Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimai, kuriuos priėmė vienas teisėjas, skelbiami, jei atitinkamas teisėjas nusprendžia juos paskelbti. Be to, neskelbiami sprendimai, kuriuose spręsti teisės klausimai jau priklauso nusistovėjusiai Aukščiausiojo administracinio teismo jurisprudencijai, ir nesudėtingi sprendimai dėl procesų nutraukimo. **NL**: teismai sprendžia dėl sprendimų paskelbimo pagal paskelbtus kriterijus. **PT**: dėl sprendimų paskelbimo sprendžia teisme sudaryta komisija. **SI**: neskelbiami procesiniai sprendimai, neturintys (beveik) jokios reikšmės teismų praktikai; iš sprendimų bylose, kurios iš esmės tapačios (pvz., jungtinės bylos), skelbiamas tik pagrindinis sprendimas (kartu su to paties turinio bylų dokumentų sąrašu). Atskiri aukštesnieji teismai sprendžia, kuriuos sprendimus galima paskelbti. **SK**: sprendimai dėl kelių rūšių civilinių bylų, kaip antai paveldėjimo ar tėvystės nustatymo, neskelbiami. **FI**: teismai sprendžia, kuriuos sprendimus reikia paskelbti.

48 diagrama. Teismų sprendimų rengimo kompiuterio skaitomu formatu tvarka, 2022 m. (*)
(civilinėse, komercinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose, visų instancijų teismuose;
šaltinis – Europos Komisija ⁽⁹²⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 24 taškai už bet kurio tipo bylą. Visų trijų instancijų (pirmosios, antrosios ir trečiosios) lygmenimis po vieną tašką galima skirti, jei atitinkama tvarka taikoma visiems teismų sprendimams. Jei ta tvarka taikoma tik kai kuriems tam tikros instancijos teismų sprendimams, skiriama tik pusė taško. Jei valstybėje narėje yra tik dvi teismų instancijos, taškai skirti kaip už trijų instancijų teismus – už tą atitinkamą instanciją, kurios nėra, skirta tiek pat taškų kiek už atitinkamos aukštesnės instancijos teismus. Tose valstybėse narėse, kuriose dvi teisės sritys (civilinė ir komercinė teisė bei administracinė teisė) neskiriamos, vienodas taškų skaičius skirtas už abi sritis. **ES:** Generalinės teismų tarybos (CGPJ) duomenų bazės komerciniais tikslais naudoti arba masiškai iš jos siųsti informacijos neleidžiama. Šią informaciją naudojant duomenų bazėms rengti arba komerciniais tikslais būtina laikytis CGPJ Teismų dokumentacijos centro nustatytos procedūros ir sąlygų. **IE:** teismo sprendimai anoniminami šeimos teisėje, vaikų priežiūros ir kitose srityse, kuriose pagal įstatymą reikalaujama arba teisėjas nurodo šalių ar asmenų tapatybę, kurios negalima atskleisti.

⁹² 2022 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

3.2.5. Išvados apie teisingumo sistemų kokybę

Sukurti kokybišką teisingumo sistemą padeda lengva prieiga, pakankami ištekliai, veiksmingos vertinimo priemonės ir skaitmeninimas. Visuomenė ir įmonės tikisi, kad veiksminga teisingumo sistema priims kokybiškus sprendimus. 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama lyginamoji šių veiksmų analizė.

Prieinamumas

2023 m. rezultatų suvestinėje dar kartą apžvelgiami įvairūs elementai, kuriais prisidedama prie žmonėms palankios teisingumo sistemos:

- 1) **teisinės pagalbos prieinamumas ir teismo mokesčių dydis** daro didelį poveikį galimybei kreiptis į teismą, visų pirma skurde gyvenantiems arba skurdo riziką patiriantiems asmenims. 24 diagramoje parodyta, kad 5 valstybėse narėse asmenys, kurių pajamos nesiekia Eurostato nustatytos skurdo ribos, teisinės pagalbos negautų. Teismo mokesčių dydis (25 diagrama) nuo 2016 m. iš esmės išliko stabilus, nors 5 valstybėse narėse teismo mokesčiai buvo mažesni nei 2021 m., visų pirma nagrinėjant mažos vertės ieškinius. Teismo mokesčių našta išlieka neproporcingai didesnė atsižvelgiant į mažos vertės ieškinius. Sunkumai prašant teisinės pagalbos ir dideli teismo mokesčiai 4 valstybėse narėse galėtų atgrasyti skurde gyvenančius žmones nuo bandymo kreiptis į teismą.
- 2) 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau analizuojama, kokiais būdais valstybės narės skatina savanoriškai naudotis **alternatyvaus ginčų sprendimo būdais (AGS)** (26 diagrama), įskaitant galimybę naudotis skaitmeninėmis technologijomis. Bendra padėtis nuo 2021 m. nepasikeitė: 3 valstybės narės deda daugiau pastangų, tačiau 3 valstybės narės taip pat sumažino skatinimo naudotis AGS priemonių skaičių. Apskritai būdų, kuriais skatinama naudoti AGS metodus, skaičius yra mažesnis nagrinėjant administracinius ginčus, palyginti su civiliniais ir komerciniais, darbo ir vartotojų ginčiais.
- 3) 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pirmą kartą apžvelgiamos konkrečios priemonės, kuriomis siekiama padėti **asmenims, kuriems gresia diskriminacija, ir vyresnio amžiaus asmenims** kreiptis į teismą. 27 diagramoje parodyta, kad 17 valstybių narių teikia informaciją apie asmenų, kuriems gresia diskriminacija, teises, o 22 valstybės narės suteikia lengvą fizinę prieigą prie teismo pastatų. 14 valstybių narių sudaro sąlygas nevyriausybinėms organizacijoms inicijuoti arba dalyvauti procese asmenų, kuriems gresia diskriminacija, vardu arba jiems padedant, taip pat sudaryti palankesnes sąlygas teismo procese dalyvauti vyresnio amžiaus žmonėms. Be to, 2021 m. teismo proceso dalyvių apklausose trečdalis valstybių narių ėmėsi veiksmų, kad teisinė pagalba būtų prieinamesnė vyresnio amžiaus žmonėms, o tik 4 valstybės narės klausė apie asmenų, kuriems gresia diskriminacija, poreikius ir pasitenkinimo lygį.
- 4) 29 diagramoje parodyta, kad valstybės narės **lygybės įstaigoms** taip pat suteikė **įgaliojimus padėti aukoms kreiptis į teismą**. Šių metų rezultatų suvestinėje pirmą kartą pateikiama šios srities apžvalga. Lygybės įstaigos trečdalyje valstybių narių gali priimti privalomus sprendimus diskriminacijos atvejais. 22 valstybėse narėse jos gali pasiūlyti šalims galimybę siekti pasinaudoti AGS (pvz., tarpininkavimo ar taikinimo procedūromis). 18 valstybių narių

lygybės įstaigos diskriminacijos atvejais gali veikti teisme nukentėjusiųjų arba savo vardu, o 16 valstybių narių jos gali pateikti teismui savo pastabas kaip ekspertas arba *amicus curiae* (ne bylos šalis, kuriai leidžiama padėti teismui teikiant informaciją, ekspertines žinias ar įžvalgas, turinčias įtakos bylos klausimams).

- 5) Be to, pirmą kartą apžvelgiamos pasirinktos konkrečios **smurto prieš moteris ir smurto šeimoje aukoms** skirtos priemonės. 28 diagramoje parodyta, kiek nagrinėtų apsaugos priemonių yra nustatyta kiekvienoje valstybėje narėje. 12 valstybių narių nustatytos visos apsaugos priemonės, pvz., speciali aukų apsauga arba internetinė prieiga prie konkrečios informacijos. Vis dėlto, beveik ketvirtadalis valstybių narių nesuteikia internetinės prieigos prie konkrečios informacijos apie smurto šeimoje prevenciją, paramos ir apsaugos paslaugas arba teisinės informacijos apie smurtą prieš moteris / smurtą šeimoje ir aukų teises.
- 6) 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje išsamiau analizuojami tam tikri **viešojo administravimo institucijų veiksmų ir neveikimo teisminės kontrolės** aspektai, remiantis konkrečiais veiklos scenarijais (30 diagrama). Diagramoje parodytas konkrečių valstybės atsakomybės pagal valstybių narių režimą formų pripažinimas ir taikymas, kai dėl valstybės elgesio, kuriuo pažeidžiama ES teisė, padaroma žala arba kai ES teisės pažeidimas padaromas dėl teismo, kuris veikė kaip paskutinė instancija, sprendimo. Ši atsakomybė jau buvo pripažinta konkrečiose bylose 5 valstybių narių nacionaliniuose teismuose dėl valstybės elgesio, kuriuo buvo padaryta žala, ir 10 valstybių narių nacionaliniuose teismuose dėl teismų, kurie veikė kaip paskutinė instancija, priimtų sprendimų. Be šių konkrečių apsaugos priemonių, gali būti ir kitų bendresnio pobūdžio valstybės atsakomybės formų. 24 valstybėse narėse įmonės gali gauti finansinę kompensaciją už žalą, padarytą dėl administracinių sprendimų arba administracijos neatsakymo, o teismai gali sustabdyti administracinių sprendimų vykdymą. Šie aspektai gali turėti įtakos investuotojų pasitikėjimui, verslo aplinkai ir bendrosios rinkos veikimui, todėl juos reikia atidžiau stebėti.
- 7) 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje apžvelgiamos pasirinktos priemonės, kurias valstybės narės taiko siekdamos užtikrinti **vaikams pritaikytą teisingumo sistemą**. 31 diagramoje pavaizduotos konkrečios priemonės, kurias galima taikyti tais atvejais, kai vaikas dalyvauja kaip auka arba įtariamasis / kaltinamasis. Apskritai, palyginti su 2021 m., padėtis pagerėjo. Remiantis turima informacija, dabar iš viso 17 valstybių narių: suteikia galimybę daryti vaikų apklausos garso ir vaizdo įrašus; užtikrina vaikams pritaikytą aplinką ir veiksmingą vaikų dalyvavimą teismo posėdžiuose; teikia informaciją vaikui suprantamu būdu ir pasirūpina advokato pagalba. Nepaisant šių nurodytų patobulinimų, visų pirma susijusių su vaikams teikiama teisine pagalba, vaikams, kurie procese dalyvauja kaip įtariamieji arba kaltinamieji, vis dar taikoma mažiau konkrečių apsaugos priemonių nei tiems, kurie dalyvauja kaip aukos.

Ištekliai

Kokybiškos teisingumo sistemos valstybėse narėse priklauso nuo pakankamų finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Tam reikia tinkamų investicijų į fizinę ir techninę infrastruktūrą, pradinį bei tęstinį mokymą ir teisėjų įvairovę, įskaitant lyčių pusiausvyrą. Iš 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės matyti toliau išvardytos aplinkybės.

- 8) Apskritai kalbant apie **finansinius išteklius**, pažymėtina, kad 2021 m. bendros valdžios

sektoriaus išlaidos teismams daugumoje valstybių narių išliko stabilios, tačiau tarp valstybių narių išlieka išlaidų vienam gyventojui ir BVP procentinės dalies didelių skirtumų (32 ir 33 diagramos). 2021 m. 21 valstybė narė padidino savo išlaidas, išreikštas BVP procentine dalimi (padidėjo, palyginti su 2020 m.), o 3 valstybės narės taip pat padidino išlaidas vienam gyventojui.

- 9) Pirmą kartą šių metų rezultatų suvestinėje pateikiamas teisėjų ir prokurorų metinio **darbo užmokesčio** ir vidutinio metinio darbo užmokesčio šalyje santykis (34 diagrama).
- 10) Tarp aukščiausiųjų teismų teisėjų 20 valstybių narių (36 diagrama) moterų vis dar yra **mažiau** nei 50 proc., o 7 valstybėse narėse – pusė ar daugiau. Trejų metų laikotarpio (2020–2022 m.) duomenys rodo skirtingus lygius ir tendencijas valstybėse narėse.
- 11) Siekdamos **pagerinti komunikaciją** su pažeidžiamomis grupėmis (38 diagrama), visos valstybės narės rengia mokymus, kaip bendrauti su prieglobsčio prašytojais ir (arba) skirtingos kultūrinės, religinės, etninės ar kalbinės kilmės asmenimis. Be to, 15 valstybių narių rengia mokymus apie naudojimąsi socialine žiniasklaida ir komunikaciją su žiniasklaida, o 15 valstybių narių didina informuotumą ir rengia mokymus kovos su dezinformacija klausimais.

Vertinimo priemonės

- 12) Teismo proceso dalyvių ir teisės specialistų **apklausos** (39 diagrama) 2021 m. buvo naudojamos dažniau nei ankstesniais metais ir tik 10 valstybių narių neatliko jokių apklausų (2020 m. – 15 valstybių narių). Prieinamumas, klientų aptarnavimas, teismo posėdžiai ir bendras pasitikėjimas teisingumo sistema yra nuolatinės apklausos temos, tačiau tik 8 valstybės narės teiravosi apie specialiųjų poreikių turinčių grupių pasitenkinimą arba asmenų informuotumą apie jų teises.

Skaitmeninimas

Nuo 2021 m. į ES teisingumo rezultatų suvestinę įtrauktas didelis ir išsamus skirsnis dėl teisingumo skaitmeninimo aspektų. Nors valstybės narės jau naudoja skaitmeninius sprendimus įvairiomis aplinkybėmis ir skirtingu mastu, vis dar galima atlikti svarbių patobulinimų.

- 13) 26 valstybės narės **internete** teikia tam tikrą **informaciją apie savo teismų sistemą**, įskaitant svetaines, kuriose pateikiama aiški informacija apie galimybę gauti teisinę pagalbą, teismo mokesčius ir tinkamumo mokėti sumažintus mokesčius kriterijus (40 diagrama). Palyginti su praėjusiais metais, padėtis pagerėjo, tačiau valstybių narių informacijos kiekis ir tai, kiek ji atitinka žmonių poreikius, vis dar šiek tiek skiriasi. Pavyzdžiui, 14 valstybių narių suteikia galimybę pasinaudoti interaktyviuoju internetiniu modeliavimu, kuriuo naudodamiesi asmenys gali sužinoti, ar jie atitinka teisinės pagalbos reikalavimus, arba rengia internetinėmis interaktyviomis mokymosi priemonėmis pagrįstus mokymus apie juridines teises. 24 valstybės narės yra sukūrusios svetainę, kurioje pateikiama suprantama informacija apie procesines teises, įskaitant įmonėms ir asmenims skirtas internetines formas, taip pat informacija asmenims, kuriems atitinkama kalba nėra gimtoji.
- 14) 8 valstybės narės yra nustačiusios **skaitmeniniam amžiui tinkamas procesines taisykles** (41 diagrama), pagal kurias visiškai arba iš esmės leidžiama naudoti nuotolinį ryšį ir užtikrinti įrodymų priimtinumą tik skaitmeniniu formatu. 19 valstybių narių tai įmanoma tik tam tikrais

atvejais. Vis dėlto nuo 2020 m. šioje srityje daroma nuosekli bendra pažanga.

- 15) 42 diagramoje parodyta, kaip **teismai ir prokuratūros naudoja skaitmenines technologijas**. Iš jos matyti, kad, išskyrus dvi išimtis, valstybės narės nevysiškai išnaudoja savo procesinių taisyklių teikiamas galimybes (žr. 41 diagramą). Valstybių narių teismai, prokurorai ir teismų darbuotojai jau gali naudotis įvairiomis skaitmeninėmis priemonėmis, pavyzdžiui, bylų valdymo sistemomis, vaizdo konferencijų sistemomis ir nuotolinio darbo tvarka. Tačiau galima tolesnė pažanga elektroninių bylų paskirstymo sistemų srityje, taikant objektyviais kriterijais grindžiamą automatinį paskirstymą.
- 16) Visų valstybių narių teismai turi tam tikrų **saugių elektroninių ryšių priemonių**. Šiomis priemonėmis teismai gali naudotis bendraudami su kitais teismais ir su advokatais. Tačiau 10 valstybių narių vis dar neturi skaitmeninių ryšių su notariais, sulaikymo įstaigomis arba antstoliais / teismo pareigūnais priemonių (43 diagrama). Dabar visos valstybės narės užtikrina saugius elektroninius ryšius prokuratūrose, taip pat tarp prokuratūrų ir teismų, todėl padėtis yra geresnė, palyginti su 2021 m. (44 diagrama). Nepaisant to, trečdalis valstybių narių vis dar neturi elektroninių ryšių tarp prokuratūrų ir advokatų priemonių.
- 17) Civilinėse / komercinėse ir administracinėse bylose 21 valstybė narė asmenims ir įmonėms (arba jų teisiniams atstovams) suteikia **internetinę prieigą prie nagrinėjamų arba baigtų nagrinėti bylų** (45 diagrama), nors ir ne vienodu mastu. 25 valstybėse narėse dabar procesą pradėti arba ieškinį pareikšti galima internetu, o tai yra didelė pažanga, palyginti su 2021 m. Vis dėlto baudžiamosiose bylose (46 diagrama) 21 valstybėje narėje kaltinamieji ir nukentėjusieji turi tik ribotas galimybes stebėti savo bylą arba dėl jos atlikti veiksmus elektroniniu būdu, o trečdalis valstybių narių baudžiamosiose bylose nesuteikia galimybės naudotis skaitmeniniais sprendimais arba tokių sprendimų yra labai mažai.
- 18) Palyginti su 2021 m., **galimybės internetu susipažinti su teismų sprendimais** (47 diagrama) apskritai padidėjo nežymiai, visų pirma tai pasakytina apie pirmosios ir antrosios instancijos teismų sprendimų skelbimą. Kalbant apie aukščiausiąją instanciją, pažymėtina, kad galimybė internetu susipažinti su sprendimais iš esmės išliko stabili.
- 19) Kaip ir ankstesniais metais, 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje analizuojama **teismų sprendimų rengimo kompiuterio skaitomu formatu tvarka** (48 diagrama). Visos valstybės narės yra nustatiusios bent tam tikrą tvarką civilinėse / komercinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose, nors jų padėtis labai skiriasi. Apskritai pastebima tendencija nustatyti daugiau priemonių, visų pirma nemokamai parsisiųsdinti teismo sprendimus (duomenų bazės ir kiti automatizuoti sprendimai), modeliuoti sprendimus, kad juos būtų galima nuskaityti kompiuteriu, arba nuasmeninti ar pseudoniminti sprendimus naudojant algoritmus. 2022 m., palyginti su ankstesniais metais, padėtis pagerėjo 8 valstybėse narėse, o 10 valstybių narių padėtis išliko nepakitusi. Atrodo, kad teisingumo sistemose, kuriose teismo sprendimų modeliavimas atitinka standartus, kad juos būtų galima nuskaityti kompiuteriu, ateityje galimi geresni rezultatai.

3.3. Nepriklausomumas

Teismų nepriklausomumas, kuris yra neatsiejamas nuo teismų užduoties priimti sprendimus, yra ES teisės reikalavimas, kylantis iš ES sutarties 19 straipsnyje nurodyto veiksmingos teisminės gynybos principo ir iš ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtintos teisės į veiksmingą teisinę gynybą teisme⁽⁹³⁾. Šį reikalavimą pagrindžiantys principai yra:

a) **išorinis nepriklausomumas** – atitinkama institucija savo funkcijas turi vykdyti visiškai autonomiškai, jos su kita institucija neturi saistyti jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji neturi gauti jokių nurodymų ar įpareigojimų iš jokio šaltinio, taigi turi būti apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams, ir

b) **vidinis nepriklausomumas ir nešališkumas** – turi būti vienodai atsiribojama nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su nagrinėjamos bylos dalyku⁽⁹⁴⁾, o pavieniai teisėjai turi būti apsaugoti nuo netinkamo vidinio spaudimo teismų sistemoje⁽⁹⁵⁾.

Teismų nepriklausomumas padeda užtikrinti, kad bus saugomos visos ES teisėje įtvirtintos asmenų teisės ir ES sutarties 2 straipsnyje nustatytos visoms valstybėms narėms bendros vertybės, ypač teisinės valstybės principas⁽⁹⁶⁾. ES teisinės tvarkos išsaugojimas yra labai svarbus ir visiems piliečiams bei verslo subjektams, kurių teisės ir laisvės yra ginamos pagal ES teisės normas.

Aukštas teismų nepriklausomumo vertinimo lygis yra labai svarbus asmenų pasitikėjimui teisingumu teisinės valstybės principu grindžiamoje visuomenėje, be to, jis prisideda prie augimui palankios verslo aplinkos, o numanoma nepriklausomumo stoka gali atgrasyti nuo investicijų. Rezultatų suvestinėje pateikiami teismų nepriklausomumo rodikliai, susiję su investicijų apsaugos veiksmingumu. Rezultatų suvestinėje pateikiama ne tik iš įvairių šaltinių gauti rodikliai apie

⁹³ Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=IT>

⁹⁴ 2021 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimas *baudžiamajame procese prieš WB ir kt.*, sujungtos bylos C-748/19–C-754/19, 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *W. Ž.*, C-487/19, 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija*, C-791/13, 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *AB*, C-824/18, 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A. K. ir kt.*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121 ir 122 punktai; 2019 m. lapkričio 5 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-192/18, 2019 m. birželio 24 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73 ir 74 punktai; 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 44 punktas; 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Minister for Justice and Equality*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 65 punktas.

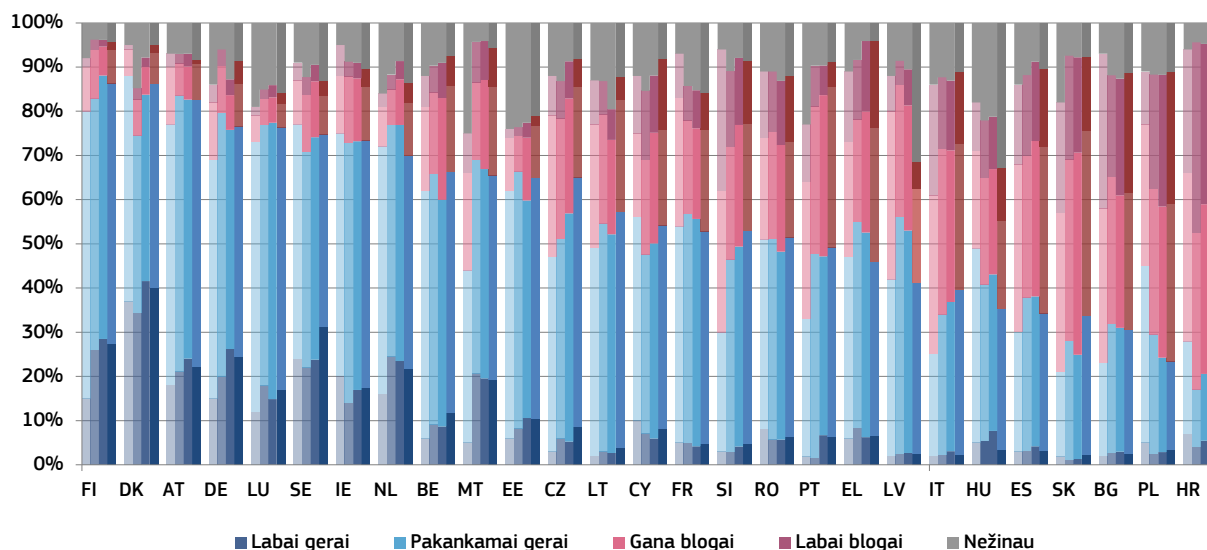
⁹⁵ Aukščiausieji teismai, kaip paskutinės instancijos teismai, ir apskritai aukštesnieji arba apeliaciniai teismai atlieka esminę funkciją užtikrinant vienodą teisės taikymą valstybėse narėse. Vis dėlto hierarchinė teismų struktūra neturėtų pakenkti asmens nepriklausomumui (Rekomendacijos CM/Rec(2010) 12 22 punktas). Aukštesnės instancijos teismai neturėtų teikti nurodymų teisėjams dėl to, kaip spręsti atskiras bylas, išskyrus nacionalinius prejudicinius sprendimus arba sprendimus dėl teisių gynimo priemonių pagal įstatymą (Rekomendacijos CM/Rec(2010) 12 23 punktas). Anot Venecijos komisijos, tokia teisminių institucijų hierarchinė struktūra, kai teisėjai vykdydami su teismo sprendimų priėmimu susijusią veiklą jaučiasi privalą paklusti aukštesnės instancijos įstaigoms, akivaizdžiai pažeidžia vidaus nepriklausomumo principą (Venecijos komisija, Teismų sistemos nepriklausomumo ataskaita, I dalis: tyrimas Nr. 494/2008, 2010 m. kovo 16 d., CDL-AD(2010) 004, 68–72 punktai). Bet kokia teismo praktikos suvienodinimo procedūra turi atitikti pagrindinius valdžių padalijimo principus ir net priėmus tokį aukštesnės instancijos arba Aukščiausiojo Teismo sprendimą visi teismai ir teisėjai turi likti kompetentingi nepriklausomai ir nešališkai vertinti savo bylas ir atskirti naujas bylas nuo aiškinimo, kurį anksčiau suvienodino aukštesnysis ir Aukščiausiasis Teismas (2022 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, p. 45).

⁹⁶ 2019 m. birželio 24 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija / Lenkija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 44 punktas.

teismų nepriklausomumo vertinimą, bet ir pateikiami įvairūs rodikliai, kaip teisingumo sistemos organizuojamos siekiant apsaugoti teismų nepriklausomumą tam tikromis aplinkybėmis, kai nepriklausomumui gali kilti pavojus ⁽⁹⁷⁾. Atsižvelgiant į Europos teismų tarybų tinklo (ENCJ), ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo (NPSJC), Kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu ekspertų grupės (EGMLTF) ir nacionalinių kovos su korupcija informacijos centrų indėlį, šioje rezultatų suvestinėje pateikiami rodikliai, susiję su teismų tarybų, valdžios institucijų, dalyvaujančių skiriant aukščiausiųjų teismų pirmininkus ir generalinius prokurorus, įgaliojimais, taip pat pirmoji įstaigų, veikiančių korupcijos prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo srityje, ir įvairaus jų specializacijos lygio apžvalga.

3.3.1. Teismų nepriklausomumo ir investicijų apsaugos veiksmingumo vertinimas

49 diagrama. Kaip visuomenė vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą(*) (šaltinis – „Eurobarometras“ ⁽⁹⁸⁾, šviesios spalvos – 2016, 2021 ir 2022 m., tamsios spalvos – 2023 m.)

(*) Valstybės narės išvardytos eilės tvarka visų pirma pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi arba gana nepriklausomi (visi geri vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų procentinė dalis vienoda, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra gana priklausomi arba visiškai priklausomi (visi prasti vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų ir visų prastų vertinimų procentinė dalis vienoda, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi; jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų, visų prastų vertinimų ir labai gerų vertinimų procentinės dalys vienodos, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai priklausomi.

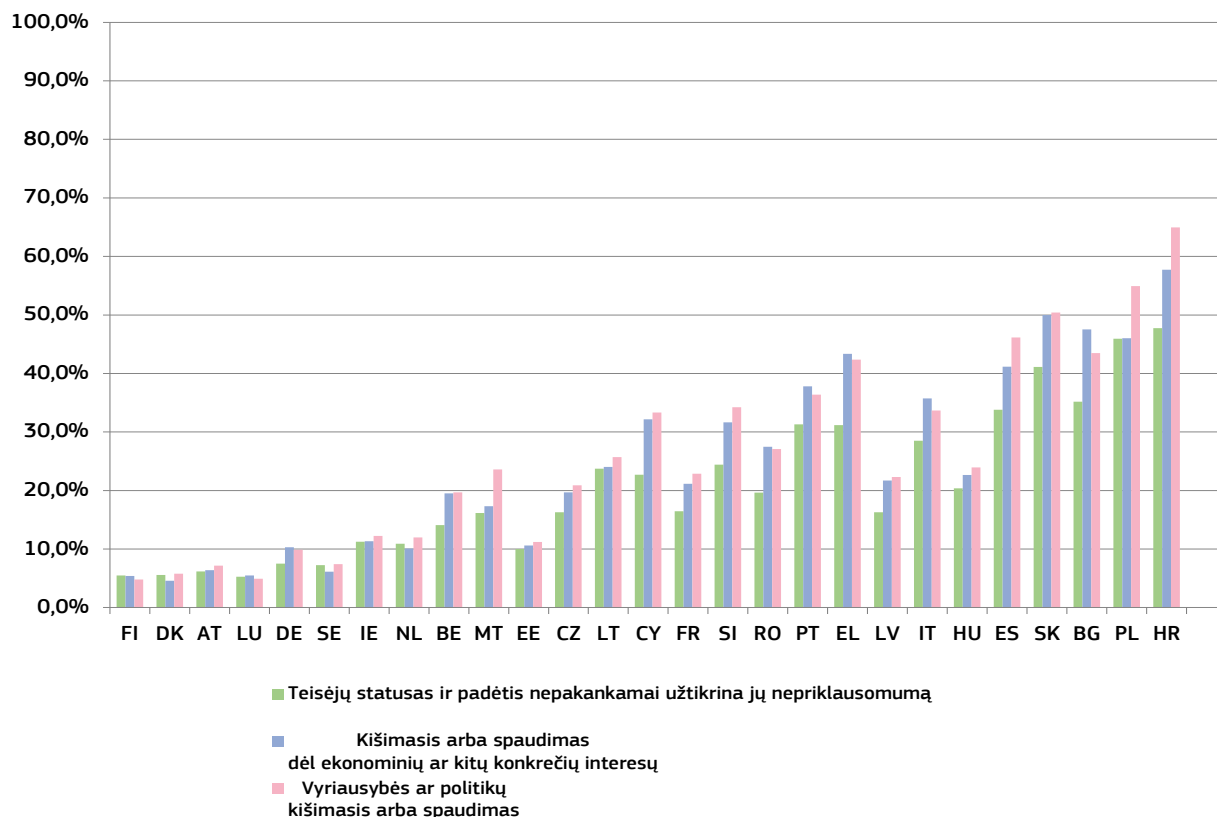
50 diagramoje parodytos pagrindinės respondentų nurodytos priežastys, kodėl laikoma, kad teismai ir teisėjai yra nepakankamai nepriklausomi. Plačiosios visuomenės respondentai, kurie teisingumo sistemą įvertino kaip „gana priklausomą“ arba „visiškai priklausomą“, savo

⁹⁷ Nuo 2020 m. Pasaulio ekonomikos forumas nėra paskelbęs Pasaulio konkurencingumo indekso (PKI) reitingų.

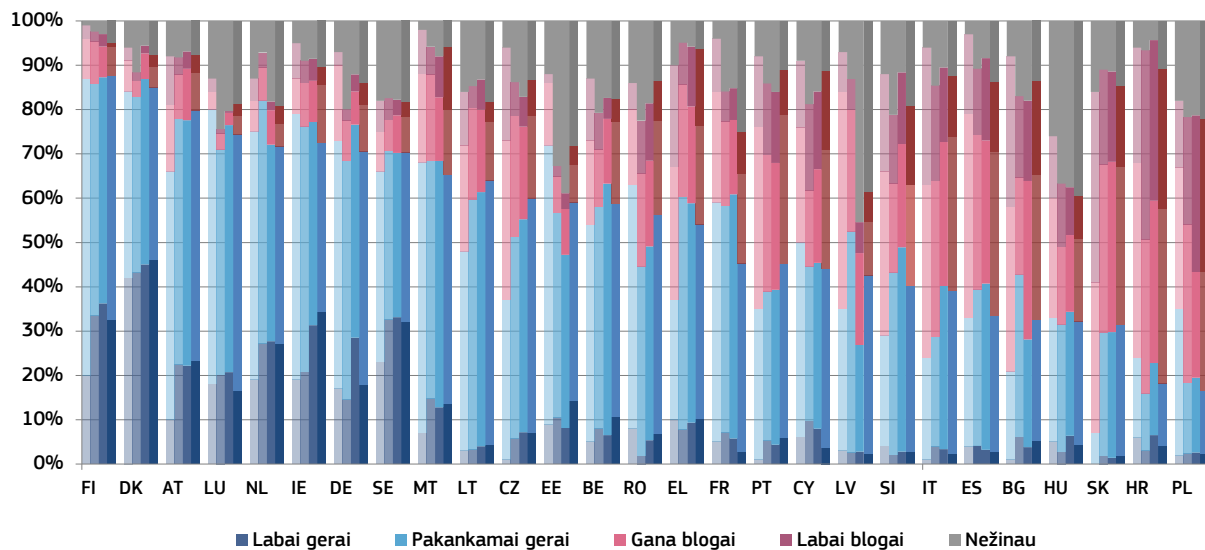
⁹⁸ „Eurobarometro“ apklausa FL519, atlikta 2023 m. sausio 16–24 d. Atsakymai į klausimą: „Remdamiesi turima informacija, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje) teismų ir teisėjų nepriklausomumo aspektu? Ar, jūsų nuomone, jie visiškai nepriklausomi, gana nepriklausomi, iš dalies priklausomi ar visiškai priklausomi?“, žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en FL 503 (2022), FL 489 (2021), FL 435 (2016), taip pat pateikta „Eurobarometro“ svetainėje: <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

pasirinkimą galėjo pagrįsti kuria nors iš trijų nurodytų priežasčių. Valstybės narės šioje diagramoje išdėstytos ta pačia eilės tvarka kaip ir 49 diagramoje.

50 diagrama. Pagrindinės priežastys, kodėl plačioji visuomenė laiko, kad teismai yra nepakankamai nepriklausomi (visų respondentų dalis; didesnė vertė reiškia didesnę įtaką teismams; šaltinis – „Eurobarometras“ ⁽⁹⁹⁾)

51 diagrama. Kaip įmonės vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą (*) (šaltinis – „Eurobarometras“ ⁽¹⁰⁰⁾, šviesios spalvos – 2016, 2021 ir 2022 m., tamsios spalvos – 2023 m.)

(*) Valstybės narės išvardytos eilės tvarka visų pirma pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi arba gana nepriklausomi (visi geri vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų procentinė dalis vienoda, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų

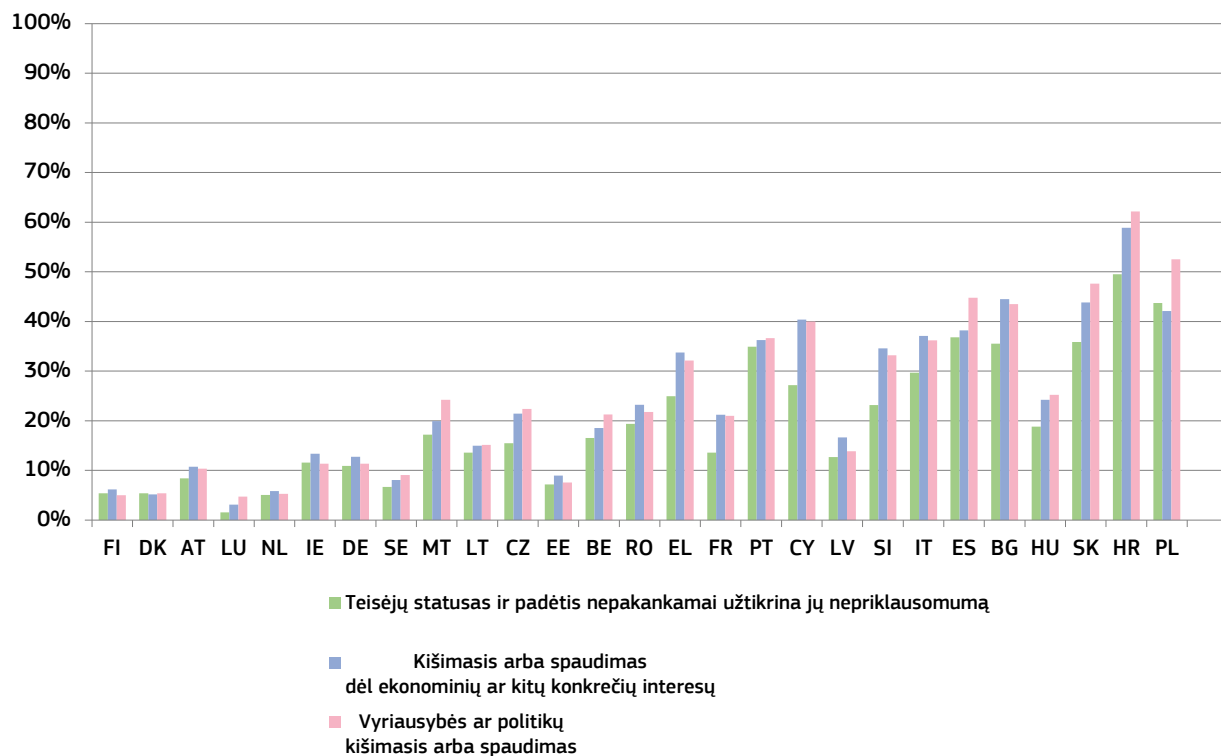
dalys nurodė, kad teismai ir teisėjai yra iš dalies priklausomi arba visiškai priklausomi (visi prasti vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų ir visų prastų vertinimų procentinė dalis vienoda, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi; jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų, visų prastų vertinimų ir labai gerų vertinimų procentinės dalys vienodos, jos išvardytos eilės tvarka pagal tai, kokia procentinė respondentų dalis nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai priklausomi.

52 diagramoje parodytos pagrindinės respondentų nurodytos priežastys, kodėl laikoma, kad teismai ir teisėjai nepakankamai nepriklausomi. Įmonės respondentės, kurios teisingumo sistemą įvertino kaip „iš dalies priklausomą“ arba „visiškai priklausomą“, savo pasirinkimą galėjo pagrįsti kuria nors iš trijų nurodytų priežasčių. Valstybės narės šioje diagramoje išdėstytos ta pačia eilės tvarka kaip ir 51 diagramoje.

⁹⁹ „Eurobarometro“ apklausa FL519, atsakymai į klausimą: „Ar galėtumėte nurodyti, kiek svarbi kiekviena iš toliau nurodytų priežasčių, kuria pagrindžiate teisingumo sistemos (savo šalyje) nepriklausomumo vertinimą: labai svarbi, iš dalies svarbi, nesvarbi, visiškai nesvarbi?“, jei atsakydami į 1 klausimą nurodėte „iš dalies priklausomą“ arba „visiškai priklausomą“.

¹⁰⁰ 2023 m. sausio 16–30 d. atlikta „Eurobarometro“ apklausa FL520, atsakymai į klausimą: „Remdamiesi turima informacija, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje) teismų ir teisėjų nepriklausomumo aspektu? Ar, jūsų nuomone, jie visiškai nepriklausomi, gana nepriklausomi, iš dalies priklausomi ar visiškai priklausomi?“, žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lt; nuo 2021 m. apklaustų įmonių imties dydis visose valstybėse narėse, išskyrus MT, CY ir LU, kurių imtys siekė 250, buvo padidintas iki 500. Ankstesniais metais imties dydis visose valstybėse narėse, išskyrus DE, ES, FR, PL ir IT, kurių imtys siekė 400, buvo 200. FL 504 (2022), FL 490 (2021), FL 436 (2016) taip pat pateikti „Eurobarometro“ svetainėje ([„Eurobarometro“ apklausa. Viešoji nuomonė Europos Sąjungoje \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lt)).

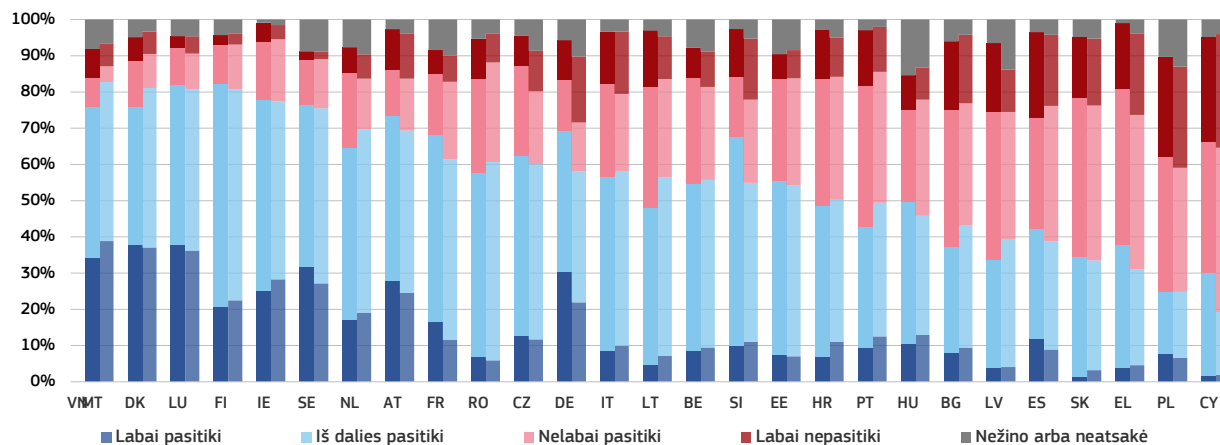
52 diagrama. Pagrindinės priežastys, kodėl įmonės laiko, kad teismai nepakankamai nepriklausomi (visų respondentų dalis; didesnė vertė reiškia didesnę įtaką teismams; šaltinis – „Eurobarometras“ ⁽¹⁰¹⁾)

¹⁰¹ „Eurobarometro“ apklausa FL520; atsakymai į klausimą: „Ar galėtumėte nurodyti, kiek svarbi kiekviena iš toliau nurodytų priežasčių, kuria pagrindžiate teisingumo sistemos (savo šalyje) nepriklausomumo vertinimą: labai svarbi, iš dalies svarbi, nesvarbi, visiškai nesvarbi?“, jei atsakydami į 1 klausimą nurodėte „iš dalies priklausoma“ arba „visiškai priklausoma“.

53 diagramoje antrą kartą parodytas rodiklis, iš kurio matyti, kaip įmonės vertina teisės aktais ir teismų užtikrinamos investicijų apsaugos veiksmingumą, atsižvelgiant į jų nuomone, nepagrįstus valstybės sprendimus ar neveikimą.

53 diagrama. Kaip įmonės vertina investicijų apsaugos, kurią užtikrina teisės aktai ir teismai, veiksmingumą (*) (šaltinis – „Eurobarometras“⁽¹⁰²⁾, šviesios spalvos – 2022 m., tamsios spalvos – 2023 m.)

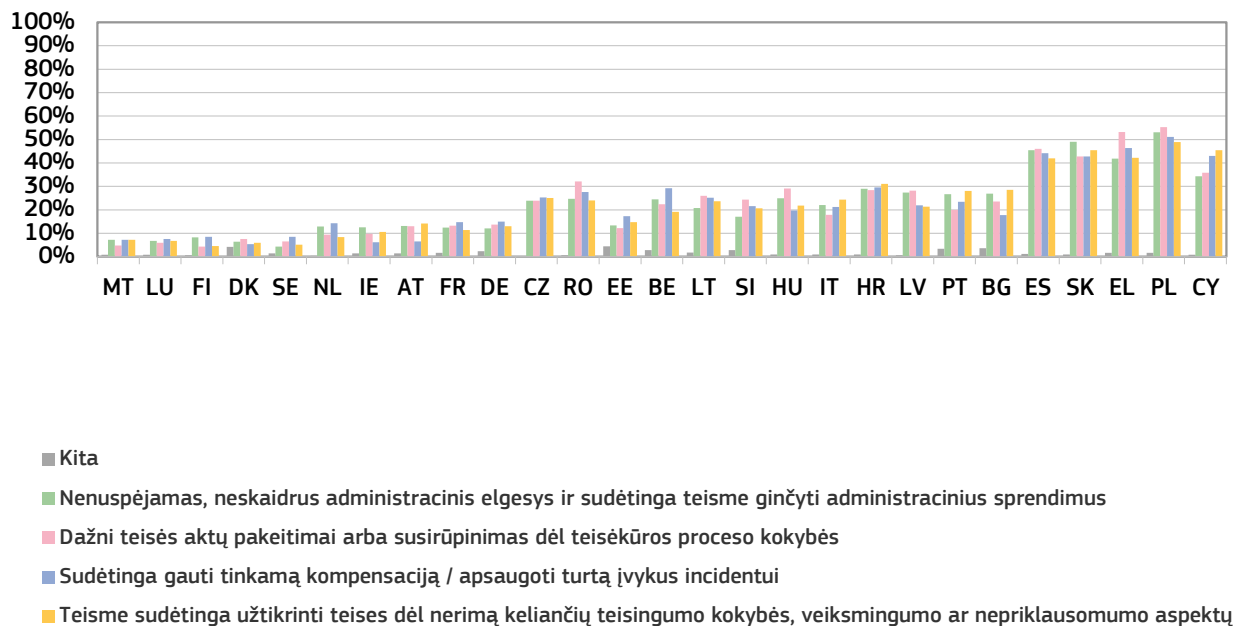

(*) Valstybės narės visų pirma išdėstytos eilės tvarka pagal bendrą procentinę respondentų, teigiančių, kad jie labai arba pakankamai pasitiki investicijų apsauga pagal teisės aktus ir teismus (visiškai pasitikintys), dalį.

¹⁰² „Eurobarometro“ apklausa FL520; atsakymai į klausimą: „Kiek pasitikite (savo šalies) teisės aktais ir teismų užtikrinama jūsų investicijų apsauga tuo atveju, jei kiltų problemų?“ Atliekant apklausą buvo apibrėžta, kad investicijos apima bet kokios rūšies turtą, kurį įmonė turi arba kontroliuoja ir kuriam būdingas su kapitalu ar kitais ištekliais susijęs įsipareigojimas, lūkesčiai gauti naudos ar pelno arba rizikos prisiėmimas.

54 diagramoje parodytos pagrindinės respondentų nurodytos priežastys, dėl kurių manoma, kad investicijų apsauga yra neveiksminga. Įmonių respondentai, kurie savo pasitikėjimo lygį įvertino nurodydami variantus „iš dalies nepasitikiu“ arba „labai nepasitikiu“, galėjo pasirinkti keturias priežastis savo įvertinimui paaiškinti (kai kurie respondentai nurodė „kita“). Valstybės narės šioje diagramoje išdėstytos ta pačia eilės tvarka kaip ir 53 diagramoje.

54 diagrama. Pagrindinės priežastys, dėl kurių, įmonių manymu, investicijų apsauga nėra veiksminga (visų respondentų skaičius – didesnė vertė reiškia didesnę įtaką; šaltinis – „Eurobarometras“⁽¹⁰³⁾)

¹⁰³ „Eurobarometro“ apklausa FL520; atsakymai į klausimą: „Kokios yra pagrindinės priežastys, dėl kurių nesate tikri dėl investicijų apsaugos veiksmingumo?“ jei atsakymas į 3 klausimą buvo „iš dalies nepasitikiu“ arba „labai nepasitikiu“.

3.3.2. Struktūrinis nepriklausomumas

Siekiant užtikrinti struktūrinį teismų nepriklausomumą turi būti nustatytos taisyklės, visų pirma dėl teismo sudėties, taip pat dėl jo narių skyrimo, tarnybos trukmės ir pagrįsto susilaikymo priimant sprendimą, nusišalinimo bei atleidimo pagrindų. Šiomis taisyklėmis išsklaidomos bet kokios asmenų abejonės dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl teismo neutralumo atsižvelgiant į interesus nagrinėjamoje byloje⁽¹⁰⁴⁾. Šios taisyklės pirmiausia turi būti tokios, kad nebūtų daroma ne tik jokia tiesioginė įtaka duodant nurodymus, bet ir jokia įtaka, kuri yra mažiau tiesioginė, bet gali daryti poveikį atitinkamų teisėjų sprendimams⁽¹⁰⁵⁾.

Yra parengti Europos (visų pirma Europos Tarybos) standartai, pvz., *2010 m. Europos Tarybos rekomendacija dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės*⁽¹⁰⁶⁾. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami tam tikri rodikliai, susiję su klausimais, kurie yra aktualūs vertinant, kaip teisingumo sistemos organizuojamos siekiant apsaugoti teismų nepriklausomumą.

Šioje rezultatų suvestinėje pateikiami nauji rodikliai, susiję su: i) institucijomis, dalyvaujančiomis skiriant aukščiausiųjų teismų pirmininkus (56 ir 57 diagramos)⁽¹⁰⁷⁾; ii) tam tikromis įstaigomis, dalyvaujančiomis korupcijos prevencijos veikloje, kiek tai susiję su kai kuriais pagrindiniais įgaliojimais (58 diagrama), ir institucijomis, kurios dalyvauja skiriant šių įstaigų narius (59 diagrama); iii) valdžios institucijų, dalyvaujančių kovoje su korupcija, specializacija (60 diagrama); iv) institucijomis, dalyvaujančiomis skiriant prokuratūrą, kurių specializacija – kova

104

Žr. 2021 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *baudžiamajame procese prieš WB ir kt.*, sujungtos bylos C-748/19–C-754/19, 67 punktą; 2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *W. Ž.*, C-487/19, 109 punktą; 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-791/19, 59 punktą; 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *A. B.*, C-824/18, 117 punktą; 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A. K. ir kt.* (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas), C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 121 ir 122 punktus; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-619/18, EU:C:2019:531, 73 ir 74 punktus; 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *LM*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 66 punktą; 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 44 punktą. Taip pat žr. Rekomendacijos CM/Rec(2010)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės (kurią 2010 m. lapkričio 17 d. priėmė Europos Tarybos Ministrų Komitetas) 46 bei 47 punktus ir aiškinamąjį memorandumą. Juose numatyta, kad sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros priimanti institucija turėtų būti nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios. Siekiant užtikrinti jos nepriklausomumą, ne mažiau kaip pusė šios institucijos narių turėtų būti savo kolegų išrinkti teisėjai. Tačiau tais atvejais, kai Konstitucijos arba kito teisės akto nuostatose numatyta, kad sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros priima valstybės vadovas, vyriausybė arba įstatymų leidžiamoji valdžia, iš teisminių institucijų atstovų daugiausia sudaryta nepriklausoma ir kompetentinga institucija (neprieštaraujant IV skyriuje pateiktoms teismų taryboms taikomoms taisyklėms) turėtų būti įgaliota teikti rekomendacijas arba reikšti nuomones, kuriomis praktiškai vadovautųsi atitinkama paskyrimų tarnyba.

¹⁰⁵ Žr. 2021 m. kovo 2 d. Teisingumo Teismo sprendimo *A. B.*, C-824/18, 119 punktą; 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A. K. ir kt.* (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas), C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 123 punktą; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-619/18, EU:C:2019:531, 112 punktą.

¹⁰⁶ Žr. Rekomendaciją CM/Rec(2010)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės, kurią 2010 m. lapkričio 17 d. priėmė Europos Tarybos Ministrų Komitetas, ir aiškinamąjį memorandumą (Rekomendacija CM/Rec(2010)12).

¹⁰⁷ Diagramos pagrįstos atsakymais į atnaujintą klausimą, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų arba kurios nėra ENCJ narės (CZ, DE, EE, CY, LU, AT, ir PL), atsakymai į atnaujintą klausimą gauti bendradarbiaujant su ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklu.

su korupcija, vadovus (61 diagrama) ⁽¹⁰⁸⁾; v) institucijomis, dalyvaujančiomis skiriant generalinius prokurorus (62 diagrama) ⁽¹⁰⁹⁾, ir vi) įvairių sprendimų, kuriuos patvirtino valstybės narės siekdamos užtikrinti konstitucinių teisių apsaugą aukščiausios instancijos teismuose, ir įstaigų tam tikrų įgaliojimų pirma peržiūra (63 ir 64 diagramos) ⁽¹¹⁰⁾. Joje taip pat pateikiama atnaujinta kai kurių pagrindinių teismų tarybų įgaliojimų apžvalga (55 diagrama) ⁽¹¹¹⁾ ir atnaujinti duomenys apie advokatų ir teisininkų nepriklausomumą (65 diagrama) ⁽¹¹²⁾. Duomenys atspindi nacionalinių sistemų būklę 2022 m. gruodžio mėn.

Šios rezultatų suvestinės diagramose pateikti duomenys nėra vertinimai, be to, jose nepateikta kiekybinių duomenų apie apsaugos priemonių veiksmingumą. Šiose diagramose nesiekama pateikti informacijos apie šių procedūrų ir susijusių apsaugos priemonių sudėtingumą, taip pat nesiekama jų išsamiai apibūdinti. Įgyvendinamos politikos ir praktinės priemonės, kuriomis siekiama skatinti sąžiningumą ir užkirsti kelią korupcijai teismuose, taip pat yra itin svarbios užtikrinant teismų nepriklausomumą. Galiausiai, kad teismų nepriklausomumo apsauga būtų veiksminga, taip pat, be visų privalomų normų, turi būti puoselėjama sąžiningumo ir nešališkumo kultūra, bendra visiems teismų pareigūnams ir gerbiama plačiosios visuomenės.

– Teismų tarybų įgaliojimai –

55 diagramoje parodyta atnaujinta kai kurių pagrindinių teismų tarybų (ENCJ narių) įgaliojimų, pvz., teisėjų skyrimo įgaliojimų ir jų karjerai įtakos turinčių įgaliojimų, apžvalga, kuri pirmą kartą pristatyta 2016 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje. Apžvalga buvo išplėsta, į ją įtraukiant įgaliojimus, susijusius su teismų veikimo (pvz., kokybės, veiksmingumo) vertinimu, teismo proceso dalyvių skundų nagrinėjimu ir sprendimų dėl teisėjų pareigybių skaičiaus kiekviename teisme priėmimu.

¹⁰⁸ 58–61 diagramos pagrįstos atsakymais į klausimą, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su nacionaliniais kovos su korupcija informacijos centrais.

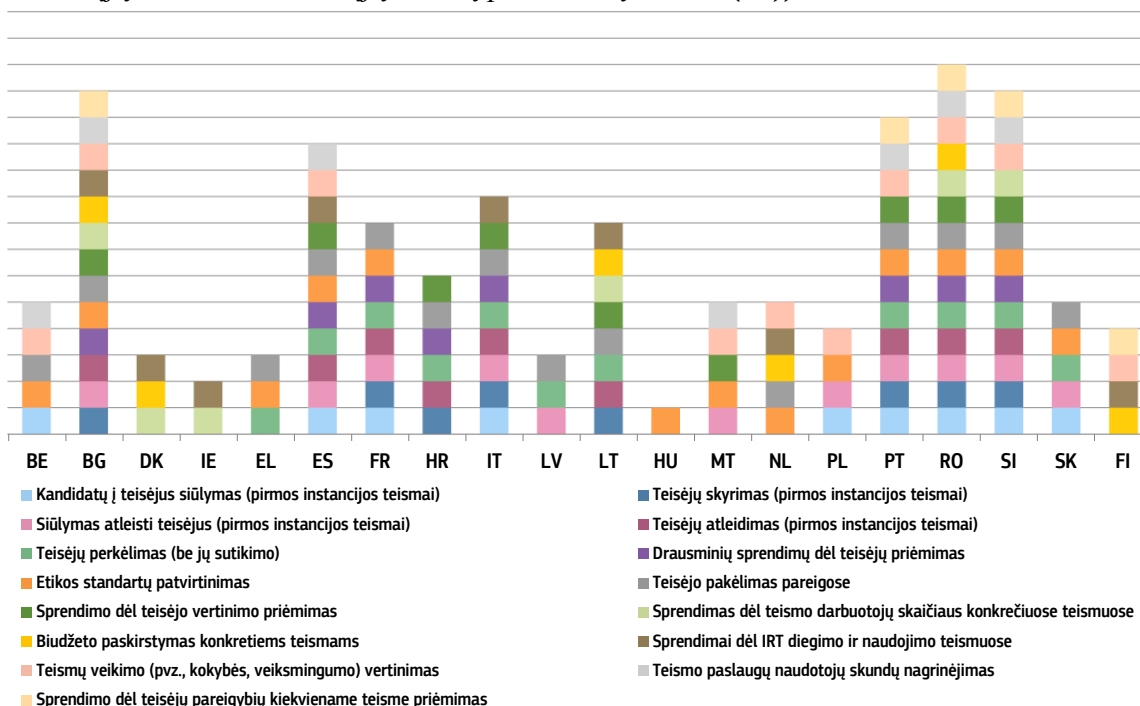
¹⁰⁹ 62 diagrama pagrįsta atsakymais į atnaujintą klausimą, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo ekspertų grupe.

¹¹⁰ 63 ir 64 diagramas parengė Komisija.

¹¹¹ 55 diagrama pagrįsta atsakymais į atnaujintą klausimą, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ. Valstybių narių, kurios nėra ENCJ narės (PL), atsakymai į atnaujintą klausimą gauti bendradarbiaujant su ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklu.

¹¹² 65 diagrama pagrįsta atsakymais į atnaujintą klausimą, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE).

55 diagrama. Teismų tarybų įgaliojimai (šaltinis – Europos teismų tarybų tinklas ir ES aukščiausiųjų ir ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas (¹¹³))

(*) Diagramoje nurodyti tik tam tikri įgaliojimai, kurių sąrašas neišsamus. Teismų tarybos turi papildomų šioje diagramoje nenurodytų įgaliojimų. DK, IE, HU ir PT atveju naudoti 2021 m. teismų nepriklausomumo klausimyno duomenys ir nėra informacijos apie galimus šių tarybų įgaliojimus vertinti teismų veikimą, nagrinėti teismo naudotojų skundus ir spręsti dėl teisėjų pareigybės skaičiaus kiekviename teisme. EL: stulpelyje parodyti abiejų tarybų, Aukščiausiosios teismų tarybos civilinės ir baudžiamosios teisenos ir Aukščiausiosios teismų tarybos administracinio teisingumo klausimais įgaliojimai; Aukščiausioji administracinės teisenos teismų taryba turi papildomus įgaliojimus priimti sprendimus dėl IRT įgyvendinimo ir naudojimo teismuose. IT: stulpelyje parodyti abiejų tarybų, t. y. civilinių ir baudžiamųjų bylų teismų tarybos (CSM) ir administracinių teismų tarybos (CPGA), įgaliojimai; CPGA turi papildomus įgaliojimus skirti biudžetą konkrečioms teismams; LV: kitos savivaldos teisminės institucijos naudojasi tam tikrais įgaliojimais, pvz., drausmės ir etikos srityje.

– Aukščiausiųjų teismų pirmininkų skyrimas –

Aukščiausieji teismai, kaip paskutinės instancijos teismai, atlieka esminę funkciją užtikrinant vienodą teisės taikymą valstybės narėse. Aukščiausiųjų teismų pirmininkai atlieka svarbų vaidmenį, nes jiems dažnai suteikiami įgaliojimai administruoti Aukščiausiojo Teismo veiklą. Būtent valstybės narės turi pasirūpinti Aukščiausiojo Teismo teisėjų ir pirmininkų skyrimo procedūra taip, kad būtų užtikrintas jų nepriklausomumas ir nešališkumas. Šiuo atžvilgiu pagal ES teisę valstybės narės privalo užtikrinti, kad paskirti teisėjai eidami savo pareigas nepatirtų juos paskyrusios institucijos įtakos ar spaudimo (¹¹⁴). Taip pat būtina užtikrinti, kad esminės sąlygos ir

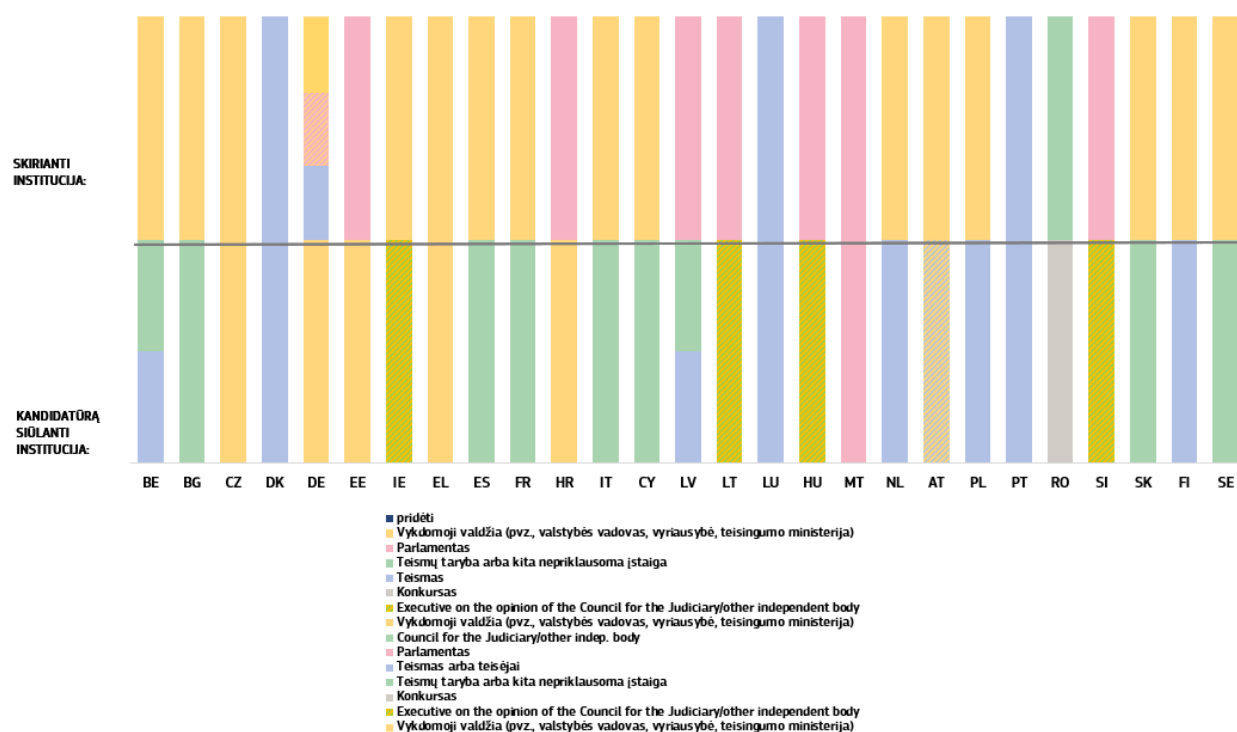
¹¹³ Duomenys surinkti naudojantis atnaujintu klausimynu, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ. PL duomenys surinkti per NPSC.

¹¹⁴ Nuo 2019 m. Teisingumo Teismas priėmė nemažai sprendimų dėl teisėjų skyrimo ir su tuo susijusių ES teisės reikalavimų (žr. 2021 m. balandžio 20 d. *Repubblica ir Il-Prim Ministru*, C-896/19, 56 punktą; 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *AB*, C-824/18, 122 punktą; 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *AK et al*, sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, 133 punktą).

išsamios procedūrinės taisyklės, reglamentuojančios sprendimų dėl skyrimo priėmimą, būtų tokios, kad asmenims negalėtų kilti pagrįstų abejonų dėl atitinkamų teisėjų atsparumo išorės veiksnių įtakai ir jų nešališkumo atsižvelgiant į atitinkamus interesus jų nagrinėjamoje byloje ⁽¹¹⁵⁾. Nepriklausomų įstaigų, pvz., teismų tarybų, dalyvavimas teisėjų skyrimo procese gali iš esmės prisidėti prie didesnio šio proceso objektyvumo, jei tokia įstaiga pati yra pakankamai nepriklausoma nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios ir institucijos, kuriai ji turi pateikti nuomonę ⁽¹¹⁶⁾.

56 diagramoje apžvelgiamos įstaigos ir institucijos, kurios siūlo kandidatus į aukščiausiųjų teismų pirmininkų pareigas, ir juos skiriančios institucijos, taip pat institucijos, su kuriomis konsultuojamasi (pvz., aukščiausiojo teismo teisėjai, teismų tarybos).

56 diagrama. Aukščiausiųjų teismų pirmininkų skyrimas: kandidatūras siūlančios ir paskyrimų tarnybos (*) (šaltinis – Europos teismų tarybų tinklas ir ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas ⁽¹¹⁷⁾)

(*) **BE:** kandidatūrų siūlymas: Teismų taryba, gavusi privalomą Aukščiausiojo Teismo rekomendaciją; skyrimas: valstybės vadovas (karalius). **BG:** preliminarūs pasiūlymus dėl kandidatų teikia ne mažiau kaip trys Teismų tarybos

¹¹⁵ 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Repubblica ir Il-Prim Ministru*, C-896/19, 57 punktas, ECLI:EU:C:2021:311; 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *AB*, C-824/18, 123 punktas, ECLI:EU:C:2021:153; 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo, *AK et al.*, sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, 134 ir 135 punktai, ECLI:EU:C:2019:982.

¹¹⁶ 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Repubblica ir Il-Prim Ministru*, C-896/19, 66 punktas; 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *AB*, C-824/18, 66, 124 ir 125 punktai; 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *AK et al.*, sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, 137 ir 138 punktai.

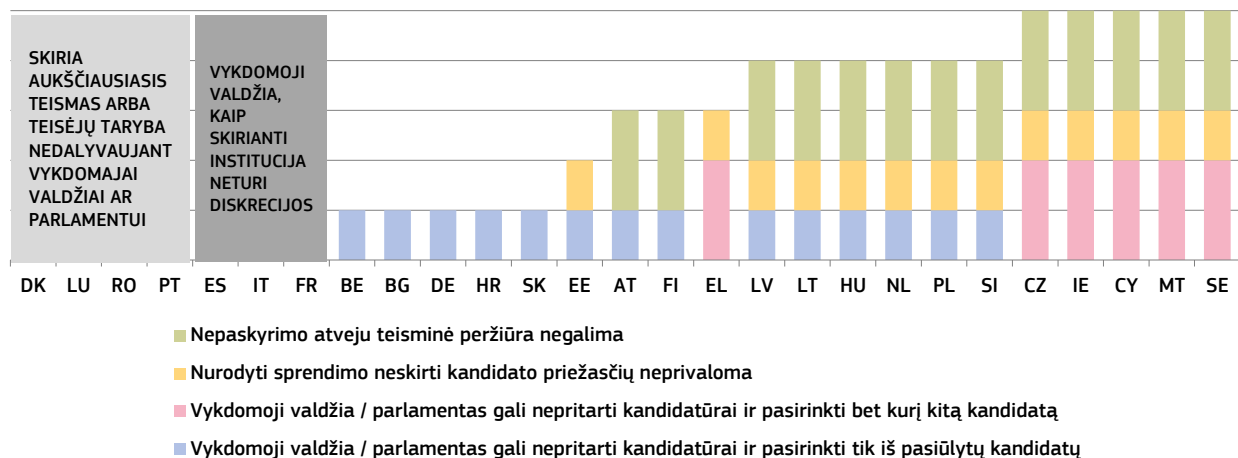
¹¹⁷ Duomenys surinkti naudojantis atnaujintu klausimynu, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta, atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su NPSC.

teisėjų kolegijos nariai, teisingumo ministras, Aukščiausiojo kasacinio teismo ir Aukščiausiojo administracinio teismo plenarinių sesijų dalyviai. Teisėjų tarybos plenariniame posėdyje, pasibaigus atrankos procedūrai, oficialus pasiūlymas dėl vieno kandidato siunčiamas Respublikos Prezidentui, kuris paskui skiria Aukščiausiojo kasacinio teismo arba Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininką. **CZ:** Aukščiausiojo Teismo pirmininką iš kitų Aukščiausiojo Teismo teisėjų skiria Respublikos Prezidentas. Respublikos Prezidentas vieną iš Aukščiausiojo administracinio teismo teisėjų skiria Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininku ir šį skyrimą parašu tvirtina ministras pirmininkas. **DK:** Aukščiausiojo Teismo pirmininką renka kiti Aukščiausiojo Teismo teisėjai. **IE:** kandidatūrų siūlymas: Patariamoji teisėjų paskyrimų taryba atrenka kandidatus, kurie dar neina teisėjo pareigų, ir rekomenduoja juos vyriausybei kaip tinkamus skirti į teisėjo pareigas. Vyriausybė gali išrinkti skirti į aukštesnes teisėjo pareigas teisėjus, tuo metu einančius pareigas; skyrimas: prezidentas, gavęs vyriausybės rekomendaciją. **AT:** kandidatūrų siūlymas: teisingumo ministras, gavęs iš teisėjų sudarytos „darbuotojų kolegijos“ pasiūlymą; skyrimas: federalinis prezidentas. **LU:** kandidatūrų siūlymas ir skyrimas: Cour supérieure de justice. **DE:** kandidatūrų siūlymas: teisingumo ministras; skyrimas: visa federalinė vyriausybė, gavusi „Präsidialrat“ (Aukščiausiojo Teismo prezidentinės tarybos, kurią sudaro jos pirmininkas ir visų teismo teisėjų išrinkti teisėjai, pateikia pagrįstą nuomonę dėl kiekvieno kandidato asmeninių ir profesinių gebėjimų) patariamąją rekomendaciją ir gavusi „Richterwahlausschuss“ (teisėjų atrankos komiteto, kurį sudaro 16 federalinių žemių teisingumo ministrai ir 16 federalinio parlamento („Bundestag“) narių) privalomą sutikimą; oficialiai paskiria prezidentas. Skiriant Aukščiausiojo Federalinio Teismo pirmininką būtina, kad jis būtų išrinktas to federalinio teismo teisėju. Šiuo atžvilgiu federalinio teisėjo rinkimai neturi jokių konkrečių ypatumų. **EE:** kandidatūrų siūlymas: Respublikos Prezidentas; skyrimas: parlamentas. **EL:** trijų aukščiausiųjų teismų (Valstybės Tarybos, Aukščiausiojo Teismo, Audito Rūmų) pirmininkai skiriami pagal tą pačią procedūrą; kandidatūrų siūlymas: vyriausybė, remdamasi teisingumo ministro pasiūlymu ir parlamentinio organo nuomone; skyrimas: Respublikos Prezidento dekretu. **NL:** kandidatūrų siūlymas: Aukščiausiasis Teismas; skyrimas: vyriausybė. **PL:** Aukščiausiojo Teismo pirmininką trejų metų kadencijai skiria Lenkijos Respublikos Prezidentas, gavęs Aukščiausiojo Teismo pirmojo pirmininko nuomonę, iš trijų kandidatų, kuriuos atrinko Aukščiausiojo Teismo kolegijos teisėjų susirinkimas. **PT:** Aukščiausiojo Teismo pirmininką renka kiti Aukščiausiojo Teismo teisėjai. **RO:** Aukščiausiojo Teisingumo Teismo ir Kasacinio teismo pirmininką, pirmininko pavaduotojus ir skyrių pirmininkus skiria Aukščiausioji magistratų taryba (Teisėjų skyrius) po pokalbio, per kurį pristatomas valdymo planas, vertinami valdymo ir bendravimo įgūdžiai, daugiausia dėmesio skiriant organizaciniais gebėjimams, sprendimų priėmimo spartai, atsparumui stresui, saviugdai, analizės, sintezės, prognozavimo, trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių strategijų rengimo ir planavimo pajėgumams, iniciatyvumui, greitam prisitaikymui, tinklaveikiai ir komunikacijos pajėgumams, taip pat konkrečių žinių apie kandidato vaidmenį ir pareigas, į kurias kandidatuojama, patikrinimui. **CY:** Prezidentas skiria teisėją, gavęs Patariamąsios teismų tarybos rekomendaciją (Teismų administravimo įstatymas Nr. 145(I)/2022). **ES:** Aukščiausiojo Teismo pirmininką karalius skiria karališkuoju dekretu, kurį pasirašo vyriausybės pirmininkas, gavęs Teismų tarybos rekomendaciją. Kandidatas karaliaus akivaizdoje prisiekia arba duoda pasižadėjimą ir pradeda eiti pareigas Aukštojo teismo plenariniame posėdyje. Pirmininkui paskyrus kandidatą, jam suteikiamas specialus tarnybos statusas, jei jis tęsia teisėjo karjerą (Teismų sandaros įstatymo 351a ir 593 straipsniai). Kadencijos trukmė sutampa su juos išrinkusios tarybos kadencijos trukme; jie gali būti perrinkti ir paskirti naujai kadencijai tik vieną kartą (Teismų sandaros įstatymo 587 straipsnis). **LT:** diagramoje parodytas Aukščiausiojo Teismo pirmininko skyrimo procesas; kandidatūrų siūlymas: Respublikos Prezidentas (kandidatus atrenka atrankos komisija); skyrimas: parlamentas. Vyriausiojo administracinio teismo pirmininką skiria Respublikos Prezidentas. **LV:** kandidatūrų siūlymas: Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija, gavusi privalomą Teismų tarybos rekomendaciją; skyrimas: parlamentas. **LU:** kandidatūrų siūlymas ir skyrimas: Cour supérieure de justice. Procedūra bus pakeista nuo 2023 m. liepos 1 d., kai pradės veikti Teismų taryba. **IT:** kandidatūrų siūlymas: Aukščiausioji magistratų taryba (CSM) arba administracinių teisėjų teismų taryba (CPGA); skyrimas: Respublikos Prezidentas. **FR:** kandidatūrų siūlymas: Aukštesnioji teismų taryba (CSM); skyrimas: Respublikos Prezidentas. Taryba skelbia „kvietimą teikti kandidatūras“, kuriame gali dalyvauti visi teisėjai. Aukščiausiojo administracinio teismo (Conseil d'Etat) pirmininką skiria Respublikos Prezidentas. **HR:** kandidatūrų siūlymas: Respublikos Prezidentas, gavęs reikalavimus atitinkančių kandidatų, pateikusių paraišką dėl laisvos darbo vietos, sąrašą; Aukščiausiojo Teismo generalinė asamblėja ir kompetentingas parlamentinis komitetas savo nuomonės dėl kandidatų pateikia prieš pirmininkui siūlant kandidatą arba jį pasiūlius. Kaip išaiškino Konstitucinis Teismas (U-I-1039/2021), Respublikos Prezidentas nėra saistomas šių nuomonių, kurios turi būti teikiamos dėl visų kandidatų; skyrimas: parlamentas. **HU:** kandidatūrų siūlymas: Respublikos Prezidentas, gavęs tinkamų kandidatų sąrašą, kurį sudarė OBT (Nacionalinė teismų taryba). Pokalbius su kandidatu rengia parlamento teisingumo komitetas; skyrimas: parlamentas išrenka kandidatą dviejų trečdalių balsų dauguma 9 metų kadencijai. Pakartotinis išrinkimas neįmanomas. **MT:** Vyriausiąjį teisėją skiria prezidentas, vadovaudamasis parlamento rezoliucija, kuriai pritaria ne mažiau kaip du trečdaliai visų narių. **SI:** kandidatūrų siūlymas: teisingumo ministras, gavęs Teismų tarybos nuomonę.

Teisėjų taryba rengia pokalbius su kandidatais, kurie pateikė paraišką dėl laisvos darbo vietos, ir prašo surengti Aukščiausiojo Teismo plenarinę sesiją ir pateikti savo nuomonę. Teisingumo ministras taip pat gali dalyvauti pokalbyje ir turi teisę užduoti klausimus; skyrimas: parlamentas. **SK**: kandidatūrų siūlymas: Teismų taryba; skyrimas: Prezidentas. **FI**: kandidatūrų siūlymas: Aukščiausiasis Teismas; skyrimas: Respublikos Prezidentas. **SE**: kandidatūrų siūlymas: Teisėjų pasiūlymų valdyba; skyrimas: vyriausybė.

57 diagramoje parodyta vykdomosios valdžios ir parlamento kompetencija skiriant kandidatus aukščiausiojo teismo pirmininkais, gavus kandidatūras siūlančių institucijų teikimą (pvz., Teismų taryba arba Aukščiausiasis Teismas). Stulpelio aukštis priklauso nuo to, ar vykdomoji valdžia arba parlamentas turi galimybę atmesti kandidatūrą į Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas, ar jis gali pasirinkti tik vieną iš pasiūlytų kandidatų, ar jis gali pasirinkti ir paskirti bet kurį kitą kandidatą, net jei kompetentinga institucija jo nesiūlo. Jei kandidatas nepaskiriamas, svarbi apsaugos priemonė yra pareiga nurodyti motyvus⁽¹¹⁸⁾ ir galimybė atlikti sprendimo teisminę peržiūrą⁽¹¹⁹⁾. Diagramoje pateikta faktinė informacija apie teisinę sistemą; tai nėra apsaugos priemonių veiksmingumo kokybinis vertinimas. Pavyzdžiui, 13 valstybių narių vykdomoji valdžia arba parlamentas turi įgaliojimus atmesti kandidatą į Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas. Tačiau tais įgaliojimais niekada nebuvo pasinaudota arba jais nebuvo pasinaudota per pastaruosius 5 metus (2018–2022) (BE, BG, DE, EE, LV, LU, MT, NL, AT, PL, SK, FI ir SE), arba jais nebuvo pasinaudota atskirais atvejais (EL, HR, SI ir LT).

57 diagrama. Aukščiausiųjų teismų pirmininkų skyrimas: vykdomosios valdžios ir parlamento kompetencija (*) (šaltinis – Europos teismų tarybų tinklas ir ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas⁽¹²⁰⁾)

(*) **BG**: Respublikos Prezidentas turi teisę vetuoti siūlomą kandidatą. Tuomet Teismų tarybos plenariniame posėdyje turi būti dar kartą balsuojama už kandidatus, kurie jai buvo pasiūlyti. Jei plenariniame posėdyje perrenkamas tas pats kandidatas, Prezidentas privalo jį paskirti. **IE**: šioje diagramoje pavaizduota vyriausybės kompetencija. Pagal Konstitucijos 13 straipsnio 9 dalį (t. y. konstitucinis reikalavimas, o ne praktika) prezidento įgaliojimais, susijusiais su skyrimu, gali būti įgyvendinami tik gavus vyriausybės rekomendaciją. Kai vyriausybė pateikia prezidentui rekomendaciją dėl skyrimo eiti vyriausiojo teisėjo pareigas, ji pirmiausia turi atsižvelgti į tų teisėjų, kurie jau eina teisėjo pareigas, kvalifikaciją ir tinkamumą. **EL**: Aukščiausiasis Teismas (nagrinėjantis civilines ir komercines bylas) ir Valstybės taryba (nagrinėjanti administracines bylas): kandidatai atrenkami iš Aukščiausiojo Teismo pirmininko

¹¹⁸ 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Repubblica ir Il-Prim Ministru*, C-896/19, 71 punktas.

¹¹⁹ 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *AK et al.*, sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, 145 punktas.

¹²⁰ Duomenys surinkti naudojantis atnaujintu klausimynu, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta, atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su NPSC.

pavadootojų ir Aukščiausiojo Teismo teisėjų (kurie eina šias pareigas ne mažiau kaip 4 metus) arba iš Valstybės tarybos narių (pirmininkų pavadootojų ir tarybos narių). Dėl Aukščiausiojo Teismo ir Valstybės tarybos pirmininko: vyriausybė (Kabinetas) turi visišką diskreciją įgaliojimus. Motyvų nurodyti nereikia. Dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko ir pirmininko pavadootojo pagal įstatymo nuostatą neleidžiama teikti skundo / atlikti peržiūros. Dėl Valstybės tarybos pirmininko pavadootojo arba pirmininko teisminė peržiūra yra itin ribota. **ES:** valstybės vadovas (karalius), kaip paskyrimų institucija, privalo laikytis Teismų tarybos pasiūlymo dėl teisėjų skyrimo ir paaukštinimo tarnyboje. Todėl karalius neturi diskrecijos ir prievolės nurodyti motyvų. Karaliaus sprendimas įforminamas karališkuoju dekretu, kuris skelbiamas oficialiajame valstybės leidinyje ir iš esmės negali būti ginčijamas. Dėl ankstesnio tarybos sprendimo siūlyti kandidatą į teisėjo pareigas arba paaukštinti pareigose galima pateikti apeliacinį skundą, iš pradžių pateikus administracinį skundą (dėl kurio taryba priėmė sprendimą plenariniame posėdyje), o vėliau – atliekant teisminę peržiūrą Aukščiausiojo Teismo administracinių bylų skyriuje. **IT:** remdamasis Aukščiausiosios magistratų tarybos (CSM) arba Administracinių teisėjų tarybos (CPGA) pasiūlymu, kuris iš esmės yra privalomojo pobūdžio, Respublikos Prezidentas, kuris šiuo atžvilgiu neturi diskrecijos, priima dekretą dėl atitinkamai Aukščiausiojo Teismo pirmininko arba Valstybės Tarybos pirmininko skyrimo. **CY:** Respublikos Prezidentas, skirdamas Aukščiausiojo Teismo pirmininką, neturi konstitucinės ar teisinės prievolės vadovautis patariamąja nuomone, tačiau paprastai į ją atsižvelgia. Aukščiausiojo Teismo vyresnysis narys iki šiol yra paskirtas Aukščiausiojo Teismo pirmininku. **MT:** kandidatūra teikiama parlamentui. Vyriausiąjį teisėją skiria prezidentas, vadovaudamasis parlamento rezoliucija, kuriai pritaria ne mažiau kaip du trečdaliai visų narių. **NL:** kandidatūrų siūlymas: Aukščiausiasis Teismas; skyrimas: vyriausybė teisingumo ministro siūlymu. **AT:** Federalinis Prezidentas gali atmesti teisingumo ministro pasiūlytą kandidatą, tačiau negali paskirti nepasiūlyto asmens. **LT:** kandidatas Aukščiausiajame Teisme gali prašyti atlikti specialią atrankos procedūros teisminę peržiūrą tik procedūriniu pagrindu, remdamasis atrankos komisijos nuomone (ši nuomonė Respublikos Prezidentui neprivaloma). **LU:** privalomų teisės aktų šiuo klausimu nėra, tačiau paskyrimų tarnyba dar niekada neatsisakė paskirti teismo pasiūlyto kandidato. **HR:** Konstitucinis Teismas 2021 m. kovo 23 d. sprendime (U-I-1039/2021) paaiškino, kad Respublikos Prezidentas gali pasirinkti tik iš kandidatų, pateikusių paraišką dėl laisvos darbo vietos; tačiau Prezidentas taip pat gali nuspręsti nesiūlyti nė vieno kandidato, kuris pateikė paraišką, ir informuoti Parlamentą. Nepaskirtas kandidatas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą prašydamas peržiūrėti Parlamento sprendimą. **PL:** Respublikos Prezidentas pagal įstatymą neprivalo nurodyti priežasčių, dėl kurių nebuvo paskirtas Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Kandidatas į Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas ir kandidatas į Aukščiausiojo Teismo rūmų pirmininko pareigas negali pateikti apeliacinio skundo. Respublikos Prezidentas negali atsisakyti paskirti Aukščiausiojo Teismo pirmąjį pirmininką arba kolegijos pirmininką iš kandidatų, kuriuos atrinko Aukščiausiojo Teismo teisėjų generalinė asamblėja. **SI:** nei teisingumo ministras, nei Parlamentas neprivalo nurodyti priežasčių, kodėl kandidatas nesiūlomas ir (arba) nepaskiriamas. Teisėjų taryba neprivalo motyvuoti savo nuomonės dėl kandidatų. Per procedūrą sprendimų ar nuomonių teisminė kontrolė nevykdoma. **SK:** jei kandidatas į Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas nebūtų paskirtas, paskyrimų tarnyba (įstaiga) turėtų kandidatui nurodyti sprendimo priežastis ir jį būtų galima peržiūrėti Aukščiausiajame administraciniame teisme (to dar niekada nebuvo). **FI:** Prezidentas išdėsto sprendimo motyvus, nors ši pareiga įstatyme nenumatyta. **SE:** vyriausybė gali nuspręsti neskirti kandidato į Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas ir pasirinkti bet kurį kitą kandidatą, net jei kandidatūrą siūlanti institucija jo nepateikė. Tačiau atrinkto kandidato paraiška turi būti viena iš Teisėjų pasiūlymų valdybos nagrinėjamų paraiškų pareigoms užimti.

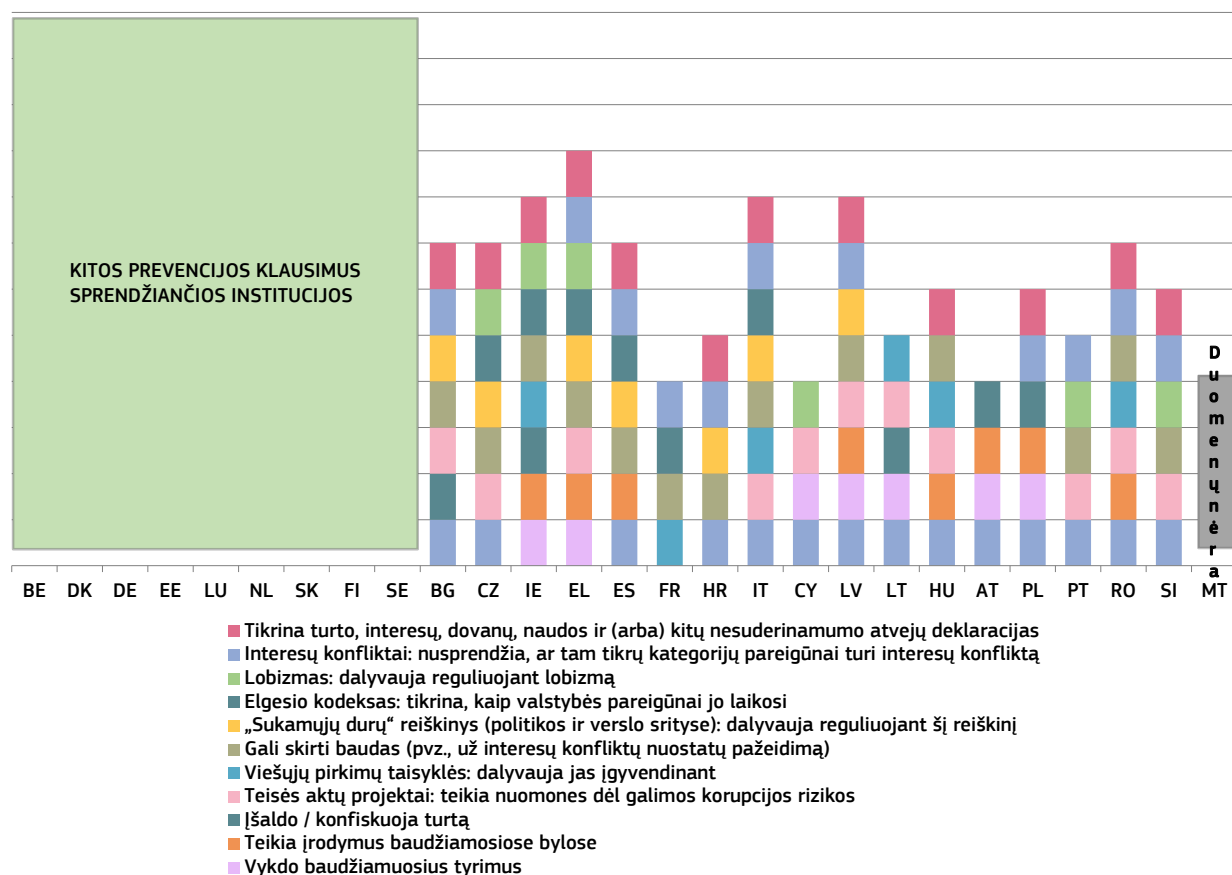
– Kova su korupcija –

Korupcija yra daugialypis reiškinys, su kuriuo susiduriama tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose. Ji sukelia neigiamų padarinių klestėjimui ir ekonomikos augimui, socialinei sanglaudai ir darniam vystymuisi. Nacionalinių kovos su korupcija sistemų stebėseną Komisija vykdo rengdama metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, taip pat per Europos semestrą ir pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. 2023 m. gegužės 3 d. Komisija pateikė Komunikatą dėl kovos su korupcija ir Pasiūlymą dėl direktyvos dėl kovos su korupcija baudžiamosios teisės priemonėmis¹²¹). Pirmą kartą 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami duomenys apie įstaigas, kurios specializuojasi korupcijos prevencijos srityje, ir apžvelgiami tokių įstaigų įgaliojimai (58 diagrama) ir tų pačių įstaigų skyrimo taisyklės

¹²¹ Pasiūlymas dėl direktyvos dėl kovos su korupcija, COM(2023) 234 ir Bendras komunikatas dėl kovos su korupcija JOIN(2023) 12 final.

(59 diagrama). Daugumoje valstybių narių yra viena ar daugiau įstaigų, kurios vykdo veiklą korupcijos prevencijos srityje. 9 valstybės narės pranešė ne apie veikiančią specializuotą prevencinę įstaigą, o apie institucijas, kurios, be kitų užduočių, taip pat sprendžia korupcijos prevencijos klausimus. Be diagramoje pateiktų specializuotų įstaigų įgaliojimų, kitos nacionalinės valdžios institucijos turi (gali turėti) kitų įgaliojimų korupcijos prevencijos srityje.

58 diagrama. Specializuotų įstaigų, atsakingų už korupcijos prevenciją, įgaliojimai (*)
(šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai ⁽¹²²⁾)

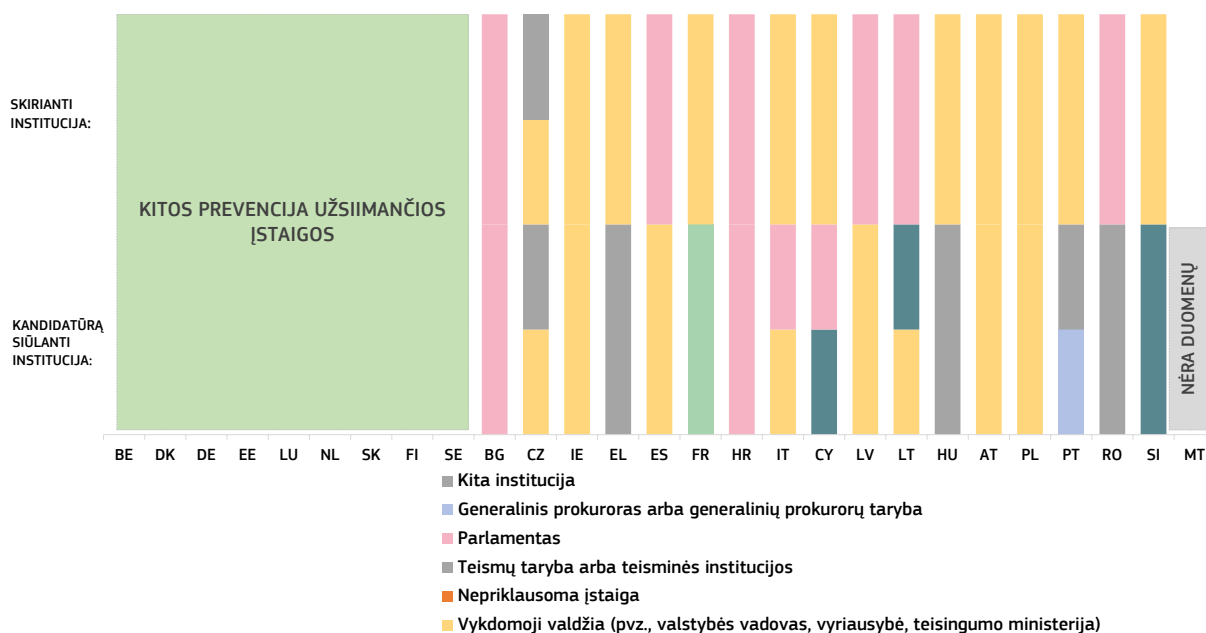

(*) Valstybėse narėse yra viena ar kelios įstaigos, atliekančios bent tam tikrą vaidmenį korupcijos prevencijos srityje. Aiškumo ir palyginamumo sumetimais diagramoje pateikti tik vienos kiekvienos valstybės narės institucijos, kuri specializuojasi korupcijos prevencijos srityje, įgaliojimai. Toliau išvardijamos institucijos, kurioms suteikti įgaliojimai. Kai kuriose valstybėse narėse tokių institucijų nėra, o kitose valstybėse narėse yra keletas tokių institucijų, turinčių nevienodą kompetenciją. **BE:** Federalinės viešosios politikos ir paramos tarnybos (FOD BOSA/FPS BOSA) tarnybinės etikos skyrius. **BG:** Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo komisija (CCCFLAP). **CZ:** Interesų konfliktų ir kovos su korupcija departamentas (Teisingumo ministerija). **IE:** Viešojo administravimo standartų komisija. „Garda National“ (Nacionalinis ekonominių nusikaltimų biuras) taip pat turi atlikti tam tikrą vaidmenį korupcijos prevencijos srityje. **EL:** Nacionalinė skaidrumo institucija. **ES:** Interesų konfliktų biuras. **FR:** kovos su korupcija srityje dirba dvi įstaigos – „L'Agence française anti corruption“ (AFA) ir „La Haute Autorité pour la transparence de la vie publique“ (HATVP). Jos atlieka papildomas funkcijas, susijusias su korupcijos prevencija. Diagramoje parodyti AFA įgaliojimai. **HR:** Interesų konfliktų sprendimo komisija. **IT:** Nacionalinė kovos su korupcija institucija. **CY:** Nepriklausoma kovos su korupcija institucija. **LV:** Korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija biuras. **LT:** korupcijos prevencijos srityje dirba dvi institucijos – Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT), kuri

¹²² Duomenys surinkti iš klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su nacionaliniais kovos su korupcija informacijos centrais.

pavaizduota diagramoje, ir Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK). **HU**: Tarnybinės etikos institucija. 2022 m. kompetencija tikrinti vyresniųjų politinių vadovų turto deklaracijas buvo perduota Tarnybinės etikos institucijai. Procedūra pagal Sąlygų reglamentą ir Vengrijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą taip pat apima reformas, kuriomis siekiama išplėsti Tarnybinės etikos institucijos įgaliojimus tiesiogiai tikrinti visų didelės rizikos pareigūnų, kurių turto deklaracijos skelbiamos viešai, viešojo turto deklaracijas, o neviešo turto deklaracijų atveju – prašyti kompetentingų įstaigų atlikti patikrinimą ir gauti patikrinimo rezultatus. Korupcijos prevencijos srityje svarbų vaidmenį atlieka dar dvi institucijos – Nacionalinė apsaugos tarnyba ir Konstitucijos apsaugos tarnyba. **AT**: Federalinis kovos su korupcija biuras (BAK). **PL**: Centrinis kovos su korupcija biuras. **PT**: Nacionalinis kovos su korupcija mechanizmas **RO**: Nacionalinė tarnybinės etikos agentūra. **SI**: Korupcijos prevencijos komisija. **SE**: korupcijos prevencija vykdoma decentralizuotai, o SE šią užduotį patikėjo daugeliui įvairių agentūrų ir įstaigų.

59 diagrama. Specializuotų įstaigų, atsakingų už korupcijos prevenciją, paskyrimas (*)
(šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai ⁽¹²³⁾)

(*) Valstybėse narėse yra viena ar daugiau įstaigų, kurios atlieka tam tikrą vaidmenį korupcijos prevencijos srityje. Aiškumo ir palyginamumo sumetimais diagramoje pateikti tik vienos kiekvienos valstybės narės, kuri specializuojasi korupcijos prevencijos srityje, įgaliojimai. Toliau išvardijamos institucijos, kurioms suteikti įgaliojimai: kai kuriose valstybėse narėse tokių institucijų nėra, o kitose valstybėse narėse yra keletas tokių institucijų. **BE**: Federalinės viešosios politikos ir paramos tarnybos (FOD BOSA/FPS BOSA) tarnybinės etikos skyrius. **BG**: Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo komisija (CCCFIAP). **CZ**: Interesų konfliktų ir kovos su korupcija departamentas (Teisingumo ministerija). **IE**: Viešojo administravimo standartų komisija. „Garda National“ (Nacionalinis ekonominių nusikaltimų biuras) taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį korupcijos prevencijos srityje. **EL**: Nacionalinė skaidrumo institucija. **ES**: Interesų konfliktų biuras. **FR**: kovos su korupcija srityje dirba dvi įstaigos – „L’Agence française anti corruption“ ir „La Haute Autorité pour la transparence de la vie publique“ (HATVP). Jos atlieka papildomas funkcijas, susijusias su korupcijos prevencija. Diagramoje parodyti AFA įgaliojimai. **HR**: Interesų konfliktų sprendimo komisija. **IT**: Nacionalinė kovos su korupcija institucija. **CY**: Nepriklausoma kovos su korupcija institucija. **LV**: Korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija biuras. **LT**: korupcijos prevencijos srityje dirba dvi institucijos – Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT), kuri pavaizduota diagramoje, ir Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK). **HU**: Tarnybinės etikos institucija. Tarnybinės etikos institucijos pirmininką ir pirmininko pavaduotojus Valstybės audito tarnybos pirmininko siūlymu šešerių metų kadencijai skiria Respublikos Prezidentas. **AT**:

¹²³ Duomenys surinkti iš klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su nacionaliniais kovos su korupcija informacijos centrais.

Federalinis kovos su korupcija biuras (BAK). PL: Centrinis kovos su korupcija biuras. PT: Nacionalinis kovos su korupcija mechanizmas RO: Nacionalinė tarnybinės etikos agentūra. SI: Korupcijos prevencijos komisija. SE: korupcijos prevencija vykdoma decentralizuotai, o SE šią užduotį patikėjo daugeliui įvairių agentūrų ir įstaigų.

Prokuratūra atlieka svarbų vaidmenį baudžiamosios teisenos sistemoje, taip pat valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose. Tinkamas nacionalinės prokuratūros veikimas turi esminę reikšmę kovojant su nusikalstamumu, įskaitant ekonominius ir finansinius nusikaltimus, pvz., pinigų plovimą ir korupciją. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusia su Pamatiniu sprendimu dėl Europos arešto orderio⁽¹²⁴⁾, išduodant ir vykdant Europos arešto orderius prokuratūra gali būti laikoma valstybės narės teismine institucija, jei ji gali veikti nepriklausomai ir nėra rizikos, kad jai konkrečioje byloje vykdomosios valdžios institucija, pvz., Teisingumo ministerija, gali duoti tiesioginius arba netiesioginius nurodymus⁽¹²⁵⁾. Nacionalinių prokuratūrų organizacinė struktūra visoje ES yra skirtinga ir nėra vienodo visoms valstybėms narėms taikomo modelio. Vis dėlto Europos Taryba atkreipė dėmesį į plačiai paplitusią tendenciją siekti labiau nepriklausomos, o ne pavaldžios ar susietos su vykdomąja valdžia prokuratūros⁽¹²⁶⁾. Pasak Konsultacinės Europos prokurorų tarybos, veiksmingai dirbanti ir nepriklausoma prokuratūra, įsipareigojusi užtikrinti teisinės valstybės principo laikymąsi ir žmogaus teises vykdant teisingumą, yra vienas iš demokratinės valstybės ramsčių⁽¹²⁷⁾.

¹²⁴ Tarybos pamatinis sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002 7 18, p. 1).

¹²⁵ 2019 m. gegužės 27 d. Teisingumo Teismo sprendimo *OG ir PI (Liubeko ir Cvikau prokuratūra)*, sujungtos bylos C-508/18 ir C-82/19 PPU, 73, 74 ir 88 punktai, ECLI:EU:C:2019:456; 2019 m. gegužės 27 d. Sprendimo C-509/18, 52 punktas, ECLI:EU:C:2019:457; taip pat žr. 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg ir Openbaar Ministerie (Liono ir Tūro prokurorai)*, sujungtos bylos C-566/19 PPU ir C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie (Švedijos prokuratūra)*, C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, ir *Openbaar Ministerie (Briuselio prokuratūra)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; 2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimo *AZ*, C-510/19, 54 punktas, ECLI:EU:C:2020:953. Taip pat žr. 2016 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, 34 ir 36 punktus, ECLI:EU:C:2016:861, ir 2016 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *Poltorak*, C-452/16 PPU, 35 punktą, ECLI:EU:C:2016:858, dėl to, kad „sąvoką „teisminę“ vadovaujantis valdžių padalijimo principu, būdingu teisinės valstybės veikimui, reikia atskirti nuo vykdomosios valdžios“. Taip pat žr. Konsultacinės Europos prokurorų tarybos (CCPE) priimtos Nuomonės Nr. 13(2018) dėl prokurorų nepriklausomumo, atskaitomybės ir etikos xii rekomendaciją.

¹²⁶ CDL-AD(2010)040-e. Ataskaita dėl Europos teismų sistemos nepriklausomumo standartų, II dalis – Prokuratūra. Priimta Venecijos komisijos 85-ojoje plenarinėje sesijoje (2010 m. gruodžio 17–18 d., Venecija), 26 punktas.

¹²⁷ Be to, demokratinėje visuomenėje teismai ir tyrimų institucijos neturi patirti politinio spaudimo. Nepriklausomumo sąvoka reiškia, jog prokurorai, vykdydami savo pareigas, negali neteisėtai kištis, kad užtikrintų visišką teisės ir teisinės valstybės principo laikymąsi bei taikymą, ir jog jie nepatiria jokio bet kokios rūšies politinio spaudimo ar neteisėtos įtakos. Nepriklausomumo principas taikomas ne tik visai prokuratūrai, bet ir konkrečioms įstaigoms bei atskiriems prokurorams. Kad ir koks būtų nacionalinės teisingumo sistemos modelis ar teisinė tradicija, kuria ši sistema grindžiama, pagal Europos standartus reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi veiksmingų priemonių užtikrinti, kad prokurorai galėtų vykdyti savo profesines pareigas ir įpareigojimus tinkamomis teisinėmis ir organizacinėmis sąlygomis ir be nepagrįsto kišimosi. Žr. Europos prokurorų konsultacinės tarybos (CCPE) nuomonę Nr. 15 (2020) dėl prokurorų vaidmens ekstremaliosiose situacijose, ypač susidūrus su pandemija; Nuomonės Nr. 16 (2021) dėl tarptautinių teismų ir pagal sutartis įsteigtų organų sprendimų poveikio praktiniam prokurorų nepriklausomumui 13 punktas. Taip pat žr. Rekomendacijos Rec(2000) 19 dėl prokuratūros vaidmens baudžiamosios teisenos sistemoje, kurią 2000 m. spalio 6 d. priėmė Europos Tarybos Ministrų Komitetas (2000 m. rekomendacija), 4, 11 ir 13 punktus. Nuomonės Nr. 13(2018) dėl prokurorų nepriklausomumo, atskaitomybės ir etikos, kurią priėmė Konsultacinė Europos prokurorų taryba (CCPE), i ir iii rekomendacijos; Daugumoje Kovos su korupcija valstybių grupės (GRECO) ketvirtojoje vertinimo ataskaitoje „Korupcijos prevencija. Parlamento nariai, teisėjai ir prokurorai“ pateiktų

Korupcija dažnai yra sudėtingas nusikaltimas, kurio tyrimui ir baudžiamajam persekiojimui gali prireikti specialių žinių. Tai taip pat pripažįstama Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos dėl kovos su korupcija baudžiamosios teisės priemonėmis ir JT konvencijoje prieš korupciją⁽¹²⁸⁾. 60 diagramoje parodytos įstaigos, kurios specializuojasi korupcijos tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityje. Nors visose valstybėse narėse sudaromos sąlygos įprastiems policijos ir prokuratūroms subjektams tirti kai kurių formų korupciją ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, visose valstybėse narėse, išskyrus dvi, taip pat veikia tam tikros specializuotos policijos tarnybos konkreitiems korupcijos byloms tirti, pavyzdžiui, kai jos yra sunkesnės, sudėtingesnės arba susijusios su tam tikra įtariamųjų kategorija. Kalbant apie baudžiamąjį persekiojimą dėl korupcijos, visos valstybės narės, išskyrus 7, turi specialiai tokioms korupcijos byloms nagrinėti paskirtus prokurorus.

60 diagrama. Su korupcijos tyrimu ir baudžiamuoju persekiojimu susijusios institucijos. Apžvalga (*) (šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai⁽¹²⁹⁾)

60-diagrama. Su korupcijos tyrimu ir baudžiamuoju persekiojimu susijusios institucijos. Apžvalga(*) (šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai (·))

¶

¶

		Valstybė-narė																											
		BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	
Policija	Korupcijos bylas tiria-eiliniai policijos-pareigūnai																												
	Korupcijos bylas tiria-specializuoti policijos-pareigūnai																												
Prokuratūra	Korupcijos bylas tiria-eiliniai prokurorai																												
	Korupcijos bylas tiria-specializuoti prokurorai																												

(*) ES: korupcijos tyrimo srityje specializuojasi dvi teisėsaugos institucijos – Nacionalinės policijos Ekonominių ir fiskalinių nusikaltimų skyrius (UDEP) („Cuerpo Nacional de Policía, Unidad Central de Delincuencia Económica y Fiscal“ (UDEP)) ir Civilinės gvardijos Centrinis operatyvinis padalinys (UCO) („Guardia civil, Unidad Central Operativa“ (UCO)). IT: nėra prokuratūrų, kurios specializuotųsi tik korupcijos tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityje. Tačiau kai kuriose iš jų veikia darbo grupės, kurių specializacija – nusikaltimai viešajam administravimui, kurie galėtų apimti ir korupciją.

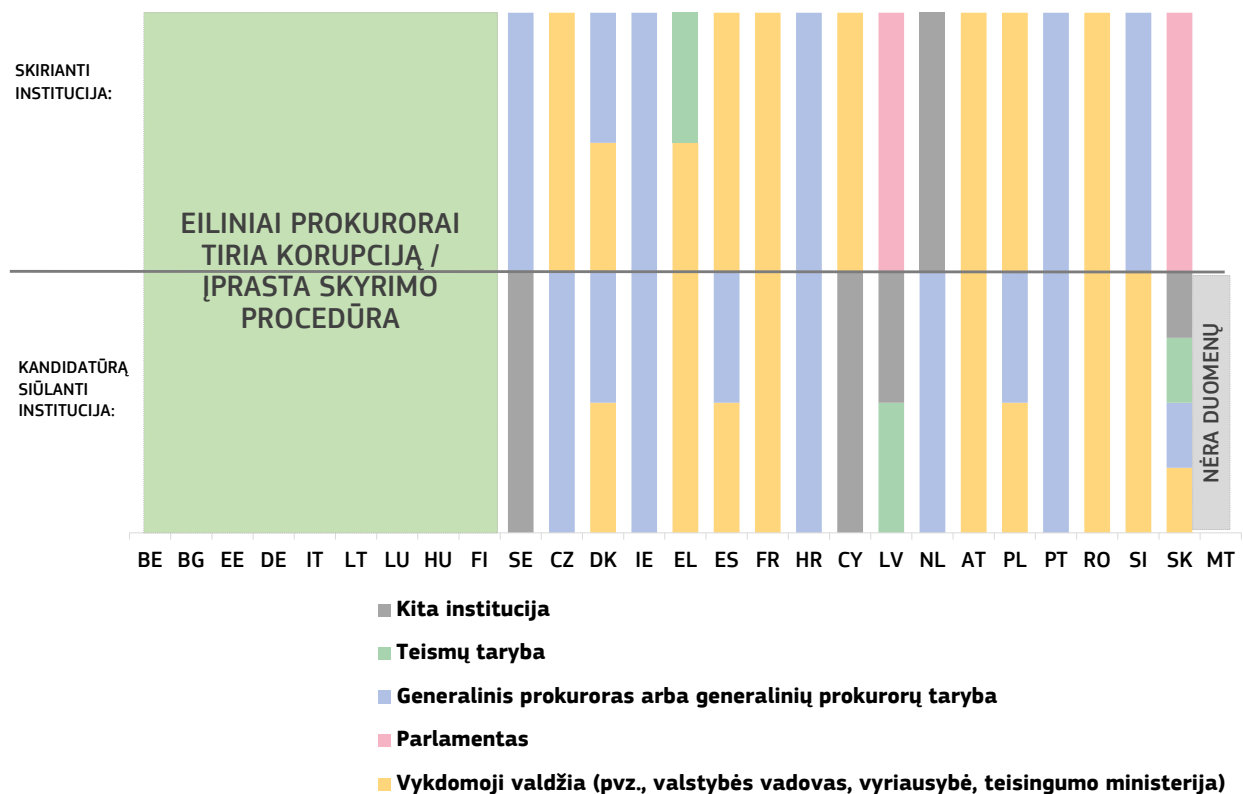
rekomendacijų yra siūloma nustatyti tvarką, pagal kurią prokurorų tarnyba tirdama baudžiamąsias bylas būtų apsaugota nuo nederamos įtakos ir kišimosi.

¹²⁸ JT konvencijos prieš korupciją 36 straipsnis: „[k]iekviena valstybė, šios Konvencijos Šalis, pagal pagrindinius savo teisinės sistemos principus užtikrina, kad būtų institucija ar institucijos arba asmenys, kurie specializuojasi kovoti su korupcija teisėsaugos pagalba. Tokiai institucijai ar institucijoms arba asmenims pagal pagrindinius valstybės, šios Konvencijos Šalies, nacionalinės teisės principus suteikiama reikiamas nepriklausomybė veiksmingai ir nepiktinaudžiaujant įtaka atlikti savo funkcijas. Tokie asmenys arba tokios institucijos (tokių institucijų) pareigūnai turėtų būti atitinkamai parengti bei turėti išteklių savo funkcijoms įgyvendinti“.

¹²⁹ Duomenys surinkti iš klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su nacionaliniais kovos su korupcija informacijos centrais.

61 diagramoje pateiktos prokuratūrų, kurių specializacija – kova su korupcija (jei tokių yra), vadovų skyrimo procedūros. 12 valstybių narių nėra specializuotos prokuratūros arba, jei tokia prokuratūra egzistuoja, jos vadovas skiriamas pagal įprastą vadovų ar prokuratūrų skyrimo procedūrą.

61 diagrama. Su korupcija susijusių specializuotų prokuratūrų vadovų skyrimo procedūros (*) (šaltinis – Europos Komisija ir nacionaliniai kovos su korupcija informacijos centrai ⁽¹³⁰⁾)

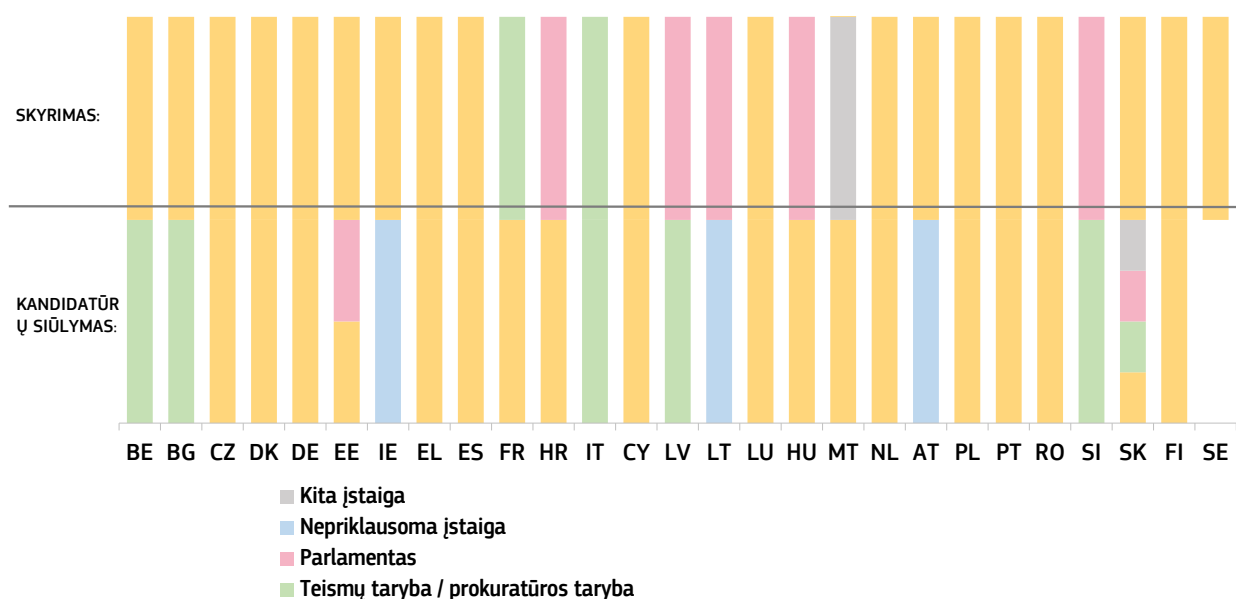

(*) Šioje diagramoje daugiausia dėmesio skiriama tik toms valstybėms narėms, kuriose veikia specializuota prokuratūra, atsakinga už kovą su korupcija, nepriklausomai nuo specializacijos lygio. Joje parodyta kitokia informacija nei ankstesnėje diagramoje pateiktas žemėlapis, kuriame pateikta bendresnė specializacijos apžvalga. **CZ:** apygardų prokuratūros. **DK:** Nacionalinis specialusis kovos su nusikalstamumu padalinys. **IE:** Kovos su kyšininkavimu ir korupcija skyrius, Nacionalinis ekonominių nusikaltimų biuras. **EL:** Finansinių nusikaltimų prokuratūra. **ES:** Specialioji kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu prokuratūra. **HR:** Generalinė prokuratūra, Kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu tarnyba (USKOK). Kroatijos Respublikos valstybės prokuratūros teisingumo ir viešojo administravimo ministras ir taryba pateikia savo nuomonę skyrimo procedūros metu. **FR:** „Parquet national financier“ (PNF). **CY:** Kovos su korupcija darbo grupė, pavaldi generalinei prokuratūrai, kurią sudaro atitinkamų institucijų specialistai. **LV:** Generalinės prokuratūros ir prokuratūros, atsakingos už valstybės tarnautojų netinkamo elgesio nusikaltimų tyrimą, kovos su korupcija koordinavimo skyriai. **NL:** prokurorai, susiję su prokuratūros kovos su korupcija grupe, dirba nepriklausomai operatyviniu ir funkcinio lygmenimis. Visus prokurorus atrenka (ir siūlo) prokuratūra. Jie skiriami karališkuoju dekretu, tačiau tai yra formalumas (karalius į prokurorų atrankos procedūrą nesikiša). **AT:** Centrinė prokuratūra, atsakinga už kovą su ekonominiiais nusikaltimais ir korupcija (WKStA). **PL:** Nacionalinės prokuratūros Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos departamentas. **PT:** Prokuratūros Centrinis baudžiamųjų tyrimų ir baudžiamojo persekiojimo departamentas (DCIAP). **RO:** Nacionalinis kovos su korupcija direktoratas **SI:** Slovėnijos Respublikos specializuotoji prokuratūra. **SK:** Specializuota prokuratūra. **SE:** Nacionalinis kovos su korupcija padalinys (NACU) (Riksenheten mot korruption).

¹³⁰ Duomenys surinkti iš klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su nacionaliniais kovos su korupcija informacijos centrais.

62 diagramoje apžvelgiamos įstaigos ir institucijos, kurios siūlo kandidatus į generalinių prokurorų pareigas, jas skiriančios institucijos ir institucijos, su kuriomis konsultuojamasi.

62 diagrama. Generalinio prokuroro kandidatūros siūlymas ir skyrimas (*) (šaltinis – Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu ekspertų grupė¹³¹))

(*) **BG:** Preliminarius pasiūlymus dėl kandidatų teikia ne mažiau kaip trys Teismų tarybos prokurorų kolegijos nariai ir teisingumo ministras. Po atrankos procedūros Teismų tarybos plenariniame posėdyje oficialus pasiūlymas dėl vieno kandidato siunčiamas Respublikos Prezidentui, kuris po to paskiria generalinį prokurorą. Prezidentas turi teisę vetuoti siūlomą kandidatą. Po to Teismų tarybos plenariniame posėdyje turi būti dar kartą balsuojama dėl jai pasiūlyto kandidatų sąrašo. Jei ji perrenka tą patį kandidatą, prezidentas privalo jį paskirti. **CZ:** teisingumo ministras / ministerija siūlo generalinį prokurorą, o jį skiria vyriausybė. **DK:** teisingumo ministras / ministerija siūlo generalinį prokurorą, o jį skiria vyriausybės įdarbinimo komitetas. **DE:** federalinį generalinį prokurorą skiria Vokietijos Prezidentas federalinio teisingumo ministro siūlymu, kuriam turi pritarti Federalinė Taryba. **EE:** apsvačiusi Riigikogu Teisės reikalų komiteto nuomonę, generalinį prokurorą skiria Respublikos vyriausybė už šią sritį atsakingo ministro siūlymu. **IE:** po atviro konkurso ir pokalbio kandidatus atranka komitetas, kurį sudaro vyriausiasis teisėjas, Advokatų tarybos pirmininkas, Teisininkų draugijos pirmininkas, vyriausybės generalinis sekretorius ir generalinės prokuratūros generalinis direktorius. **EL:** teisingumo ministras / ministerija siūlo generalinį prokurorą, o jį skiria Teismų taryba, remdamasi prezidento dekretu. **FR:** pasiūlymas skirti kandidatūras: teisingumo ministras priima sprendimą iš anksto pateikdamas neprivalomą Teismų tarybos nuomonę. **HR:** kandidatūrų siūlymas: vyriausybė; skyrimas: parlamentas, remdamasis kompetentingo parlamento komiteto nuomone. **IT:** sprendimas dėl skyrimo: gavęs Tarybos pasiūlymą, teisingumo ministras priima ministro dekretą; jis neturi jokios diskrecijos neskirti siūlomo prokuroro kandidato. **CY:** generalinį prokurorą siūlo ir skiria valstybės vadovas. **LV:** pasiūlymas skirti kandidatūras: Teismų taryba. Sprendimas dėl skyrimo: parlamentas. **LT:** pasiūlymas skirti kandidatūras: prokuratūros atrankos komisija (ją sudaro du kolegijos paskirti prokurorai, du generalinio prokuroro paskirti prokurorai ir trys kiti nariai, kurių kiekvieną skiria Respublikos Prezidentas, Seimo pirmininkas ir Ministras Pirmininkas). **LU:** teisingumo ministras / Teisingumo ministerija siūlo generalinį prokurorą, o Didysis Hercogas jį skiria. Procedūra pasikeis nuo 2023 m. liepos 1 d., kai pradės veikti Teismų taryba. **NL:** sprendimas dėl skyrimo priimamas karališkuoju dekretu (įpareigojant laikytis pasiūlymo skirti kandidatą į prokuroro pareigas). Sprendimas dėl atleidimo įforminamas karališkuoju dekretu. **AT:** pasiūlymas skirti kandidatūras: nepriklausoma personalo įstaiga. Sprendimas dėl skyrimo: Federacijos prezidentas paveda priimti šį sprendimą teisingumo ministrui. **PL:** teisingumo ministras taip pat yra

¹³¹ Duomenys surinkti iš atnaujinto klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su Kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu ekspertų grupe.

generalinis prokuroras. Juos ministro pirmininko siūlymu skiria ir atleidžia Lenkijos Respublikos Prezidentas. **RO:** teisingumo ministras / ministerija siūlo generalinio prokuroro kandidatūrą, o jį skiria valstybės vadovas. **SI:** pasiūlymas skirti kandidatūras: Valstybės prokuratūros taryba; skyrimas: parlamentas, gavęs vyriausybės nuomonę. **SK:** vieną pasiūlymą dėl kandidato į generalinio prokuroro pareigybę išrinkimo Nacionalinei tarybai gali pateikti parlamento narys, teisingumo ministras, viešasis teisių gynėjas, Slovakijos Respublikos prokurorų taryba, advokatų profesinė organizacija, vieno iš Slovakijos Respublikoje įsikūrusių universitetų teisės fakultetas ir Slovakijos mokslų akademijos Valstybės ir teisės institutas. **SE:** Pasiūlymus dėl kandidatų teikianti institucija nedalyvauja.

– Konstitucinės jurisdikcijos –

Konstitucinis teisingumas yra pagrindinė konstitucinės demokratijos stabdžių ir atsvarų sistemos sudedamoji dalis. Konstituciniai teismai atlieka esminį vaidmenį veiksmingai taikant ES teisę, užtikrinant ES teisinės tvarkos vientisumą ir nustatant pagrindinius teisinės valstybės principus. Jau 1970 m. Teisingumo Teismas pripažino, kad valstybėms narėms bendros konstitucinės tradicijos yra Europos pagrindinių teisių apsaugos pagrindas ⁽¹³²⁾. Neseniai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad teisinės valstybės principų, išplėtotų Teisingumo Teismo jurisprudencijoje remiantis ES sutartimis, šaltinis yra bendros vertybės, kurias valstybės narės taip pat pripažįsta ir taiko savo teisės sistemose ⁽¹³³⁾.

Teisingumo organizavimas, įskaitant konstitucinio teismo įsteigimą, sudėtį ir veikimą, priklauso valstybių narių kompetencijai ⁽¹³⁴⁾. Be to, konstituciniai teismai, jei jie įsteigti, gali priklausyti teismų sistemai arba ne. Vis dėlto, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės privalo laikytis iš ES teisės kylančių įsipareigojimų, visų pirma vertybių, kuriomis grindžiama ES ⁽¹³⁵⁾. Venecijos komisija taip pat pažymėjo, kad nėra bendro reikalavimo įsteigti konstitucinį teismą ⁽¹³⁶⁾. 63 diagramoje pateikta pirmoji skirtingų sprendimų, priimtų valstybėse narėse siekiant užtikrinti konstitucinių teisių apsaugą aukščiausiosios instancijos teismuose, apžvalga.

¹³² 1970 m. gruodžio 17 d. ESTT sprendimas *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, EU:C:1970:114.

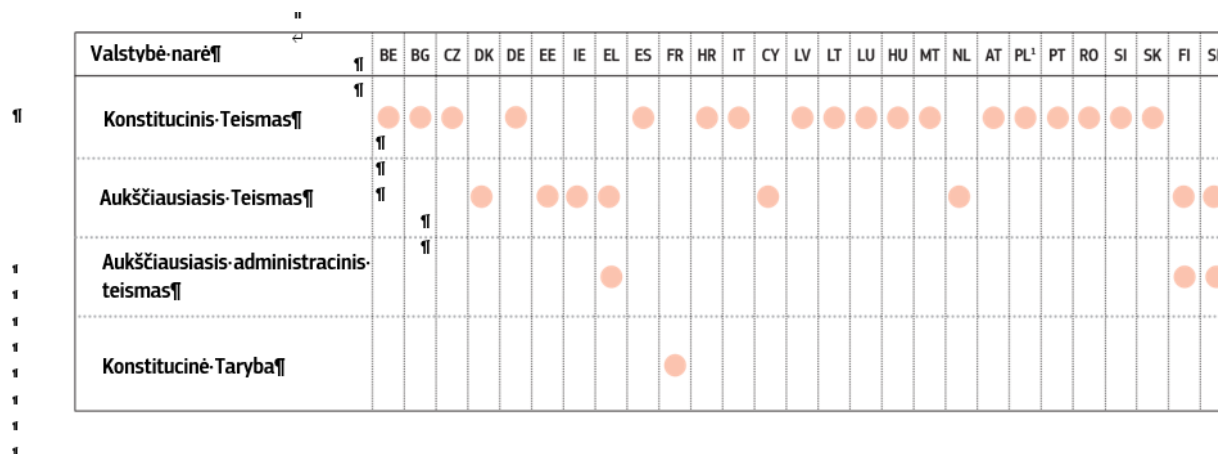
¹³³ 2022 m. vasario 16 d. ESTT sprendimo *Vengrija / Parlamentas ir Taryba*, C-156/21, EU:C:2022:97, 237 punktą, ir 2022 m. vasario 16 d. Sprendimo *Lenkija / Parlamentas ir Taryba*, C-157/21, EU:C:2022:98, 291 punktą.

¹³⁴ 2021 m. balandžio 20 d. ESTT sprendimas *Repubblika*, C-896/19, EU:C:2021:31.

¹³⁵ 2022 m. vasario 22 d. ESTT sprendimo [*RS \(Konstitucinio Teismo sprendimų poveikis\)*](#), C-430/21, EU:C:2022:99, 38 punktą.

¹³⁶ Venecijos komisija, Venecijos komisijos nuomonių, ataskaitų ir tyrimų dėl konstitucinio teisingumo rinkinys, p. 6.

63 diagrama. Aukščiausioji instancija, turinti konstitucinę jurisdikciją (*) (šaltinis – Europos Komisija)

¹ Primenama, kad 2023 m. vasario 15 d. Komisija nusprendė paduoti Lenkiją į Teisingumo Teismą dėl to, kad pats Konstitucinis Teismas ir jo praktika pažeidė ES teisę. Be to, Komisijos manymu, Konstitucinis Teismas, atsižvelgiant į neteisėtą teisėjų paskyrimą į jau užimtas pareigybės ir dėl pažeidimų, susijusių su jo dabartinio pirmininko skyrimu, neatitinka anksčiau įstatymu nustatyto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimų.¹¹

(*) Jurisdikciją turintys subjektai, į kuriuos atsižvelgiama šioje diagramoje, yra: **BE**: Cour Constitutionnelle, Grondwetelijk Hof (Belgijos Konstitucinis Teismas). **BG**: Конституционен съд на Република България (Bulgarijos Respublikos Konstitucinis Teismas). **CZ**: Ústavní soud (Čekijos Konstitucinis Teismas). **DK**: Højesteret (Danijos Aukščiausiasis Teismas). **DE**: Bundesverfassungsgericht (Federalinis Konstitucinis Teismas). Visi teismai yra kompetentingi tikrinti teisės aktų konstitucingumą. Peržiūros metu tikrinama, ar teisės aktas priimtas laikantis Konstitucijoje ir parlamento darbo tvarkos taisyklėse nustatytos procedūros ir ar teisės akto turinys atitinka Konstituciją. **EE**: Riigihokused (Aukščiausiojo Teismo ir Aukščiausiojo Teismo konstitucinės peržiūros kolegija). **IE**: Cúirt Uachtarach na hÉireann (Airijos Aukščiausiasis Teismas). **EL**: Areios Pagos (Aukščiausiasis Teismas) ir Symvoulío Tis Epikrateias (Valstybės Taryba). Konstitucinio Teismo nėra. Kiekvienas teisėjas turi įgaliojimus vykdyti įstatymo konstitucingumo kontrolę (Konstitucijos 87 straipsnio 2 dalis: „teisėjams taikoma tik Konstitucija ir įstatymai; jie jokių būdu neprivalo laikytis nuostatų, priimtų pažeidžiant Konstituciją“). **ES**: Tribunal Constitucional de España (Ispanijos Konstitucinis Teismas). **FR**: Conseil Constitutionnel (Konstitucinė Taryba). **HR**: Ustavni sud Republike Hrvatske (Kroatijos Respublikos Konstitucinis Teismas). **IT**: Corte Costituzionale (Konstitucinis Teismas). **CY**: Ανώτατο Δικαστήριο (Kipro Respublikos Aukščiausiasis Teismas). **LV**: Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Latvijos Respublikos Konstitucinis Teismas). **LT**: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. **LU**: Cour constitutionnelle de Luxembourg (Liuksemburgo Konstitucinis Teismas). **HU**: Alkotmánybíróság (Vengrijos Konstitucinis Teismas). Visi teismai gali vykdyti decentralizuotą „konstitucinę“ tiesiogiai taikomų sutarčių peržiūrą. **MT**: Konstitucinis Teismas. **NL**: „Hoge Raad der Nederlanden“ (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) – Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas veikia kaip kasacinis teismas civilinėse, baudžiamosiose ir mokesčių bylose. **AT**: Verfassungsgerichtshof (Austrijos Konstitucinis Teismas). **PL**: Trybunał Konstytucyjny (Lenkijos Konstitucinis Teismas). **PT**: Tribunal Constitucional (Konstitucinis Teismas). **RO**: Curtea Constituțională (Rumunijos Konstitucinis Teismas). **SI**: Ustavno sodišče Republike Slovenije (Slovėnijos Respublikos Konstitucinis Teismas). **SK**: Ústavný súd Slovenskej republiky (Slovakijos Konstitucinis Teismas). **FI**: Korkein oikeus ja Korkein hallinto-oikeus (Suomijos Aukščiausiasis Teismas ir Aukščiausiasis administracinis teismas). FI nėra konstitucinio teismo. Konkrečiais atvejais visi teismai gali atlikti ex post konstitucingumo peržiūrą, o Aukščiausiasis Teismas ir Aukščiausiasis administracinis teismas yra aukščiausioji instancija kiekvienoje teisminių institucijų šakoje. **SE**: Högsta Domstolen Högsta och Förvaltningsdomstolen (Švedijos Aukščiausiasis Teismas ir Aukščiausiasis administracinis teismas). Visi teismai, nagrinėdami konkrečias bylas, gali tikrinti įstatymų atitiktį Konstitucijai arba viršesniems teisės aktams ir privalo atsisakyti bet kokių nesuderinamų nuostatų.

Šioms konstitucinėms jurisdikcijoms suteikta kompetencija taip pat nėra vienoda ir šiuo atžvilgiu nėra taikytinų Europos standartų. Praktika rodo, kad pagrindinį konstitucinių teismų vaidmenį peržiūrint teisės aktus ir normas kai kuriose valstybėse narėse papildoma tam tikras vaidmuo peržiūrint teisės aktų projektus⁽¹³⁷⁾. Kai kuriais atvejais nacionaliniais įstatymais fiziniams ir juridiniams asmenims taip pat leidžiama pateikti apeliacinį skundą konstitucinėms jurisdikcijoms; ši teisė gali būti taikoma tik tais atvejais, kai įtariama, kad visuotinai taikomi teisės aktai prieštarauja konstitucijai, o kitais atvejais ji taip pat gali apimti teisę ginčyti atskirus aktus. 64 diagramoje apžvelgiamos skirtingos valstybių narių aukščiausių konstitucinių jurisdikcijų kompetencijos sritys, daugiausia dėmesio skiriant atrinktoms kompetencijos sritims, kurios paprastai priskiriamos šioms jurisdikcijoms.

64 diagrama. Tam tikros aukščiausios instancijos teismų, įgyvendinančių konstitucinę jurisdikciją, kompetencijos sritys (*) (šaltinis – Europos Komisija)

Valstybė-narė ¹	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL ¹	PT	RO	SI	SK	FI	SE
Teisės-aktų-projektų-konstitucinė-peržiūra ¹	1																										
Teisės-aktų-ir-kitų-visuotinai-taikomų-normų-konstitucinė-peržiūra ¹	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Asmenų-(fizinių-ar-juridinių)-konstitucinis-skundas,-kuriuo-ginčijama-visuotinai-taikoma-norma,-daranti-poveikį-jų-konkrečiai-padėčiai ¹	1		1		1		1		1	1	1			1	1		1	1		1	1		1	1			
Asmenų-(fizinių-ar-juridinių)-konstitucinis-skundas,-kuriuo-ginčijamas-individualus-valdžios-institucijos-aktas-(įskaitant-teismo-sprendimus),-darantis-tiesioginį-poveikį-jų-teisėms ¹	1		1		1		1		1					1			1	1		1					1		

¹ Primenama, kad 2023 m. vasario 15 d. Komisija nusprendė paduoti Lenkiją į Teisingumo Teismą dėl to, kad pats Konstitucinis Teismas ir jo praktika pažeidė ES teisę. Be to, Komisijos manymu, Konstitucinis Teismas, atsižvelgiant į neteisėtą teisėjų paskyrimą į jau užimtas pareigybėse ir dėl pažeidimų, susijusių su jo dabartinio pirmininko skyrimu, neatitinka anksčiau įstatymu nustatyto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimų.¹

(*) **CZ:** Konstitucinis Teismas ex ante peržiūrą atlieka tik vertindamas tarptautinės sutarties atitiktį Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams. Asmuo gali ginčyti bendrąją normą Konstituciniame Teisme tik tam tikromis aplinkybėmis. **DK:** visi teismai gali peržiūrėti teisės aktų konstitucingumą. Peržiūros metu nagrinėjama, ar aktas priimtas Konstitucijoje ir parlamento darbo tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka ir ar akto turinys atitinka Konstituciją. **IE:** Konstitucijos 26 straipsnyje nustatyta, kad Airijos Prezidentas gali perduoti įstatymo projektą Aukščiausiajam Teismui, kad šis pareikštų nuomonę dėl jo konstitucinio galiojimo. **EL:** Konstitucinio Teismo nėra. Kiekvienas teisėjas turi teisę ir pareigą kontroliuoti įstatymų konstitucingumą (decentralizuota konstitucinė kontrolė). Teismas gali tik paskelbti nagrinėjamą įstatymą „netaikytinu“ nagrinėjamoje byloje. **ES:** Konstitucinis Teismas gali pateikti preliminarinius skundus dėl pasiūlymų reformuoti konstitucinius įstatymus prieštaravimo Konstitucijai. **IT:** kiekvienas bendrosios kompetencijos ir administracinių bylų teisėjas gali iškelti normų, kurias jie turi taikyti savo nagrinėjamoje byloje, konstitucinio galiojimo klausimą. Valstybės ir regionų vyriausybės gali tiesiogiai kreiptis į Teismą dėl konstitucingumo klausimų, teigdamos, kad buvo kėsinamasi į Konstitucijoje garantuojamas kompetencijos sritis. **LU:** konstitucingumo patikrinimas gali būti pradėtas, kai šalis bendrosios kompetencijos arba administraciniuose teismuose iškelia klausimą dėl įstatymo atitikties Konstitucijai. **CY:** Kipre konstitucinis teismas (Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο) pradės veikti 2023 m. liepos mėn. Teisės aktuose numatyta bendrosios kompetencijos teismų kreipimosi į Konstitucinį Teismą dėl klausimų, susijusių su įstatymo konstitucingumu, sistema. Konstitucinis

¹³⁷ Venecijos komisija, CDL-AD(2011) 001 Vengrija. Nuomonė dėl trijų teisinių klausimų, kylančių rengiant naująją Konstituciją, 37 dalis.

Teismas negali peržiūrėti atskirų skundų. HU: parlamentas arba Respublikos Prezidentas gali prašyti atlikti įstatymų projektų ex ante peržiūrą. Įstatymų ex post peržiūrą gali inicijuoti vyriausybė, ketvirtadalis parlamento narių, pagrindinių teisių komisaras (ombudsmenas), Kúria (Aukščiausiasis Teismas) pirmininkas ir generalinis prokuroras. NL: bendrosios kompetencijos teismai gali vykdyti decentralizuotą konstitucinę peržiūrą, jei nėra centralizuoto Konstitucinio Teismo. Nors parlamento aktų konstitucingumas negali būti peržiūrimas, galima peržiūrėti tiesiogiai taikomas sutartis. Valstybės tarybos patariamasis skyrius teikia nepriklausomas konsultacijas dėl teisės aktų projektų, be kita ko, dėl jų suderinamumo su Konstitucija. PT: ex post peržiūra apima konstitucinę patikrą, susijusią su neveikimu priimant teisėkūros priemones, skirtas konstitucinėms normoms įvykdyti. SI: Respublikos Prezidento, vyriausybės arba trečdalis Nacionalinės Asamblėjos narių siūlymu Konstitucinis Teismas sutarties ratifikavimo proceso metu pateikia nuomonę dėl tarptautinės sutarties atitikties Konstitucijai. Nacionalinė asamblėja privalo laikytis Konstitucinio Teismo išvados.

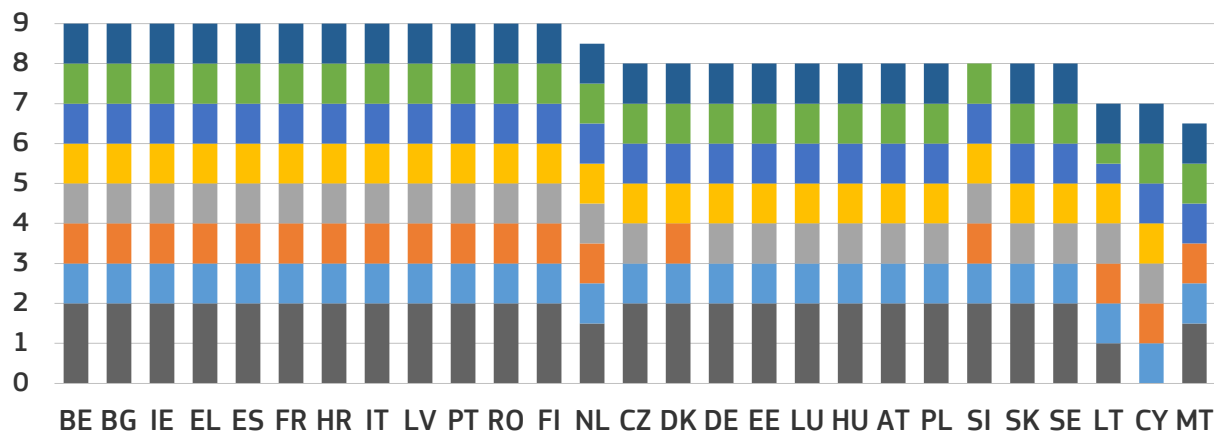
– Advokatų ir teisininkų nepriklausomumas ES –

Advokatai ir jų profesinės asociacijos atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant pagrindinių teisių apsaugą ir stiprinant teisinę valstybę⁽¹³⁸⁾. Sąžiningoje teisingumo vykdymo sistemoje advokatai turi gebėti laisvai vykdyti savo, kaip teisės patarėjų, veiklą ir atstovauti savo klientams. Advokatų, kaip laisvosios profesijos atstovų, narystė ir jos suteikiami įgaliojimai padeda išlaikyti nepriklausomumą, o advokatų asociacijos atlieka svarbų vaidmenį padedant garantuoti advokatų nepriklausomumą. Pagal Europos standartus, be kita ko, reikalaujama užtikrinti laisvę verstis advokato profesija ir advokatų asociacijų nepriklausomumą. Šiais standartais taip pat nustatomi pagrindiniai advokatų drausminių procedūrų principai⁽¹³⁹⁾.

¹³⁸ „Advokatų vaidmuo yra svarbus teisinės valstybės ir teismų nepriklausomumo apsaugai, laikantis valdžios galių atskyrimo principo ir gerbiant pagrindines teises“, *Access to a lawyer and rule of law* („Teisė į advokatą ir teisinės valstybės principas“), pirmininkaujančios valstybės narės diskusijoms skirtas dokumentas, parengtas Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos 2022 m. kovo 3–4 d. posėdžiui (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/lt/pdf>).

¹³⁹ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R(2000) 21.

65 diagrama. Advokatūros ir teisininkų nepriklausomumas, 2022 m. (*) (šaltinis – Europos Komisija ir CCBE ⁽¹⁴⁰⁾)

- Drausmines priemonės dėl advokatų galima peržiūrėti teisme
- Sprendimus dėl drausminių priemonių priimanti įstaiga yra nepriklausoma
- Drausminę bylą pradedanti įstaiga yra nepriklausoma
- Sprendimai dėl vertimosi profesine veikla gali būti peržiūrimi teisme
- Įstaiga, suteikianti leidimą verstis profesine veikla, yra nepriklausoma
- Vykdomoji valdžia neatlieka jokios priežiūros
- Advokatūros nepriklausomumas nuo vykdomosios valdžios
- Advokato ir kliento santykių konfidencialumo garantijos

(*) Remiantis apklausų rezultatais, valstybėms narėms galėtų būti skirta daugiausia 9 taškai. Apklausą atlikta 2023 m. pradžioje. Už klausimą dėl advokato ir kliento santykių konfidencialumo garantijų skirta po 0,5 taško pagal kiekvieną aptartą scenarijų (advokato turimų e. duomenų paieška ir poėmis, advokato patalpų krata, advokato / kliento bendravimo perėmimas, advokato arba jo patalpų stebėjimas, advokatų kontoros mokesčių auditas ir kiti administraciniai patikrinimai). Už visus kitus kriterijus, kuriems nustatyta visiška atitiktis, buvo skirtas 1 taškas. Neįvykdžius kriterijaus, taškai nebuvo skiriami. **MT:** 2020 m. rezultatai, pritaikyti pagal naują metodiką. **EE:** Teisingumo ministerija turi plačius įgaliojimus prižiūrėti teisinės pagalbos sistemos organizavimą. **LT:** pagal Advokatūros įstatymą advokatų taryba advokatams gali taikyti drausmines priemones. Tačiau jame taip pat nustatyta, kad tokią teisę turi ir teisingumo ministras. Jei teisingumo ministras nusprendžia pradėti drausminę bylą prieš advokatą, advokatūra neturi teisės dalyvauti tokiaame procese ir byla tiesiogiai perduodama Advokatų garbės teismui. Be to, Advokatų garbės teismą sudaro penki advokatai, kurie yra advokatūros nariai. Tris iš penkių renka visuotinis advokatų susirinkimas, o kitus du skiria teisingumo ministras. **PL:** Teisingumo ministerija atlieka advokatūros priežiūros funkciją, organizuoja advokatų egzaminus ir kontroliuoja minimalių teisinių mokesčių sistemą. **SI:** drausminė byla nagrinėjama tik pačioje Advokatų asociacijoje. Pirmosios instancijos drausmės komiteto sprendimą galima apskųsti ir šį skundą nagrinėja antrosios instancijos drausmės komitetas. Antrosios instancijos drausmės komiteto sprendimai negali būti skundžiami. Tai nustatyta Advokatų įstatymo 65 straipsnyje: „Advokatų asociacijos drausminių institucijų sprendimai yra vykdytini.“; **SK:** visų pirma skundu grindžiamą peticiją teikia nepriklausomas Slovakijos advokatų asociacijos priežiūros komitetas. Tačiau teisingumo ministras taip pat gali pradėti drausminę bylą, jei „advokatas atliko veiksmą, kuris pagal iki šiol galiojusias teisės normas gali būti laikomas profesiniu nusižengimu, Priežiūros komiteto pirmininkas arba teisingumo ministras (kuris veikia kaip peticijos pateikėjas) gali pateikti prašymą pradėti drausminę bylą pagal šį įstatymą atitinkamam advokatūros valdymo organui, laikydamasis termino, kuris buvo taikomas drausminei bylai pradėti pagal iki šiol galiojusią teisės normą“.

3.3.3. Išvados dėl teismų nepriklausomumo

Teismų nepriklausomumas yra esminis veiksmingos teisingumo sistemos elementas. Jis yra

¹⁴⁰ 2022 m. duomenys surinkti iš CCBE narių atsakymų į klausimą.

gyvybiškai svarbus užtikrinant teisinės valstybės principą, sąžiningą teismo procesą ir piliečių bei įmonių pasitikėjimą teisės sistema. Todėl vykdant bet kokią teisingumo sistemos reformą turėtų būti laikomasi teisinės valstybės principo ir Europos teismų nepriklausomumo standartų. 2023 m. rezultatų suvestinėje parodyta, kaip plačioji visuomenė ir įmonės vertina teismų nepriklausomumą. Šioje rezultatų suvestinėje taip pat pateikiami kai kurie nauji rodikliai, susiję su aukščiausiųjų teismų pirmininkų ir generalinių prokurorų skyrimu, įstaigomis, dalyvaujančiomis korupcijos prevencijos ir kovos su ja veikloje, ir aukščiausiųjų instancių, įgyvendinančių konstitucinę jurisdikciją, skyrimu. Remiantis pačiais struktūriniais rodikliais, negalima daryti išvadų dėl valstybių narių teismų sistemų nepriklausomumo, tačiau jie atspindi galimus elementus, kuriais remiantis būtų galima pradėti tokią analizę.

- a) 2023 m. rezultatų suvestinėje pristatomi **nepriklausomumo vertinimo** pokyčiai, nustatyti atlikus plačiosios visuomenės („Eurobarometras“ FL519) ir įmonių („Eurobarometras“ FL520) apklausą:
- Iš aštuonių „Eurobarometro“ plačiosios visuomenės apklausų (49 diagrama) matyti, kad, palyginti su 2016 m., nepriklausomumo vertinimas *pagerėjo* 15 valstybių narių. Palyginti su 2016 m., 8 valstybėse narėse, kurios susiduria su konkrečiais sunkumais, plačioji visuomenė mano, kad nepriklausomumas *išaugo*. Palyginti su praėjusiais metais, atitinkamas plačiosios visuomenės vertinimas *pagerėjo* 12 valstybių narių ir 8 iš valstybių narių, kurioms kyla tam tikrų iššūkių, nors dviejose valstybėse narėse nepriklausomumo vertinimo lygis tebėra ypač žemas.
 - Iš aštuntosios „Eurobarometro“ įmonių apklausos (51 diagrama) matyti, kad, palyginti su 2016 m., nepriklausomumo vertinimas *pagerėjo* 12 valstybių narių. Vis dėlto, palyginti su praėjusiais metais, įmonių nepriklausomumo vertinimas *suprastėjo* 13 valstybių narių ir 9 valstybėse narėse, kurioms kyla tam tikrų iššūkių. Dvi valstybėse narėse nepriklausomumo vertinimo lygis tebėra itin žemas.
 - Iš priežasčių, dėl kurių teismų ir teisėjų nepriklausomumas laikomas nepakankamu, dažniausiai nurodytas *vyriausybės ir politikų kišimasis arba spaudimas*, kiek rečiau – *dėl ekonominių arba kitų konkrečių interesų daromas spaudimas*. Palyginti su ankstesniais metais, abi priežastys išlieka pastebimos dviejose valstybėse narėse, kuriose nepriklausomumas vertinamas labai prastai (50 ir 52 diagramos).
 - Iš priežasčių, dėl kurių teismų ir teisėjų nepriklausomumas vertinamas gerai, beveik keturi penktadaliai įmonių ir plačiosios visuomenės (atitinkamai 38 proc. ir 42 proc. visų respondentų) nurodė garantijas, kurias suteikia *teisėjų statusas ir pareigos*.
- b) Nuo 2022 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami „Eurobarometro“ apklausos rezultatai apie tai, kaip įmonės vertina **teisės aktais ir teismų suteikiamos investicijų apsaugos veiksmingumą**, atsižvelgiant į jų nuomone, nepagrįstus valstybės sprendimus ar neveikimą (53 diagrama). Administracinis elgesys, teisėkūros proceso stabilumas ir kokybė, taip pat teismų darbo veiksmingumas ir nuosavybės apsauga tebėra pagrindiniai veiksniai, kurie yra santykinai svarbūs pasitikėjimui investicijų apsauga (54 diagrama). Palyginti su praėjusiais metais, pasitikėjimas investicijų apsauga padidėjo 16 valstybių narių.

- c) 55 diagramoje pateikta atnaujinta pagrindinių teismų tarybų įgaliojimų šalyse, kuriose tokios institucijos yra, apžvalga.
- d) 56–57 diagramose parodyta padėtis, susijusi su aukščiausiųjų teismų pirmininkų skyrimu visose valstybėse narėse. 56 diagramoje parodytos institucijos, siūlančios kandidatus į aukščiausiojo teismo pirmininkų pareigas, ir juos skiriančios institucijos. 57 diagramoje parodyta vykdomosios valdžios ir parlamento kompetencija skiriant aukščiausiųjų teismų pirmininkus, gavus kandidatūras siūlančių institucijų teikimus.
- e) Pirmą kartą ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami konkretūs kovos su korupcija rodikliai. 58 ir 59 diagramose parodytas korupcijos prevencijos srityje veikiančių specializuotų įstaigų įgaliojimų ir paskyrimo lyginamasis vaizdas. 60 ir 61 diagramose pateikta pirmoji įstaigų, kurios specializuojasi kovos su korupcija srityje, apžvalga ir prokuratūrų, kurių specializacija – kova su korupcija, vadovų skyrimo procedūros.
- f) 62 diagramoje pirmą kartą parodytos institucijos, dalyvaujančios skiriant generalinius prokurorus.
- g) 63 ir 64 diagramose, kurios yra naujos šioje suvestinėje, pateikta pirmoji įvairių sprendimų, priimtų valstybėse narėse siekiant užtikrinti konstitucinių teisių apsaugą aukščiausios instancijos teismuose ir jų atrinktos kompetencijos, apžvalga.
- h) 65 diagramoje parodyta, kad nors devyniose valstybėse narėse vykdomoji valdžia atlieka tam tikrą advokatūros priežiūros vaidmenį, advokatų nepriklausomumas paprastai garantuojamas, todėl advokatai gali laisvai teikti konsultacijas ir atstovauti savo klientams.

4. IŠVADOS

2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikta informacija atspindi skirtingą valstybių narių padėtį atsižvelgiant į teisingumo sistemų veiksmingumą. Tai rodo, kad daugelyje jurisdikcijų dedamos pastangos didinti teisingumo sistemų veiksmingumą, kokybę ir nepriklausomumą. Tačiau vis dar sunku užtikrinti visišką piliečių pasitikėjimą visų valstybių narių teisinėmis sistemomis. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikta informacija padeda vykdyti stebėseną pagal Europos teisinės valstybės mechanizmą ir ja remiamasi rengiant Komisijos metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.